

SPOR SOSYOLOJİSİNDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Editör: Prof.Dr. Emre BELLİ

**SPOR
SOSYOLOJİSİNDE
GÜNCEL
YAKLAŞIMLAR**

Editör: Prof.Dr. Emre BELLİ

Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi
emre.belli@atauni.edu.tr

SPOR SOSYOLOJİSİNDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Editör: Prof.Dr. Emre BELLİ

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design

Baskı: Aralık 2025

Yayıncı Sertifika No: 49837

ISBN: 978-625-8698-92-3

© Duvar Yayınları

853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir

Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com

duvarkitabevi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

1. Bölüm	1
Spor Sosyolojisine Giriş	
Muhammed İrfan KURUDİREK	
2. Bölüm	9
Spor ve Toplum	
Ahmet Ferdi KOÇ, Muhammed Said YANAR	
3. Bölüm	21
Spor ve Kimlik	
Sonay Serpil DAŞKESEN	
4. Bölüm	32
Spor ve Sosyal Kurumlar	
Muhammet MAVİBAŞ	
5. Bölüm	57
Spor ve Ekonomi	
Gökhan AYDIN	
6. Bölüm	77
Spor ve Küreselleşme	
Burak KARABABA	
7. Bölüm	95
Spor ve Sosyal Problemler	
Gökçer AYDIN	
8. Bölüm	110
Sporun Geleceği ve Dijitalleşme	
Buket ŞERAN	

1. Bölüm

Spor Sosyolojisine Giriş

Muhammed İrfan KURUDİREK¹

Sosyoloji

Sosyoloji, en genel tanım ile birey ve toplum arasındaki etkileşim üzerine çalışan bilim dalıdır (Giddens, 2005). Diğer bir deyişle sosyoloji, bireylerin bir arada yaşamaları sonucu ortaya çıkan kuralları, kurumları ve ilişkileri sistematik şekilde araştırır, inceler. Toplumlara ait yapılar, insanların bu yapılarla kurduğu ilişkiler ve sosyal alanda sergiledikleri davranışların ardındaki nedenleri anlamaya çalışır. Sosyoloji, kişilerin dar alandaki günlük etkileşimlerinden global seviyedeki toplumsal süreçlere kadar geniş bir alanı kapsar (Ritzer, 2011). Örneğin bir tribünde karşılaşan ve birbirini tanımayan iki kişinin kurduğu iletişimin yapısında, küreselleşmenin dünya genelindeki etkilerine kadar pek çok konu sosyolojinin ilgi alanına girer. Toplum bilimi olarak da adlandırılan sosyoloji bir taraftan bireylerin neden ve nasıl toplum olarak yaşadıklarına odaklanırken diğer taraftan bireylerin grup ya da kurum içindeki hal ve davranışlarını analiz eder.

Bilimsel bir disiplin olarak sosyoloji, 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan nispeten genç bir bilim dalıdır. Sosyoloji biliminin babası olarak da anılan Auguste Comte, “sosyoloji” terimini 1830’larda ortaya çıkararak bir bakıma bu yeni bilimin temelini atmıştır. O zamandan günümüze sosyoloji, toplumların hızlı değişimi ve modernleşmesine bir yanıt olarak gelişmiş; Emile Durkheim, Max Weber ve Karl Marx gibi kuramcılarının katkılarıyla akademik bir alan haline gelmiştir (Giddens, 2005; Ritzer, 2011). Sosyoloji, toplumla ilgili bilimler olan tarih, ekonomi, antropoloji, psikoloji gibi alanlarla birlikte çalışır ancak disiplinler arası olmasının yanında özgün yöntem ve kuramlara da sahiptir. Sosyologlar olguları nesnel ve sistematik yöntemlerle inceleyerek toplumsal dünya hakkında güvenilir bilgiler üretmeyi hedefler.

Sosyolojinin merkezinde toplum kavramı yer almaktadır. Buna göre toplum, insanlardan oluşmakla birlikte onları aşan bir niteliğe sahiptir; kendine has kurallara, kültüre ve kurumlara sahip olan bütünsel bir yapıdır. Toplumun temel

¹ Artvin Çoruh Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi
irfankurudirek@artvin.edu.tr

yapı taşları olarak da bilinen ve sosyolojinin incelediği başlıca konular olan aile, eğitim, din, ekonomi, siyaset ve spor kavramları toplumsal kurumlar olarak da tanımlanabilir. Sosyoloji, bu kurumların işleyiş biçimlerini, kendi aralarında ve insanlar ile nasıl etkileşim içerisinde olduğunu araştırır. Örneğin bir sosyolog aile yapısının spor ekseninde çocukların değer yargılarını nasıl şekillendirdiğini ya da spor politikalarının toplumsal eşitsizlikler üzerindeki etkisini inceleyebilir (Coakley, 2025). Bu bağlamda spor geniş kitleleri etkileyen bir etkinlik olarak sosyologların dikkatini çekmektedir. Nitekim spor günümüzde eşsiz bir güce ve etkinliğe sahip olan toplumsal bir kurum olma niteliği kazanmıştır.

Sosyolojinin geniş bir bilim alanı olması, kendi içinde pek çok alt disiplin oluşturmaya vesile olmuştur. Toplum yaşantısı içerisinde yer alan farklı boyutları derinlemesine incelemek amacı alt uzmanlık alanlarını oluşturmuştur. Örneğin siyaset sosyolojisi toplumun siyasal kalıplarını ve yönelimlerini ele alırken, eğitim sosyolojisi eğitim kurumlarını ve okulların toplumsal etkilerini araştırır. Benzer şekilde din sosyolojisi inançların ve dini kurumların toplumdaki rolünü inceler. Bu alt dallar sayesinde sosyoloji, toplumun girift yapısını parçalarına ayırıp her birini ayrı ayrı anlamaya çalışır. Spor sosyolojisi de işte bu alt disiplinlerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Sosyolojinin temel kavram ve bakış açılarını spora uygulayarak, sporun toplumsal yönünü aydınlatmayı hedefler.

Özetle, sosyoloji bireylerin toplu biçimde yaşamalarının sonucunda ortaya çıkan davranışsal kalıpları, değerleri ve kurumları ele almayı amaç edinmiş bir bilim dalıdır. Toplumun nasıl ortaya çıktığını ve varlığını ne şekilde sürdürdüğünü irdeler. Bu bağlamda sosyoloji, bireylerin gündelik yaşantılarındaki ilişkilerden hukuk ve ekonomiye, kültürel normlardan küresel eğilimlere kadar uzanan geniş bir perspektife sahiptir. Toplumsal yapıları bilimsel açıdan analiz etme amacı, sosyolojiye modern dünyayı anlama ve sorunlarını tespit etme, sıraya koyma ve çözümler üretme konusunda önemli bir misyon yüklemiştir. Bu misyon, spordan siyasete tüm sosyal alanları içine alacak şekilde genişlemektedir.

Spor ve Toplum

Spor, günümüz dünyasında toplumsal hayatın hemen her noktasına etki etmeyi başarmış eşsiz küresel bir olgudur. Yediden yetmiş milyonlarca insan, spor faaliyetlerini bilir, izler ya da katılır; bu sayede de spor, toplum içinde ortak bir dil ve payda oluşturur. Büyük spor etkinlikleri, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip olan insanları bir araya getirerek kolektif bir deneyim yaratır (Giulianotti, 2005; Maguire, 1999). Örneğin popüler bir futbol maçında stadyumu dolduran on binlerce taraftar, sahip oldukları tüm bireysel farklılıkları

bir kenara bırakıp takımlarına tezahürat yaparken ortak bir coşku ve heyecanı paylaşır. Benzer şekilde herhangi bir branşta milli takımın uluslararası bir başarı elde etmesi sonucunda ülke genelinde insanlar sokaklara dökülüp sevinç gösterileri yapar. Bu durum, sporun toplumsal birliği ve kimlik duygusunu pekiştiren yönünü ortaya koyar.

Spor, sadece bireysel ya da takım seviyesinde bir fiziksel aktivite olmanın ötesine geçerek sosyal bir fenomen halini almıştır. İnsanlar spor yoluyla eğlenir, rekabet eder, sosyalleşir ve kendilerini ifade ederler. Toplumsal alanda çok boyutlu bir olgu olarak spor, pek çok amaca hizmet edebilmektedir. Bunlardan biri insanların haz, eğlence ve mutluluk arayışına cevap vermesidir; bir diğeri ise beden sağlığını koruma ve geliştirme işlevidir (Coakley, 2025). Bir yarış ya da müsabaka şeklinde gerçekleştirilen sportif etkinlikler izleyicilere heyecan ve zevk verirken aynı zamanda psikolojik açıdan sağlıklı kalmalarına yardımcı olur. Bunun yanında spor, bireylere öz disiplin, takım çalışması ve kurallara uyma gibi birtakım sosyal beceriler kazandırabilir. Örneğin düzenli olarak takım sporları yapan bir kişide hem fiziksel olarak gelişim gözlenirken hem de iş birliği yapma, liderlik, rekabeti yönetme problem çözme becerisi gibi toplumsal alanda fayda sağlayıcı beceriler gelişmektedir. Bu bakımdan spor, fiziksel ve fizyolojik kazanımlarının yanında bir eğitim ve sosyalleşme aracı olarak da görülebilir.

Toplumsal bağlamda spor kültürel, ekonomik ve politik boyutlara sahip bir olgu olarak karşımıza çıkar. Spor faaliyetleri bir yandan geniş kitleler tarafından takip edilen bir eğlence endüstrisi yaratırken diğeryandan ülkelerin uluslararası arenada kendilerini tanıtmaya aracı olarak kullanılmaktadır. Örneğin Olimpiyatlar veya Dünya Kupası gibi büyük spor organizasyonları, ev sahibi ülkenin kültürel değerlerini dünyaya sergilediği etkinliklerdir. Bu tür mega etkinliklerin hazırlanması ve sunumu, ciddi ekonomik yatırımlar ve çok kapsamlı ve detaylı organizasyonları gerektirir. Spor ekonomisi, günümüzde dünya çapında trilyon dolarlık bir sektör olarak; profesyonel ligler, yayın hakları, sponsorluklar ve taraftar harcamaları gibi kalemler ile ekonomi üzerinde önemli bir yer tutar. Öte yandan, spor siyaset ve ulusal kimlik kavramları ile de yakından ilişkilidir. Tarih boyunca pek çok ülke, elde edilen sportif başarıları milli gurur kaynağı olarak değerlemiş, başarılı sporcularını “milletin temsilcisi” şeklinde sunmuştur. Hatta bazen hükümetler sporu diplomatik bir araç olarak kullanmış veya sportif etkinlikler üzerinden politik mesajlar vermiştir. Bu geniş perspektifi ile spor, toplumsal düzeyde değerler, çelişkiler ve değişimleri yansıtmaya sayesinde toplumun aynası gibidir.

Spor aynı zamanda toplumsal açıdan birleştirici ve ayrıştırıcı etkilere sahip olabilir. Bir yandan farklı etnik, bölgesel veya sınıfsal kökenlerden insanları

aynı takımın oyuncusu olarak ya da taraftarlık duygusunda bir araya getirerek birleştirir. Örneğin bazı ülkelerde beyzbol, kriket ya da futbol gibi spor dalları, insanların etnik kimlik, bölge veya sınıf farkı gözetmeksizin ortak bir tutku etrafında birleşmesini mümkün hale getirebilir. Diğer yandan spor, rekabeti ve buradan hareketle bazen grup kimlikleri arasındaki ayrışmaları derinleştirebilir; aşırı fanatizm veya holiganlık gibi sorunlar toplumsal düzeyde birtakım gerginliklere yol açabilir (Elias & Dunning, 1986). Örneğin derbi maçlarındaki rekabet atmosferi, rakip takım taraftarları arasında zaman zaman istenmeyen çatışmalara dönüşebilmektedir. Bu tür durumlar, sporun toplum içindeki gerilimleri de yansıtabildiğini gösterir.

Bir topluma ait yapısal kimi özellikler sporun kimler tarafından ve nasıl yapıldığını da etkileyebilir. Cinsiyet rolleri, sosyal sınıf, etnik köken, yaş gibi etmenler, insanların hangi sporlara katıldığını ve sporda nasıl algılandığını belirleyebilir. Örneğin tarihsel olarak kadınlar, beden eğitimi ve spor alanında daha az fırsata sahip olmuş; spor uzun süre erkek dünyası olarak görülmüştür (Hargreaves, 1994; Messner, 2002). Ancak günümüz dünyasında kadın sporcuların sayısı ve görünürlüğü artarken, sporda cinsiyet eşitliği önemli bir gündem haline gelmiştir. Benzer şekilde ekonomik durumu iyi olan ailelerden gelen çocuklar, küçük yaşta özel spor eğitime veya ekipmanlarına daha kolay erişebilirken, dar gelirli kesimlerin spora katılım imkânı sınırlı kalabilir. Bu durum, özel ekipman ve tesis gerektiren bazı sporların (örneğin golf, tenis veya binicilik gibi) daha çok elit kesime açık olduğu algısını doğurmuştur. Irk ve etnik köken de bazı toplumlarda spora katılım davranışlarında etkin rol oynar; örneğin belirli bir etnik grubun belirli bir spor branşında başarı geleneği oluşturması, o spor branşının o grup içinde daha popüler olmasına sebep olabilir. (Belli, 2015) Spor ile toplum arasındaki bu karşılıklı ve girift yapıdaki etkileşim, sosyolojik araştırmalar için zengin bir zemin sunar: Toplumdaki eşitsizlikler sporda nasıl tezahür eder, spor yoluyla toplumsal bariyerler aşılabılır mı gibi sorular, spor ve toplum ilişkisini anlamak açısından önemlidir.

Sonuç olarak, spor ve toplum arasındaki ilişki çift yönlü ve dinamiktir. Spor, toplum içinde var olur ve onu yansıtır; bununla birlikte toplumu etkileyip değiştirme potansiyeline sahiptir. Bir toplumun sahip olduğu değerleri, birlik duygusunu, çatışmalarını ya da dönüşümünü spor üzerinden izlemek mümkündür. Bu nedenledir ki spor, sosyoloji bilimi içerisinde oldukça önemli bir çalışma alanı olarak kabul görmüştür. Spor sosyolojisi adı verilen alt disiplin de spor olgusunu toplumsal boyutuyla ele alarak, spor ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkiyi bilimsel olarak incelemek ve anlamak ihtiyacından doğmuştur.

Spor Sosyolojisi Kavramı

Spor sosyolojisi, sosyolojinin bir alt dalı olarak, spor olgusunu toplumsal bir perspektifle inceleme amacı taşır (Giulianotti, 2005; Coakley, 2025). Bir başka deyişle, spor sosyolojisi sporu sadece fiziksel bir etkinlik veya rekabet olarak değil, aynı zamanda bir toplumsal fenomen olarak değerlendirir. Bu alandaki çalışmalar, sporun toplumla karşılıklı etkileşimini anlamaya odaklanır. Spor sosyolojisi, sosyolojinin kuramsal bakış açılarını ve araştırma yöntemlerini spora uygular; böylece spordaki davranış ve olguları, daha geniş toplumsal bağlam içinde çözümlemeyi hedefler. Örneğin bir spor sosyoloğu, stadyumlardaki taraftar gruplarının davranışlarını incelerken bunu grup dinamikleri, kimlik ve aidiyet kavramları ışığında açıklamaya çalışır. Ya da olimpiyat oyunlarındaki sporcu milliyetçiliğini analiz ederken, bunu ulus devlet, kültürel kimlik ve küreselleşme gibi sosyolojik kavramlarla bağlantılı olarak değerlendirir. Bu şekilde spor sosyolojisi, spordaki bireysel ve grup davranışlarını “bir sosyoloğun gözüyle” yorumlamaya gayret eder.

Spor sosyolojisinin inceleme alanları genel olarak aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Spor ile toplum arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerden doğan karşılıklı etkiler.
- Sporun toplum hayatındaki yeri, rolü ve işlevleri.
- Herhangi bir spor branşının ortaya çıkmasına zemin hazırlayan toplumsal koşullar.
- Yaş, cinsiyet, ekonomik statü, sosyal sınıf gibi farklılıkların spora katılım üzerindeki etkileri.
- Sporun ekonomi, siyaset, eğitim, medya, etik ve hukuk gibi diğer toplumsal kurum ve alanlarla ilişkileri.

Yukarıdaki başlıklar, spor sosyolojisi disiplininin ne kadar geniş ve çok yönlü bir çalışma alanına sahip olduğunu göstermektedir. Spor sosyolojisi, bir yandan sporun toplumsal alandaki önem ve işlevini ortaya koymaya çalışırken diğer yandan spor aracılığıyla toplumun genel işleyişine dair bakış açıları oluşturmaya çalışır. Örneğin sporun bir toplumu birleştirici etkisini incelediğimizde, aslında genel olarak kolektif kimlik oluşumu hakkında da bilgi ediniriz. Benzer biçimde, sporda karşılaşılan ırkçılık veya cinsiyetçilik gibi olguları analiz ederken, toplumdaki önyargı ve eşitsizliğe yönelik mekanizmaları da irdelemiş oluruz. Bu nedenle spor sosyolojisi bulguları, sadece spor alanını değil, toplumsal hayatın diğer veçhelerini de aydınlatılabilir.

Akademik bir disiplin olarak spor sosyolojisinin gelişimi, sosyolojinin sporla ilgilenmeye başlamasıyla mümkün olmuştur. Tarihsel süreç incelendiğinde

sporun 20. yüzyılın ortalarına dek sosyologlar tarafından yeterince ciddiye alınmadığı görülebilir. Ancak özellikle 1960'lı yıllardan itibaren sporun toplumsal boyutlarına ilgi büyümeye başladı. Güncel adı Uluslararası Spor Sosyolojisi Derneği (International Sociology of Sport Association- ISSA) olan Uluslararası Spor Sosyolojisi Komitesi (International Committee for the Sociology of Sport- ICSS) 1965 yılında kurularak bu alandaki öncü akademisyenleri bir araya getirmiştir. Ardından 1970'lerde ve 1980'lerde, başta Kuzey Amerika ve Avrupa'da olmak üzere spor sosyolojisi kurumsallaşmaya başlamıştır. Örneğin Kuzey Amerika'da 1978'de kurulan Kuzey Amerika Spor Sosyolojisi Derneği (NASSS), spor sosyolojisini akademik alanda görünür kılan önemli bir adım olmuştur. Bu dernek ve benzeri kuruluşlar, düzenledikleri sempozyum ve konferanslarla araştırmacıların buluşmasını, fikir alışverişini ve ortak araştırma projelerini mümkün kılmıştır. 1980'lerden itibaren spor sosyolojisi, bilimsel bir disiplin olarak kendi akademik dergilerini yayınlamaya başlamıştır. Günümüzde spor sosyolojisi, sadece Kuzey Amerika veya Avrupa'da değil, tüm dünyada popüler bir bilim alanı haline gelmiştir. Farklı ülkelerden araştırmacılar, sporun evrensel ve kültürel yönlerini inceleyerek alana zenginlik katmaktadır.

Spor sosyolojisi, disiplinler arası bir yapıda olduğu için tarih, antropoloji, psikoloji, ekonomi, kültürel çalışmalar, medya çalışmaları ve cinsiyet çalışmaları gibi alanlar, spor sosyolojisi araştırmalarına katkı sunar. Bu sayede spor olgusuna çok boyutlu bakış açıları geliştirilebilir. Örneğin spor tarihçileri, geçmişte sporun toplum içinde nasıl bir rol oynadığını ortaya koyarak sosyolojik alana katkı sunar. Öte yandan medya ve iletişim alanında yapılan araştırmalar, spor medyasının dili ve temsil ettiği imgeler üzerinden sporun toplumsal algısını etkileyen faktörleri inceleyerek spor sosyolojisine veri sağlar. Spor sosyolojisi araştırmacıları, nicel ve nitel yöntemleri kullanarak anketler, saha gözlemleri, derinlemesine mülakatlar ya da medya analizi gibi tekniklerle veriler toplar; bu verileri sosyolojik kuramlarla yorumlayarak sporun toplumsal anlamını çözümlemeye çalışır.

Spor sosyolojisi, sporu sadece anlamakla kalmayıp spor dünyasında olumlu değişimler sağlanmasına da katkıda bulunmayı amaçlar. Bir yandan genel sosyolojik bilgi birikimini zenginleştirirken, diğer yandan spor ile ilgili politikaların oluşturulması noktasında önemli referans noktaları oluşturur. Örneğin spor sosyolojisi araştırmaları, spor kulüplerinde ırkçı veya ayrımcı uygulamaların tespit edilip önlenmesinde, kadınların spora katılımını artıracak politikaların geliştirilmesinde veya gençleri spora teşvik edecek toplumsal programların tasarlanmasında rehberlik sağlayabilir. Spor sosyologları, yaygın kanı ve görüşleri bilimsel verilerle sorgulayarak spor hakkındaki “doğal” kabul

edilen yaklaşımları eleştirel bir süzgeçten geçirir. Örneğin “*spor herkesi eşit şartlarda buluşturur*” şeklindeki iyimser bir varsayımı, veriler ışığında değerlendirip gerçek hayatta bu varsayımın doğruluğunu, gerçekleşmesi önünde hangi engellerin bulunduğunu ortaya koyabilirler. Bu eleştirel bakış, sporun daha kapsayıcı ve adil bir alan haline gelmesine katkıda bulunabilir. Bir diğer yandan da spor toplumsal olarak bireyleri motive edecek birçok duygusal unsuru (öfke, sevgi, bağlılık vb.) barındırması bakımından toplum üzerinde hakimiyeti bulunmaktadır ve sosyal-yönetimsel olarak dikkat gerektirir.

Sonuç olarak spor sosyolojisi, spor ile toplum arasındaki etkileşimi bilimsel yöntemlerle inceleyen önemli bir alandır. Sporun birey ve toplum üzerindeki etkilerini, toplumsal yapının sporu nasıl biçimlendirdiğini ortaya koyar. Hem akademik olarak kuramsal bilgi üretir, hem de bu bilgiyi sporda politika yapıcılara, eğitimcilere, yöneticilere aktararak pratik alanda faydalar sağlar. Spor sosyolojisinin bulguları sayesinde, sporun toplumsal rolü daha bilinçli biçimde kavranır ve spor ortamının daha sağlıklı, eşitlikçi ve insan gelişimine hizmet eden bir yönde evrilmesine yardımcı olunur.

Spor sosyolojisi sporu yalnızca skorlar, rekorlar ya da sağlığa faydaları açısından değil, toplumsal bir laboratuvar olarak görür; insan davranışının, kültürün ve sosyal yapının spor sahnesindeki yansımalarını analiz ederek hem sporu hem de toplumu daha iyi anlamamızı sağlar.

KAYNAKÇA

- Belli, E. (2015). An Investigation of Task and Ego Oriented Goals of the Students Majoring at the Faculty of Sport Sciences, *Universal Journal of Educational Research* 3(12): 960-966.
- Belli, E. Gürbüz, A., Biricik, Y.S. (2016). An Analysis of Motivation of Students at Sports Science Faculty as Football Sports Fans, *Universal Journal of Management* 4(7): 397-404
- Bourdieu, P. (1978). Sport and social class. *Social Science Information*, 17(6), 819–840.
<https://doi.org/10.1177/053901847801700603>
- Coakley, J. (2025). *Sports in society: Issues and controversies* (13th ed.). McGraw-Hill Education.
- Durkheim, E. (1982). *The rules of sociological method* (W. D. Halls, Trans.). Free Press.
(Original work published 1895)
- Durkheim, E. (2001). *The elementary forms of religious life* (C. Cosman, Trans.). Oxford University Press.
(Original work published 1912)
- Elias, N., & Dunning, E. (1986). *Quest for excitement: Sport and leisure in the civilizing process*. Basil Blackwell.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (C. Güzel, Ed.). Ayraç Yayıncılık.
(Orijinal çalışma 1989’da yayımlanmıştır)
- Giulianotti, R. (2005). *Sport: A critical sociology*. Polity Press.
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women’s sport*. Routledge.
- International Sociology of Sport Association. (n.d.). *About ISSA*.
<https://issa1965.org>
- Maguire, J. (1999). *Global sport: Identities, societies, civilizations*. Polity Press.
- Messner, M. A. (2002). *Taking the field: Women, men, and sports*. University of Minnesota Press.
- North American Society for the Sociology of Sport. (n.d.). *About NASSS*.
<https://www.nasss.org>
- Ritzer, G. (2011). *Sociological theory* (8th ed.). McGraw-Hill.

2. Bölüm

Spor ve Toplum

Ahmet Ferdi KOÇ¹, Muhammed Said YANAR²

Giriş

Spor, yalnızca bedensel bir etkinlik ya da boş zaman uğraşı değildir. Tıbbi, iktisadi, hukuki, idari, siyasi, dini, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutlarıyla çok katmanlı bir inceleme alanı sunan, bu alanlarla etkileşen toplumsal bir olgudur. Doğayla mücadelede geliştirilen tekniklerin benzeşim yoluyla eyleme aktarılmasından doğan spor, yerleşik yaşamla birlikte eğlence ve rekabet işlevleri kazanmış; zamanla kitleselleşerek toplumsal düzenin ve kültürel pratiklerin kurucu unsurlarından biri haline gelmiştir. Spor, bireylerin fiziksel yetenek ve becerilerini kurallı bir çerçevede karşılaştırmalarına imkan veren kurumsallaşmış bir toplumsal oyun olarak tanımlanabilir (Talimciler, 2003). Bu bölüm, spor-toplum ilişkisini dört kuramsal çerçevede (işlevselcilik, eleştirel/çatışmacı, sembolik etkileşimcilik, Bourdieu) tartışmakta ve sporun işlevleri, sosyalleşme ve tabakalaşma dinamiklerini kuramsal ve ampirik bulgularla bütünleştirmektedir.

Yapısal-İşlevselci Yaklaşım

Emile Durkheim, Bronislaw K. Malinowski, Talcott Parsons ve Robert K. Merton'un katkılarıyla olgunlaşan yapısal-işlevselci yaklaşım, toplumu işlevlerini yerine getiren, birbirine bağlı parçalardan oluşan bütüncül bir sistem olarak kavramsallaştırır (Kızılçelik, 2015). Tekrarlanan örgütlü davranışlar kalıplaşarak “kurum” adını alır; kurumlar bireylerin statü ve rollerine uygun biçimde karmaşık ilişkiler kurar ve toplumsal sistem içinde geniş bir yelpazede işlev görür (Yolcu & Aça, 2017). Aile, din, ekonomi, hukuk, eğitim ve siyaset gibi kurumlar üretim ve dağıtımın örgütlenmesi, uyumsuzlukların giderilmesi ve kültürel uyumun tesisi gibi temel gereksinimleri karşılar (Kocadaş, 2020). Bu bakış açısından spor, özenetim, adil oyun, iş birliği ve kurallara uyum gibi değerlerin aktarımını üstlenen, ritüelleri ve sembolleri (marşlar, renkler,

¹ Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
ahmetferdikoc@osmaniye.edu.tr

² Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
muhammedsaidyanar@osmaniye.edu.tr

armalar) aracılığıyla kolektif duyguları yoğunlaştırıp ortak kimlikleri pekiştiren bir kurumdur. Üniversite ve okul takımlarının çevresinde oluşan ritüellerin kampüs/toplum aidiyetini artırması ve sporun fiziksel kültürün merkezi bir ögesi olarak tartışılması bu işlevsel örüntüyü görünür kılar (Coakley, 2021; Akbaş, 2024; Sallan Gül, 2012). Ancak bütünleşme ve düzen vurgusu, spor alanındaki güç ve kaynak dağılımındaki asimetrisi perdeleyebilir; bu kör noktaya çatışmacı/eleştirel yaklaşım itiraz eder.

Çatışmacı/Eleştirel Yaklaşım

Çatışmacı/eleştirel yaklaşım, sporun mevcut eşitsizlikleri yeniden üretebilen ve hegemonik düzenin sürdürülmesine aracılık eden bir alan olduğuna işaret eder (Talismenler, 2003). Spor alanı güç ve kaynakların asimetrik dağıldığı bir mücadele sahasıdır; emek-sermaye ilişkileri ile sınıf ve cinsiyet temelli eşitsizliklerin yeniden üretimi bu çerçevenin odağındadır (Giulianotti, 2015). Medya sporcuların görünürlüğünde büyük önem arz etmektedir (Aydın & Aydın, 2024). Türkiye’de spor medyasında kadın sporlarının düşük görünürlüğü, haber dilindeki kalıp yargılar ve yayın akışındaki ikincilleştirme simgesel düzeyde eşitsizliği besler (Akkaya, 2023). Elit kadın sporcularda toplumsal cinsiyet eşitliği tutumları ile “olumsuz değerlendirilme korkusu” arasındaki ilişki, yapısal bariyerlerin psikososyal iklimle iç içe geçtiğini gösterir. Bu çerçevede ücret/prim farkları, yönetim kademelerinde düşük kadın temsili ve altyapıda seçme-yerleştirme şeffaflığı gibi düğüm noktaları eleştirel müdahale gerektirir. Nitekim örgütlü popüler spor özellikle futbol, küresel sermaye gruplarının denetimine girerek “yıldız gladyatörlerin” transfer edildiği bir endüstriye evrilmiş; sporun kamusal mülkiyet alanından çıkarılıp kapitalist düzene mal edilmesiyle kapitalist sınıfa ekonomik ve ideolojik avantajlar sağlamıştır (Erdoğan & Alemdar, 2005). Diğer taraftan kadın sporcuların paralimpik sporlarda da görülmesi algıyı kırmada önem taşımaktadır (Daşkesen & İlhan, 2025). Makro ölçekteki bu güç ilişkileri ve eşitsizlikler, gündelik karşılaşmalarda anlam, kimlik ve rol pazarlıklarıyla somutlaşır; burada sembolik etkileşimci yaklaşım mikro sahneyi görünür kılar.

Sembolik Etkileşimcilik

Amerikan sosyoloji geleneğine köklenen ve sosyal psikoloji çalışmalarından güçlü biçimde beslenen sembolik etkileşimcilik, Mead ve Blumer’in katkılarıyla kuramsal çerçevesini kazanır (Gökulu, 2019). Gündelik ilişki örüntülerinin sosyolojik çözümleme için zengin bir veri alanı sunduğunu vurgular; toplumsal gerçekliğin, mikro etkileşim süreçlerinde üretilen anlamlar üzerinden kurulduğunu ileri sürer. Bu perspektifte spor alanı, “antrenör-sporcu

iletişimi”, “soyunma odası normları”, “saha içi jestler” ve “tribün ritüelleri” üzerinden “kaptan”, “lider”, “yedek” gibi rollerin müzakere edildiği bir performans sahnesidir. Türkiye’de spora yönelimde belirleyici “sosyalizasyon ajanları” olması, kimlik inşasının ilişkisel doğasını açığa çıkarır. Sporun, benlik ve topluluk duygusunu anlam-değer üretimi üzerinden biçimlendirdiği; taraftarlığın yalnızca bir “izleme” eylemi değil, kamusal bir aidiyet ve benliğin sunumu olduğu gösterilmiştir (şakar & Sarıkan, 2023). Mikro etkileşimlerde üretilen bu anlamların kalıcılığı ve alanlar arası taşınabilirliği ise, alan-habitus-sermaye bileşimleriyle açıklanabilir.

Bourdieu: Alan–Habitus–Sermaye

Bourdieu’ya göre toplumsal konum, yalnızca ekonomik değil; kültürel, sosyal ve simgesel sermayenin alanlar arasında dönüştürülebilen bileşimleriyle ve sınıfa özgü habitusun yönlendirdiği beğeni/yaşam tarzlarıyla belirlenir; bu yüzden spor, özgü kuralları olan özerk bir alanda aktörlerin (sporcu, kulüp, federasyon, medya, sponsor) bu sermaye bileşimleriyle konumlandığı bir sahadır (Bourdieu, 2018; abar, 2022). Bu çerçevede spor tercihleri, ekonomik ve kültürel sermaye düzeylerini yansıtır: yelken, golf, binicilik st sınıflarda statü sergilemenin; tenis, kayak, dalış orta sınıflarda prestij ve sosyal ağ kurmanın; futbol, basketbol, voleybol ise daha geniş kitlelerde aidiyet ve rekabetin tipik araçlarıdır. Koşu ve fitness gibi düşük maliyetli etkinlikler sağlık/katılım motivasyonlarıyla ne çıkar (Bourdieu, 2018; Akbaş, 2024). Sportif başarıların, tarihsel simgelerin ve taraftar anlatılarının simgesel sermayeye dönüşerek sponsorluk ve yönetişimde güce eklemlenmesi, sermaye dönüşümünün tipik bir örneğidir.

SPORUN TOPLUMSAL İşLEVLERİ

Spor, modern toplumlarda yalnızca bedensel etkinlikten ibaret olmayan, farklı alanlarla karşılıklı etkileşim içinde işleyen çok katmanlı bir toplumsal kurumdur. Bu kurum, ortak semboller ve ritüeller aracılığıyla “biz” duygusunu güçlendirerek toplumsal bütünleşmeye katkı sunar; aynı zamanda kurallar, roller ve sorumluluklar üzerinden normların öğrenildiği bir mikro-toplum işlevi görür. Okuldan niversiteye, amatrden profesyonele uzanan spor, bireylerin özdisiplin, adil oyun ve ekip çalışması gibi değerleri deneyimleyerek işelleştirmesine zemin hazırlar. Kulüp ve taraftar topluluklarının ürettiği ağlar, güven ve karşılıklılık normlarını besleyerek sosyal sermayeyi çoğaltır; böylece spor, yalnızca bir etkinlik değil, toplumsal bağları güçlendiren “sosyal tutkal”a dönüşür. Öte yandan spor, ekonomik bir ekosistem olarak yayın hakları, sponsorluklar, tesis işletmeciliği ve turizm üzerinden yerel ve ulusal ölçeklerde

istihdam ve gelir yaratır; iyi planlanmadığında ise kaynak israfı ve “beyaz fil” risklerini barındırır. Sağlık boyutunda düzenli fiziksel aktivite, kronik hastalık risklerini azaltırken psikososyal iyilik hâlini destekler; elit düzeyde ise yüklenme ve kariyer geçişi gibi riskler dikkatli yönetim gerektirir.

Toplumsal Bütünleşme

Spor, toplumun farklı kesimlerini ortak bir duygu ve hedef etrafında buluşturan düzenleyici bir kurumsal alandır (Bilir, 2020). Farklı sınıflardan, etnik kökenlerden ve inançlardan bireyler, müsabaka ve etkinliklerde aynı sembollerle (renkler, armalar, marşlar) özdeşleşerek güçlü bir biz bilinci üretir. Bu bütünleştirici etki, Durkheim’ın “kolektif taşkınlık” kavramıyla açıklanabilir: yoğun ve eşzamanlı duygusal tecrübe, bireyin benlik sınırlarını aşarak daha büyük bir topluluğa aidiyet hissini pekiştirir (Durkheim, 1995; Olaveson, 2001). Tribünde on binlerin aynı anda ayağa kalkması, ritmik tezahüratlar ve koreografiler, modern seküler toplumlarda ritüel işlevi görerek ortak bilinç ve dayanışma üretir (Olaveson, 2001). Sporun bütünleştirici rolü, olağan akışın ötesinde kriz anlarında da görünür hâle gelir. Afetler veya toplumsal sarsıntılar sonrasında düzenlenen yardım maçları, farklı grupları somut dayanışma pratiklerinde buluşturur. Üniversite ve okul sporları da kampüs içinde farklı bölümlerden öğrencileri aynı amaç etrafında bir araya getirerek yatay bütünleşmeyi artırır. Spor uygun koşullarda hem ulusal hem yerel ölçekte ortak semboller ve paylaşılan duygular üzerinden toplumsal uyumu güçlendiren çok boyutlu bir araçtır (Durkheim, 1995; Olaveson, 2001; Bilir, 2020).

Toplumsal Kontrol

Sporun kurallı ve yapılandırılmış doğası, toplumsal normların öğrenildiği ve içselleştirildiği bir “mikro toplum” sunar. Başarı; kurallara riayet, özdisiplin, takım çalışması ve adil oyuna bağlılıkla mümkündür. Bu nedenle spor, geniş toplumda geçerli etik, hukuki normların pratikte denenip pekiştirildiği bir alan işlevi görür (Jarvie & Maguire, 1994; Coakley, 2021). Örneğin takım sporlarında faulden kaçınma ve hakem otoritesine saygı, dürüstlük ve kural otoritesinin içselleştirilmesine katkı verir. Düzenli spora katılımın gençlerde kural dışı davranış eğilimini azalttığı ve özdisiplini güçlendirdiği yönünde bulgular mevcuttur (Bailey, 2006; Coakley, 2021). Takım içi rol paylaşımı ve hiyerarşi, iş yaşamına benzer biçimde otoriteye uyum, sorumluluk üstlenme ve karşılıklı güvenin pratik edildiği öğrenme ortamları yaratır (Coakley, 2021). Zamanında antrenmana gelme, uygun teçhizat kullanma ve rakibe saygı gibi spora özgü pratikler, okul ve işte dakiklik, kurallara uygunluk ve nezaket

normlarına katkı olur. Böylelikle spor, dürüstlük, adalet, dayanışma ve çalışkanlık gibi toplumsal düzen için kritik değerlerin yeni kuşaklara aktarımına aracılık eder (Jarvie & Maguire, 1994). Uygun pedagojik çerçeve sağlandığında spor, normların iç denetim yoluyla benimsenmesini güçlendiren etkin bir toplumsallaştırma mekânı hâline gelir (Shields & Bredemeier, 2007; Coakley, 2021).

Sosyal Sermaye

Spor, bireyler arası bağları güçlendirerek güven ve karşılıklılık normlarını besleyen sosyal ağlar üretir. Ortak faaliyetlerin (kulüp üyeliği, gönüllülük, taraftarlık) yarattığı ağlar üzerinden toplumsal iş birliğini ve sivil katılımı artırır. Mahalle ölçeğindeki amatör takımlardan kitle kulüplerine uzanan çeşitlilikte spor örgütleri, üyelerine yalnızca fiziksel etkinlik değil, aynı zamanda dostluk, bilgi paylaşımı ve karşılıklı destek için platform sağlar. Bu bağlamda spor, farklı geçmişlerden bireyler arasında “köprü” ilişkiler kurarak önyargıların azalmasına ve toplumsal uyumun güçlenmesine katkıda bulunur (Putnam, 2000). Ampirik çalışmalar, spor kulüplerine katılımın topluluk bilincini ve güveni artırdığını ve gönüllü faaliyetlere katılımı teşvik ettiğini göstermiştir (Seippel, 2006). Sporun ürettiği sosyal sermayenin niteliği eşit değildir: bazı kulüpler veya taraftar toplulukları, güçlü sınırlarıyla kapalı ağlar üreterek dışlayıcı pratikleri besleyebilir. Bu nedenle yönetişimde şeffaflık, kapsayıcılık ve çeşitlilik ilkeleri hayati önemdedir. Doğru tasarlandığında spor; mahalle, kent ve ulus ölçeğinde güveni, karşılıklılığı ve sivil katılımı besleyen bir sosyal tutkal işlevi görür (Putnam, 2000; Seippel, 2006).

Eğitimsel İşlev

Spor, yaşam boyu öğrenmenin güçlü bir taşıyıcısıdır. Okul takımları, fiziksel uygunluğun ötesinde disiplin, hedef belirleme, zaman yönetimi, liderlik ve ekip çalışması gibi becerilerin edinildiği pedagojik ortamlar sunar. Geniş ölçekli nicel ve derleme çalışmalar, sportif katılımın okul bağlılığını artırdığını, özsaygı ve sosyal becerilerde iyileşmelere eşlik ettiğini göstermektedir (Aydın ve ark., 2025; Bailey, 2006; Biricik & Sivrikaya, 2020; Marsh & Kleitman, 2003). Fair play, saygı ve takım ruhu gibi değerler eğitimle entegre edildiğinde kalıcı davranış örüntülerine dönüşür (Coakley, 2021). Bu çerçevede spor, örgün eğitimin yanı sıra yetişkinlik ve yaşlılıkta da yeni beceri edinimi, bilişsel canlılık ve sosyal katılım için bir öğrenme aracıdır. Kısacası, uygun pedagojik ve etik kılavuzlarla desteklendiğinde spor, modern eğitimin amaçladığı bilişsel, duyuşsal ve sosyal kazanımları bütüncül biçimde destekler (Coakley, 2021).

Ekonomik İşlevler

Spor, yayın hakları, sponsorluklar, spor turizmi ve benzeri önemli ekonomik pazarlar oluşturur; ancak bu pazarın yapısı, sınıfsal erişim ve mekânsal eşitsizlikleri de beraberinde getirebilir. Mega etkinlikler, ev sahibi kentlerde turizm ve markalaşma açısından fırsatlar yaratırken; yanlış planlama durumunda yüksek maliyetli tesisler “beyaz fil” riskine dönüşebilir (Cebeci & Zülfüoğlu, 2023). Bu nedenle spor ekonomisinin toplumsal fayda üretmesi, erişim ve sürdürülebilirlik odaklı yönetim yaklaşımlarına bağlıdır (Deloitte, 2025).

Sağlık ve Refah

Düzenli fiziksel aktivitenin fiziksel ve ruhsal sağlık üzerindeki olumlu etkileri kanıtlanmıştır (Şeran, 2023). Egzersiz; kronik hastalık riskini azaltır, ruh hâlini dengeler ve grup temelli katılımı sosyal bağlılığı güçlendirir (Warburton et al., 2006; Şeran, 2025). Ancak bu yararları erişim, bireylerin gelir, zaman ve tesis olanaklarıyla yakından ilişkilidir. Aşırı yüklenme, erken uzmanlaşma ve kariyer sonrası uyum sorunları, sporun yalnızca bireysel değil, yapısal düzeyde de dikkatli yönetilmesi gerektiğini gösterir (Bergeron ve ark., 2015; Montero ve ark., 2022). Bu nedenle sağlık temelli spor politikaları, erişilebilirlik, dengeli katılım ve psikososyal destek ilkeleriyle tasarlanmalıdır.

SPOR VE SOSYALLEŞME

İnsan, doğası gereği toplumsal bir varlıktır; yaşamı boyunca başkalarıyla birlikte olma ve iletişim kurma gereksinimi duyar. Toplumsal hayatın sürekliliği, değer ve normların yeni kuşaklara aktarılmasıyla mümkün olur ve bu aktarımın temel mekanizması sosyalleşmedir (Freedman ve ark., 1989). Sosyalleşme, bireyin içinde yaşadığı kültürün değer ve beklentilerini öğrenip içselleştirerek sosyal sistemin etkin bir üyesi hâline gelmesini sağlayan öğrenme temelli bir süreçtir (Balcı, 2000; Memduhoğlu, 2008; Yılmaz, 2013). Ailede başlayan bu süreç, okul ve akran çevreleri başta olmak üzere çeşitli kurumlarla genişler. Birey, etkileşim yoluyla gruplar oluşturur ve toplumsal bütünlüğe katılır (Yılmaz ve ark., 2006). Toplum düzeninin sürdürülebilmesi için değişim kadar bütünleşme ihtiyacı da önemlidir. Biz duygusunun küçük gruplardan toplum düzeyine taşınması sosyal bütünleşme olarak tanımlanır ve toplumsal barışın kurucu unsurlarından biridir (Türkkahraman & Tutar, 2009).

Spor, yalnızca fizyolojik çıktılar üreten bir etkinlik değil; kişisel ve sosyal kimliğin inşasına, grup aidiyetinin pekişmesine ve topluma üyeliğin deneyimlenmesine imkân veren güçlü bir sosyalleşme ortamıdır (Küçük & Koç, 2004). Sporun kurallılığı, hedef odaklı işleyişi ve iş birliğine dayanan pratikleri,

bireylerin toplumsal norm ve değerlerle temasını hızlandırır; ortak amaçlar etrafında etkileşim kurarak uzlaşma ve dayanışmayı destekler (Lenger & Schumacher, 2015; Suner & Atlı, 2018). Bu nedenle spor, çağdaş toplumlarda hem bireysel gelişimi hem de toplumsal bütünleşmeyi aynı anda besleyen stratejik bir araçtır (Yetim, 2000).

Spor ortamı, psiko-sosyal öğrenmeyi hızlandıran özgün bir bağlam sağlar. Oyun ve yarışma dinamikleri, saldırganlık, utangaçlık, kıskançlık gibi duyguların ifadesini ve düzenlenmesini kolaylaştırır; özdenetim, disiplin, iletişim, liderlik ve çatışma çözme gibi sosyal becerilerin gelişimini teşvik eder (Küçük & Koç, 2004). Modern toplumlarda sporun çoğu kez kolektif biçimde icra edilmesi, farklı toplumsal gruplar arasında düzenli temas alanları yaratır; bu temas, yeni ilişki ağlarının kurulmasına ve sosyal sermayenin artmasına hizmet eder (Lenger & Schumacher, 2015). Böylelikle spor, mikro düzeyde bireysel yeterlikleri, mezzo düzeyde grup içi dayanışmayı ve makro düzeyde toplumsal uyumu aynı anda güçlendiren çok katmanlı bir pratik olarak işlev görür (Yılmaz ve arkadaşları, 2006; Suner & Atlı, 2018)

Sporun sosyal bütünleşmeye katkısını somutlayan bulgulardan biri, grup hâlinde gününbirlik bisiklet etkinliklerine katılan bireyler üzerinde yürütülen çalışmadır. Düzenli spor yapmanın sosyal bütünleşmeyi anlamlı biçimde yükselttiğini göstermiştir; yani katılımın sürekliliği, sosyal bütünleşme algısını güçlendirmektedir (Küçükbaş Duman, 2020). Bu bulgular iki açıdan önemlidir. İlk olarak, rutin ve süreklilik arz eden katılımın, sporun sosyalleştirici etkisini kuvvetlendirdiğini göstermektedir. İkinci olarak, yaşam döngüsü ve zaman kullanımı gibi bağlamsal faktörlerin (ör. evlilik ve aile sorumlulukları) sosyal bütünleşme algısını etkileyebileceğini düşündürmektedir. Dolayısıyla sporda sosyalleşme çıktılarının eşitlenmesi için erişim, zaman esnekliği ve aile dostu program tasarımı gibi bileşenler kritik görünmektedir (Yetim, 2000; Suner & Atlı, 2018).

Sporun sosyalleştirici ve bütünleştirici kapasitesinin etkinleşmesi, program tasarımında üç ilkeye bağlıdır: erişilebilirlik, süreklilik ve kapsayıcılık. İlk olarak, mekânsal (yakın tesis), ekonomik (düşük/ücretsiz katılım), zamansal (esnek saatler) ve kültürel (çok dilli/çok kültürlü) erişim önlemleri, farklı toplumsal grupların katılım eşliğini düşürür (Yılmaz ve arkadaşları, 2006; Suner & Atlı, 2018). İkinci olarak, düzenli katılımı teşvik eden biçimlendirmeler (üyelik desteği, akran mentörlüğü, topluluk ligleri) sosyalleşme çıktılarının kalıcılığını artırır (Küçükbaş Duman, 2020). Üçüncü olarak, karma gruplar, ortak hedefler ve iş birliğine dayalı oyun tasarımları, farklı kimlik ve statü gruplarının etkileşimini güvenli çerçevede çoğaltarak “biz” duygusunun gelişimini destekler (Türkkahraman & Tutar, 2009; Lenger & Schumacher,

2015). Okul, kulüp ve yerel yönetim uygulamalarında sporu yalnızca performans ve rekabet parantezine sıkıştırmayan; değer eğitimi, empati ve çatışma çözme modülleriyle destekleyen bütüncül bir yaklaşım önerilmelidir. Böylelikle sporda öğrenilen norm ve yeterliklerin aile, okul ve iş yaşamına transferi için köprü roller (eğitmen-veli iş birliği, topluluk etkinlikleri, hizmet-öğrenme projeleri) kurulabilir (Balcı, 2000; Memduhoğlu, 2008). Üniversite gibi çok kültürlü ortamlarda, karma takımlar ve çok dilli iletişim atölyeleri, sporun kaynaştırıcı etkisini artıran somut araçlardır (Suner & Atlı, 2018).

Spor, sosyalleşmenin güçlü bir taşıyıcısıdır. Bireysel-duygusal düzenlemeyi, sosyal becerilerin gelişimini ve toplumsal bütünleşmeyi eşzamanlı olarak destekler. Kuramsal çerçeve ve ampirik bulgular, süreklilik arz eden, kapsayıcı ve erişilebilir spor programlarının sosyal sermayeyi artırdığını; ortak amaçlar, kurallar ve iş birliği pratikleri üzerinden “biz” duygusunu güçlendirdiğini göstermektedir (Küçük & Koç, 2004; Yılmaz ve arkadaşları, 2006; Küçükbaş Duman, 2020; Yetim, 2000; Suner & Atlı, 2018).

SPOR VE TOPLUMSAL TABAKALAŞMA

Giddens’in tabakalaşmayı “yapılaşmış eşitsizlikler” olarak kavramsallaştırması, spor alanında katılım ve izleme pratiklerinin yalnızca sınıfsal farkları yansıtmakla kalmayıp onları kurumsal kurallar, mekânsal olanaklar ve kültürel normlar aracılığıyla yeniden üreten bir düzenek gibi çalıştığını ortaya koyar (Giddens, 1987). Veblen’in “gösterişçi boş zaman” yaklaşımı, yatçılık veya golf gibi yüksek sabit ve tekrarlayan maliyetler gerektiren branşların, üst sınıflarca ayırt edici bir statü vitrini olarak kullanılmasını açıklar. Bu sporlar, katılımcıdan yalnızca ekonomik kaynak değil, aynı zamanda belirli bir nezaket dili, ritüel ve temsil biçimi talep eder (Yüksel, 2013; Veblen, 2017).

Bu bağlamda üst sınıflar, mülkiyet ve kurumsal konum avantajları sayesinde seçici erişimi sürdürür; orta sınıf içinde ise tenis, kayak, dalış gibi “hibrit” alanlarda maliyet–sembolik getirinin birlikte işlediği, dolayısıyla alt-orta ile üst-orta kesimler arasında farklılaşmış katılım stratejileri belirginleşir. İşçi sınıfında ise kamusal altyapının desteklediği düşük maliyetli branşlara yönelim baskındır; ancak nitelikli–niteliksiz emek ayrımı, çalışma saatleri ve mekânsal erişim gibi unsurlar, aynı sınıf içinde dahi çeşitlenen katılım örüntüleri doğurur (Giddens, 1987; Ünal, 2017). Üst tabakalarda spor branşı çeşitliliği ve bireysel–sağlık/eğlence odaklı katılım artarken, pasif seyir görece azalır; alt tabakalarda ise takım sporu tercihleri ve araçsal motivasyonlar gelir–statü mobilitesi, profesyonelleşme beklentisi daha görünürdür (Stone, 1969; Bourdieu, 2018).

Bu tarihsel bağlamda spor ile toplumsal tabakalaşma arasındaki ilişki üç temel boyutta incelenebilir (Talmiciler, 2002; Yüksel, 2013). Bireylerin ekonomik olanakları (üyelik, antrenör, ekipman, tesis), kültürel beğenileri (seçkin ya da kitle sporlarına yönelim) ve kurumsal yapılar (okul, kulüp, medya gibi kurumlar) tarafından sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Günümüzde ise ticarileşme ve dijitalleşme süreçleri (spor yayınları, çevrim içi platformlar, akıllı spor ekipmanları) spora erişim biçimlerini ve sporun toplumsal temsillerini dönüştürmektedir. Özellikle sosyal medyada spor yaşam tarzının sergilenmesi, sporu hem yerel hem de küresel düzeyde yeni bir statü göstergesi hâline getirmekte ve sınıfsal ayrımların yeniden şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. Böylece spor, sınıf konumlarının farklı erişim, beğeni ve katılım biçimlerine çevrildiği; sportif pratiklerin de bu konumları görünür kılıp pekiştirdiği dinamik bir toplumsal alandır (Ünal, 2017). Spor, sınıfsal farklılıkları yalnızca yansıtmakla kalmaz; erişim, katılımın sürekliliği ve kapsayıcılık düzeyiyle bu farkları güçlendirebilir ya da azaltabilir. Bu nedenle spor politikalarında üç temel ilke önemlidir: erişim, süreklilik ve kapsayıcılık. Dijitalleşme ve ticarileşme, sporu daha görünür ve ulaşılabilir kılarken aynı zamanda yeni dışlayıcılık riskleri de yaratabilir. Bu sürecin adil biçimde yönetilmesi, şeffaflık, etik denetim ve kurumlar arası iş birliğiyle mümkün olur; böylece spor, toplumsal adaletin güçlenmesine kalıcı biçimde katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaşı, A. (2024). Yeni dönemin sosyoloji dernekleri ve sosyoloji araştırmaları. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 10(21), 167-197.
- Akkaya, C. (2023). Sporun Sosyal Boyutu: Temel Makro-Sosyolojik Yaklaşımlar ve. *BİDGE Yayınları*, 176.
- Aydın, G., & Aydın, G. (2024). Olimpiyatların ve paralimpik oyunların medyada görünürlüğü. İçinde Ulupınar, S. ve Tozoğlu, E. ve Biricik, Y. S. (Eds.), *Antrenman Biliminde Sürdürülebilirlik ve Nitel Araştırmalar* (s.123-136). Özgür Yayınları.
- Aydın, G., Aydın, G., & Keleş, M. (2025). Akademik motivasyona giden yolda fırsat eşitliği: Eğitimde eşitliğin önemi. *Sportive*, 8(2), 1-15.
- Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of School Health*, 76(8), 397-401.
- Balcı, A. (2000). *Örgütsel sosyalleşme: Kuram, strateji ve taktikler*. Pegem.
- Bergeron, M. F., et al. (2015). Youth athletic development. Part I: A background and overview of the IOC consensus statement. *British Journal of Sports Medicine*, 49(13), 843-851.
- Bilir, H. (2020). Sporun toplumsal işlevi: Sosyolojik bir yaklaşım. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(4), 27-36.
- Biricik, Y. S., & Sivrikaya, M. H. (2020). Investigation of psychological resilience and self-effect levels of Faculty of Sports Students. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9(9), 82-89.
- Bourdieu, P. (2018). Distinction: A social critique of the judgement of taste. In *Inequality* (pp. 287-318). Routledge.
- Cebeci, K., & Zülfüoğlu, Ö. (2023). Beyaz fil sendromu çerçevesinde olimpiyatların ekonomik ve mali boyutu üzerine değerlendirmeler. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(3), 1895-1916.
- Coakley, J. (2021). *Sports in society: Issues and controversies* (13th ed.). McGraw-Hill.
- Çabar, S. (2022). *Pierre Bourdieu'nün "alan, sermaye ve habitus" kavramları ekseninde COVID-19 sürecinin eğitimdeki fırsat eşitliğine etkisi: Denizli ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Daşkesen, S. S., & İlhan, E. L. (2025). In the shadow of double disadvantage: Turkish women athletes' participation and representation in paralympic games. *International Journal of Disabilities Sports and Health Sciences*, 8(2), 227-236.

- Deloitte. (2025). *2025 sports industry outlook*. Deloitte Insights.
- Durkheim, É. (1995). *The elementary forms of religious life* (K. E. Fields, Trans.). Free Press.
- Elias, N., & Dunning, E. (1986). *Quest for excitement: Sport and leisure in the civilizing process*. Basil Blackwell.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Popüler kültür ve iletişim*. Erk Yayınları.
- Giddens, A. (1987). *Social theory and modern sociology*. Stanford University Press.
- Giulianotti, R. (2015). *Sport: A critical sociology* (2nd ed.). Polity Press.
- Gökulu, G. (2019). Sembolik etkileşimci teorinin gündelik yaşam sosyolojisine katkıları. *Ekev Akademi Dergisi*, (80), 173–190.
- Jarvie, G., & Maguire, J. (1994). *Sport and leisure in social thought*. Routledge.
- Kızılcılık, S. (2015). *İşlevselcilik*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kocadaş, B. (2020). *Toplumsal cinsiyet*. İksad Yayınevi.
- Küçük, V., & Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim sürecinde insan-spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 131–141.
- Küçükbaş Duman, F. (2020). Sporun sosyal bütünleşme üzerindeki etkileri. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(4), 169–177.
- Lenger, A., & Schumacher, F. (2015). The social functions of sport... *Journal of Globalization Studies*, 6(2), 41–58.
- Marsh, H. W., & Kleitman, S. (2003). School athletic participation: Mostly gain with little pain. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 25(2), 205–228.
- Memduhoğlu, H. B. (2008). Örgütsel sosyalleşme... *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 137–153.
- Montero, K., Morales-Sánchez, V., & Puggina, A. (2022). Athletic retirement: Factors contributing to mental health outcomes. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 16(3), 219–237.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.
- Olaveson, T. (2001). Collective effervescence and communitas: Processual models of ritual and society in Emile Durkheim and Victor Turner. *Dialectical Anthropology*, 26(2), 89–124.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Sallan Gül, S. (2012). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. In M. Tuna (Ed.), *Sosyolojiye giriş* (pp. 197–233). Detay Yayıncılık.
- Seippel, Ø. (2006). Sport and social capital. *Acta Sociologica*, 49(2), 169–183.

- Shields, D. L., & Bredemeier, B. J. (2007). Social morality and sportsmanship. In G. Tenenbaum & R. C. Eklund (Eds.), *Handbook of sport psychology* (3rd ed., pp. 662–679). Wiley.
- Stone, G. P. (1969). Some meanings of American sport: An extended view. In G. S. Kenyon (Ed.), *Aspects of contemporary sport sociology* (pp. 5–13). The Athletic Institute.
- Suner, A., & Atlı, A. (2018). Toplumsal kutuplaşma ekseninde sanat ve spor. İPM Raporu.
- Şakar, M., & Sarıkan, Ü. (2023). Tribün şiddeti: Sembolik etkileşim kuramı ve kırık cam teorisi bağlamında bir sentez. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 14(51), [sayfa aralığı].
- Şeran, B. (2023). 24 saat hareket yönergeleri: Fiziksel aktivite, uyku ve sedanter davranışlar. In *Spora bilimsel yaklaşımlar ve lisans üstü öğrenci araştırmaları* (pp. 89–99). Gaziantep: Özgür Eğitim Yayıncılık.
- Şeran, B. (2025). Adherence to 24-hour movement guidelines in reducing premenstrual symptoms: Physical activity, sleep, and sedentary behaviors. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(1), 1-17.
- Talimciler, A. (2002). Futbolun metalaşması. *Toplum Bilim*, Futbol Özel Sayısı
- Talimciler, A. (2003). *Türkiye’de futbol fanatizmi ve medya ilişkisi*. Bağlam Yayınları.
- Türkkahraman, M., & Tutar, H. (2009). Sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme... *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1–16.
- Unal, A. Z. (2017). Spor etkinliğinin sosyal tabakalaşma bağlamında anlamı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1274–1288.
- Veblen, T. (2017). *The theory of the leisure class*. Routledge. (Original work published 1899)
- Warburton, D. E. R., Nicol, C. W., & Bredin, S. S. D. (2006). Health benefits of physical activity: The evidence. *CMAJ*, 174(6), 801–809.
- Yetim, A. A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63–72.
- Yılmaz, B., Karlı, Ü., & Yetim, A. A. (2006). Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği geçerlik ve güvenilirliği. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(4), 3–10.
- Yılmaz, N. (2013). Sosyalleşme sürecinin siyasallaşma boyutu. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (UYİİD)*, 9(19), 319–332.
- Yolcu, M. A., & Aça, M. (2017). Yapısal işlevselcilik açısından folklorda değişme ve işlevsel zorunluluklar modeli. *Folklor/Edebiyat*, 23(92), 13–28.
- Yüksel, M. (2013). *Sosyal tabakalaşma ve spor ilişkisi: İstanbul örneği* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi.

3. Bölüm

Spor ve Kimlik

Sonay Serpil DAŞKESEN¹

1. Kimlik Kavramının Çok Boyutluluğu

Kimlik kişinin kendisini ne şekilde tanımladığına ve başka kişiler tarafından ne şekilde konumlandırıldığıyla ilgili çok boyutlu kültürel bir inşa olarak ele alınmaktadır. Sosyal bilimler alanında kimlik kavramı ise toplumsal ilişkiler, bireysel deneyimler ve kültürel anlamların kesişiminde dinamik bir yapıya sahiptir (Du Gay & Hall, 1996; Jenkins, 2014).

1.1. Kimliğin Bireysel, Sosyal ve Kültürel Boyutları

Kimliğin bireysel boyutu, kişinin kendisiyle kurmuş olduğu anlam ilişkisini temsil etmektedir. Kişinin deneyimleri, benlik algısı, duygusal örüntüleri ve yaşam öyküsünü içermektedir (Giddens, 2023). Fakat bireysel algı toplumsal çevreden bağımsız değildir. Sosyal boyut; bireyin toplumsal kategoriler arasında nasıl sınıflandırıldığı ve sosyal ilişkilerde nasıl tanındığıdır. Yaş, cinsiyet, sınıf, etnisite ve engel durumu bireyin sosyal kimliğinin belirleyici unsurlarındandır (Tajfel & Turner, 1986).

Kültürel kimlik boyutu ise, anlam olarak daha derin bir yapıya sahiptir. Kültür; değerler, semboller, ritüeller ve toplumsal rollerle bireyin dünyayı ve kendisini nasıl anlamlandırıldığını şekillendirir (Geertz, 1973). Bu nedenle kimlik mekânsal ve tarihsel bağlama bağlı değişen çok boyutlu bir süreçtir.

1.2. Sporun Kimlik İnşasında Önemi

Kimlik oluşumunu şekillendiren en önemli toplumsal sahalardan biri spordur. Sporun bu önemli konumu kişinin bedeni aracılığıyla şekillenen bir pratik olmasından kaynaklıdır. Beden hem kültürel hem de biyolojik bir varlık olarak kimlik oluşumunun en kıymetli taşıyıcısıdır. Spor ise bedeni rekabet, performans, sosyal etkileşim ve görünürlük aracılığıyla anlamlandıran bir toplumsal sahne oluşturur (Shilling, 2012).

¹ Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum, Türkiye

Email: sonayserpilalpdogan@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8227-6590>

Spor bununla birlikte bir sosyalleşme alanıdır. Taraftarlık, takım üyeliği, antrenör-sporcu etkileşimi gibi yapılar bireylerin gurup aidiyetlerini güçlendirir ve sosyal kimliklerini güçlendirir (Aydın & Aydın, 2024; Maguire, 1999). Kişiler spor aracılığıyla sadece bir fiziksel aktiviteye katılmazlar, aynı zamanda rekabet, bağlılık ve topluluk hissi vb. sosyal kimlik için önemli olan değerleri içselleştirirler.

Kültürel temsil sporun kimlik inşasındaki etkisini arttıran bir diğer unsurdur. Spor; milli kimliklerin oluşturulması sürecinde, sınıfsal ve etnik kimliklerin görünür olmasında ve cinsiyet normlarının yeniden üretiminde kritiktir (Rowe, 2004). Erkeklik normlarının performansla ilişkilendirilmesi, kadın sporcuların görünürlüğü veya dezavantajlı gurupların spor yoluyla güçlenme sembolüne dönüşmesi sporun kimliği yeniden üretim alanı olduğunu göstermektedir (Connell & Messerschmidt, 2005).

Spor bazı kimlikler için güç ve baskı ilişkilerini yeniden üreten bir ortam olurken bazı kimliklere özgürleştirici bir deneyim fırsatı sunmaktadır. Bazı kimlikler sporu eğlenceyle özdeşleştirirken bazıları için ırksal kimliklerinin görünür olduğu bir performans alanıdır. Bu açıdan bakıldığında her ne kadar sporun sınırları belirliymiş gibi görünse de geniş bir kültürel ve coğrafi alana yayılan çok anlamlı bir dünyayı temsil etmektedir (Koca, 2016).

Resim 1. (Idrottsforum, 2025)

1.3. Kimlik, Aidiyet ve Temsil İlişkisi

Kimlik aidiyet ve temsil birbiri ile bağlantılı kavramlardır. Aidiyet kişinin kendisini bir topluluğa, sosyal kategoriye ya da değerler sistemine bağlamasıdır. Spor bu aidiyet duygusunun en güçlü üretildiği alanlardan biridir. Kulüp kimliği, taraftarlık ya da ulusal takım destekçiliği kişinin kendisini sosyal topluluğun bir parçası olarak görmesini sağlamaktadır (Anderson, 1983).

Temsile bakılacak olunursa aidiyetin görünür bir şekilde ifade edilmesi durumudur. Taraftarlar ve sporcular sadece bireysel performanslarını değil kültürel değerlerini, toplumsal kimliklerini ve sembolik aidiyetlerini sahaya taşırlar. Bu nedenle her sportif performans bir kimlik üretimi işlevi taşımaktadır (Billig, 1995).

Sonuç olarak kimlik, spor bağlamında toplumsal, bireysel ve kültürel bileşenlerin kesiştiği çok boyutlu bir süreç içinde ortaya çıkmaktadır. Spor bu tarz bileşenleri bir araya getirerek kimliğim bireysel ve kolektif olarak anlamlandırıldığı bir toplumsal alan oluşturur.

2. Sporun Sosyokültürel Bağlamı

Spor günümüz toplumunda sadece fiziksel performansın sergilendiği alan olmanın ötesinde kültürel değerlerin, toplumsal ilişkilerin ve kolektif kimliklerin üretildiği sosyal bir alan haline gelmiştir. Antropoloji, sosyoloji ve kültürel çalışmalar sporu, normatif düzeni üreten, toplumsal yapılarla etkileşim kuran çok katmanlı bir toplumsal yapı olarak ele almaktadır (Jarvie vd., 2013; Maguire, 1999).

2.1. Sporun Toplumsal İşlevleri

Durkheimci yaklaşımlar, sporun maç atmosferi, taraftarlık ve kutlamalarla kolektif davranışlar ürettiğini vurgulamaktadır (Durkheim, 2016). Öte yandan spor kişilerin, normatif değerler öğrendiği ve toplumsal rolleri içselleştirdiği sosyalleşme alanıdır (Coakley & Pike, 2014). Bununla birlikte spor toplumsal eşitsizliklerin görünür olduğu bir alan sunmaktadır. Sınıf, etnisite, cinsiyet ve engellilik gibi çeşitli kategoriler spor alanındaki fırsatlara erişimi, katılım biçimlerini ve temsil pratiklerini etkilemektedir (Hargreaves, 2002).

2.2. Sporun Kültürel Normlar ve Değerlerle İlişkisi

Sportif etkinlikler sadece yarışmalar değil; bununla birlikte bir toplumun kadınlık, erkeklik, rekabet, başarı, ahlak ve disiplin gibi kültürel kodlarının sergilendiği alanlardır (Birrell, 2000).

Erkeklik normlarının dayanıklılık güç ve rekabet üzerinden kurulması hegemonik erkeklik modelinin korunmasına katkı sunmaktadır (Connell & Messerschmidt, 2005). Benzer bir şekilde kadın sporcuların beden politikaları, görünürlüğü ve toplumsal cinsiyet normları spor kültürünün belirleyici unsurlarını oluşturmaktadır (Theberge, 2000).

2.3. Modernite, Küreselleşme ve Spor

Modernite spor ilişkisi, sporun tarihsel açıdan dönüşümünde belirleyici olmuştur. Modern toplumlarda spor; kurumları bürokratikleşmiş, kuralları standartlaştırılmış ve performans ölçütleri bilimsel temellere dayandırılmış bir pratik hâline gelmiştir (Guttmann, 2004).

Küreselleşme sporun kültürel, ekonomik ve politik etkilerini genişletmektedir. Uluslararası büyük etkinlikler, sporun sporun yeniden üretildiği bir alan işlevi görmektedir (Maguire, 1999).

3. Sporun Kimlik Üzerindeki Etkileri

3.1. Bireysel Kimlik ve Spor

Benlik Algısı, Öz-Yeterlik ve Beden İmgesi

Bireysel kimlik, benlik algısını, kişinin kendisiyle kurmuş olduğu ilişkiyi ve öznel benlik deneyimini ifade etmektedir. Spor doğrudan bedenle işlenen bir pratiktir. Bireyin kendisini performans, yeterlilik ve bedensel bütünlük üzerinden değerlendirmesine yol açmaktadır. Öz yeterlilik, bireyin verilen görevi veya bir işi yapabileceğine dair inancı olarak tanımlanmaktadır (Karababa vd., 2022). Öz yeterlilik kuramı, bireyin spor faaliyetleri sırasında yaşamış olduğu beceri ve başarı deneyimlerinin öz yeterlilik algısını güçlendirdiğini belirtmektedir. Böyle bir süreçle kişinin kendine olan inancı ve benlik algısı artar ve dolayısıyla kimlik gelişimine katkı sağlamış olmaktadır (Bandura, 1997).

Beden kişinin sosyal hayatta görünürlüğünü sağlayan bir yoldur; bu nedenle spor faaliyetlerle şekil alan benden imgesi kişiyi ve kendini tanımlama biçimini etkilemektedir (Shilling, 2012).

Resim 2. (Evimdeterapi, 2025)

3.2. Sosyal Kimlik ve Spor

Takım Kimliği, Taraftarlık ve Grup Aidiyeti

Spor kişilerin sosyal kimliklerini oluşturdukları güçlü ortamlardır. Taraftarlık veya takım üyeliği kişinin bir spor kulübüne topluluğa veya gruba ait

hissetmesini sağlamaktadır. Taraftarlık kişinin kendisini kolektifin bir parçası olarak tanımlaması, duygusal bağlılık geliştirmesi ve ortak ritüeller geliştirmesi açısından önemlidir (Karababa vd., 2025; Wann, 2006).

Bir takım kimliği sporcular için önemli bir sosyal kimlik kaynağıdır. Bu süreç içerisindeyken birey ben yerine biz merkezli bir kimlik oluşturmaktadır (Carron & Hausenblas, 1998).

Sosyal Kimlik Kuramı ve Spor

Sosyal kimlik kuramı kişilerin kendilerini ait oldukları gruplar üzerinden tanımladığını ve başka gruplarla karşılaştırma yaparak kimlik oluşturduğunu ifade etmektedir. Spor, grup üyeliği ve dış grup karşıtlığı için bu sürecin görünür olduğu sosyal alandır. Rakiplerle olan mücadele iç dayanışmayı artırırken karşıtlık kimlik duygusunun yoğunlaşmasını sağlamaktadır (Tajfel & Turner, 2004).

3.3. Ulusal Kimlik ve Spor

Uluslararası Spor Organizasyonları ve Milliyetçilik

Ulusal kimliklerin en güçlü temsil edildiği alanlar uluslararası organizasyonlardır. Avrupa şampiyonası, Dünya Kupası ya da Olimpiyat Oyunları sporcuların sadece bireysel performanslarının değil ulusal kimliklerinin de temsil edildiği alanlardır. Sportif karşılaşmalar sırasında çalınan marşlar ve semboller milliyetçi duyguları pekiştirmektedir (Billig, 1995).

4. Kimlik Kategorileri Bağlamında Spor

Spor kimlik kategorilerinin kesişim sahnesidir. Kişilerin sosyal konumlarını deneyimlediği toplumsal hiyerarşinin görünür olduğu önemli bir kültürel pratiktir. Engellilik, cinsiyet, cinsel yönelim, ırk ve yaş gibi kimlik kategorileri, spor alanında temsil edilmektedir. Bu yüzden spor sporla ilgili politikaların en dinamik gözlemlenebildiği alanların başındadır (Hargreaves, 2002; Jarvie vd., 2013).

4.1. Cinsiyet ve Spor

Sporun Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkisi

Sportif alanlarda en belirgin üretilen kimlik kategorilerinden biri toplumsal cinsiyettir. Tarihsel olarak incelendiğinde sporun erkek egemen bir yer olarak şekillenmesi güç, beden, dayanıklılık ve rekabet gibi erkeklik normlarının yüceltildiği görülmektedir (Connell & Messerschmidt, 2005). Buna karşılık kadın sporcular çok uzun süreler uygunsuz olarak kabul edilen beden

performansı nedeniyle sınırlandırılmış, dışlanmış ya da geleneksel kadınlık normlarına uyum göstermeleri istenmiştir (Hargreaves, 2002).

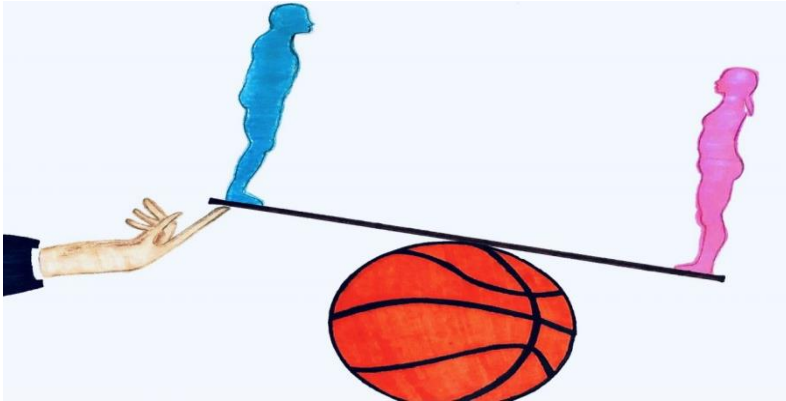
Kadın Sporcular, Erkeklik Çalışmaları ve Non-Binary Kimlikler

Kadın sporcuların sportif performanslarıyla görünürlüğü ataerkil yapılara karşı yapılan bir başkaldırı olarak nitelendirilmektedir. Kadın sporcuların başarıları geleneksel kadınlık normlarının alternatifini sunmaktadır ve bu durum kültürel dönüşüme katkı sağlamaktadır (Theberge, 2000; Şeran, 2024).

Erkeklik çalışmaları ise sporun erkeklerin güç, rekabet ve kontrol normlarını pekiştiren bir alan ürettiğini ve hegemonik erkeklik üretiminde önemli bir rol oynadığını göstermiştir (Messner, 2002).

Cinsiyetçi Söylemler, Ayrımcılık ve Güç İlişkileri

Medya, kurumsal politikalar, antrenör-sporcu ilişkileri, cinsiyetçi söylemlerin yeniden üretilmesini sağlayan alandır. Kadın sporcular medya aracılığıyla sıklıkla görünürlükten mahrum kalmaktadır veya başarıları yerine beden estetiği üzerinden değerlendirilmektedirler (Fink, 2015). Bu durum, sporun güç ilişkilerini cinsiyet temelli ayrımcılık üzerinden kurduğunu göstermektedir.

Resim 3. (Marquettetemessenger, 2025)

4.2. Engellilik ve Kimlik

Engellilik Modelleri: Tıbbi, Sosyal ve Eleştirel Perspektifler

Engellilik; sosyal modelde toplumsal engellerin sonucu olarak bireysel yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. Eleştirel çalışmalar ise engelliliği toplum, beden, kültür ve siyaset kesişiminde çok katmanlı bir kimlik olarak ele almaktadır (Shakespeare, 2006).

Paralimpik Kimlik ve Sporun Güçlenme Sürecindeki Rolü

Spor, engelli bireyler için güçlenme, benlik gelişimi ve sosyal katılım açısından önemli bir araçtır. Paralimpik sporcuların kimlik anlatıları, engelliliğin yalnızca bir yetersizlik değil, performansa dayalı alternatif bir kimlik biçimi olduğunu ortaya koymaktadır (Howe, 2008).

Ableism ve Sportif Performansın Yeniden Tanımlanması

Ableism, engelli bedenleri yetersiz, eksik veya normal dışı olarak konumlandıran baskıcı bir söylemdir. Paralimpik hareket, spor performansının sadece biyolojik normlara dayanmayan farklı biçimlerinin mümkün olduğunu göstererek ableist düşünceye meydan okumaktadır (Peers vd., 2022). Bu dönüşüm sporun engel kimliğini yeniden tanımlayan önemli bir kültürel alan olduğunu ortaya koymaktadır.

4.3. Etnisite, Irk ve Spor

Sporun Kültürel Kimlik İfadeleri Olarak Kullanımı

Spor, kültürel ve etnik kimliğin ifade edildiği önemli bir alandır. Milli takımlar, futbol kulüpleri ya da yerel spor politikaları etnik aidiyetlerin sembolik düzeyde görünür hale geldiği yerlerdir (Hylton, 2015).

Ayrımcı Pratikler, Temsil Sorunları ve Irksallaştırma

Irksallaştırma, bireylerin kültürel ve biyolojik farklılıklarına dayanan sosyal konumların hiyerarşik olarak belirlenmesidir. Sportif alanlarda siyahi sporcular çoğu zaman doğuştan yetenekli beyaz sporcular ise çalışkan olarak nitelendirilmektedir. Bu durum ırk temelli ayrımcılığın göstergesidir (Carrington, 2010).

4.4. LGBTQ+ Kimlikler ve Spor

Heteronormativite, Dışlanma ve Kapsayıcılık

Spor kültürü uzun süre boyunca heteronormatif normlar üzerine inşa edilmiştir. Kadınlık ve erkeklik performansları heteroseksüel varsayımlarla tanımlanmıştır (Anderson, 2010). Bu durum LGBTQ+ sporcuların görünmez kılınmasına, dışlanmasına neden olmuştur.

Görünürlük ve Spor Alanında Güvenli Ortamlar

Sporun LGBTQ+ bireyler için kapsayıcı alanlara dönüşmesi gerektiğini vurgulamak için son yıllarda queer spor yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Queer spor kulüplerinin yaygınlaşması, spor federasyonlarının ayrımcılık karşıtı politikalar geliştirmesi sportif alanlarda daha güvenli kimliklerin ortaya çıkmasına neden olacaktır (Drummond vd., 2021).

4.5. Yaş ve Spor

Çocukluk, Gençlik ve Yaşlılık Kimliklerinin Spor Yoluyla Yeniden Kurulması

Spor yaşamın farklı aşamalarında kimlik inşasının önemli bir basamağıdır. Çocukluk döneminde spor beden farkındalığı, sosyal ilişkilerin gelişmesini ve öz-yeterlik oluşumunu desteklerken (Weiss, 2001) gençlik döneminde spor, grup aidiyeti, kimlik arayışı ve sosyal konumlanma açısından kritik bir rol oynamaktadır. Yaşlılık döneminde ise, aktif yaşlanma, öz-değer ve sosyal katılımın korunması açısından kimliğin yeniden tanımlanmasına katkı sunmaktadır (Bailey vd., 2015).

Resim 4. (Activesgcircle, 2025).

KAYNAKÇA

- Activesgcircle. (2025). *Sport for different age groups*.
<https://www.activesgcircle.gov.sg/activeparents/read/sport-for-different-age-groups>
- Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Anderson, E. (2010). *Inclusive masculinity: The changing nature of masculinities*. Routledge.
- Aydın, G., & Aydın, G. (2024). Medyada taraftarlığı şekillendiren inançlar: Fanatizm, evangelizm ve holiganizm. İçinde Alaeddinoğlu, V. & Aktaş, B. S., & Siren, E. (Ed), *Beden Eğitimi ve Sporda Akademik Araştırmalar* (s.1-11). Özgür Yayınları.
- Bailey, R., Talbot, M., & Bailey, R. (2015). *Elite sport and sport-for-all*. New York: Routledge.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. Sage.
- Birrell, S. (2000). Feminist theories for sport. In J. Coakley & E. Dunning (Eds.), *Handbook of sports studies* (pp. 61–76). Sage.
- Carrington, B. (2010). *Race, sport and politics: The sporting Black diaspora*. Sage.
- Carron, A. V., & Hausenblas, H. A. (1998). *Group dynamics in sport*. Fitness Information Technology.
- Coakley, J., & Pike, E. (2014). *Sports in society: Issues and controversies* (11th ed.). McGraw-Hill.
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & Society*, 19(6), 829–859.
<https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Drummond, M., Elliott, S., Drummond, C., Prichard, I., Lewis, L., & Bevan, N. (2021). Sport and the LGBTIQ+ community: A South Australian study. *Frontiers in psychology*, 12, 671586.
- Du Gay, P., & Hall, S. (Eds.). (1996). *Questions of cultural identity*. Sage.
- Durkheim, E. (2016). The elementary forms of religious life. In K. Thompson (Ed.), *Social theory re-wired* (pp. 52–67). Routledge. (Orijinal çalışma 1912)
- Evimdeterapi. (2025). *Beden algısı nedir?*
<https://www.evimdeterapi.com/blog/beden-algisi/>
- Fink, J. S. (2015). Female athletes, women's sport, and the sport media commercial complex: Have we really “come a long way, baby”? *Sport*

Management Review, 18(3), 331–342.
<https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.05.002>

- Geertz, C. (1973). Thick description: Toward an interpretive theory of culture. In *The interpretation of cultures: Selected essays* (pp. 3–30). Basic Books.
- Giddens, A. (2023). Modernity and self-identity. In K. Thompson & C. Malone (Eds.), *Social theory re-wired* (pp. 477–484). Routledge.
- Guttmann, A. (2004). *From ritual to record: The nature of modern sports*. Columbia University Press.
- Hargreaves, J. (2002). *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women's sport*. Routledge.
- Howe, P. D. (2008). *The cultural politics of the Paralympic movement: Through an anthropological lens*. Routledge.
- Hylton, K. (2005). 'Race', sport and leisure: Lessons from critical race theory. *Leisure Studies*, 24(1), 81–98.
<https://doi.org/10.1080/0261436042000184581>
- Idrottsforum. (2025). *Interdisciplinary seminar, University of Aveiro*. <https://idrottsforum.org/interdisciplinary-seminar-university-of-aveiro-portugal-june-21-22-2018-call-ends-march-16-2018/>
- Jarvie, G., Thornton, J., & Mackie, H. (2013). *Sport, culture and society: An introduction* (2nd ed.). Routledge.
- Jenkins, R. (2014). *Social identity* (4th ed.). Routledge.
- Karababa, B., Aydın, G., Yılmaz, O., Akkuş, Y., Bayram, E., & Aydın, G. (2025). Trust yourself, discover your resilience! From self-efficacy to life satisfaction: the mediating effect of psychological resilience. *Frontiers in Psychology*, 16, 1697876. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1697876>
- Karababa, B., Kurudirek, M. A., & Kurudirek, M. İ. (2022). Spor Bilimleri Fakültelerinde Görev Yapan Akademik Personellerin Psikolojik Sermayeleri ile İş Stresi İlişkilerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 24(1), 29-36. <https://doi.org/10.54614/JPESS.2022.4-8>
- Maguire, J. A. (1999). *Global sport: Identities, societies, civilizations*. Polity Press.
- Marquette Messenger. (2025). *Women's basketball team faces gender inequality at NCAA March Madness*. <https://marquettemessenger.com/opinion/2021/04/21/womens-basketball-team-faces-gender-inequality-at-ncaa-march-madness/>
- Messner, M. A. (2002). *Taking the field: Women, men, and sports*. University of Minnesota Press.

- Peers, D., Eales, L., & Goodwin, D. (2022). Disablism, ableism, and enlightened ableism in contemporary adapted physical activity textbooks. In D. Peers (Ed.), *Reflexivity and change in adaptive physical activity* (pp. 34–46). Routledge.
- Rowe, D. (2004). *Critical readings: Sport, culture and the media*. Open University Press.
- Shakespeare, T. (2006). *Disability rights and wrongs*. Routledge.
- Shilling, C. (2012). *The body and social theory* (3rd ed.). Sage.
- Şeran, B., (2024). Sürdürülebilir sağlık için kadın ve spor. *Beden Eğitiminde Sürdürülebilirlik ve Nitel Araştırma* (pp.123-138), Erzurum: Özgür Egitim Yayıncılık.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (2004). The social identity theory of intergroup behavior. In J. Sidanius & D. Pratto (Eds.), *Political psychology* (pp. 276–293). Psychology Press. (Orijinal çalışma 1986)
- Theberge, N. (2000). *Higher goals: Women's ice hockey and the politics of gender*. SUNY Press.
- Wann, D. L. (2006). Understanding the positive social psychological benefits of sport team identification: The Team Identification–Social Psychological Health Model. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 10(4), 272–296.
- Weiss, M. R. (2001). Developmental sport psychology. In *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (pp. 3620-3624). Elsevier Science Limited.

4. Bölüm

Spor ve Sosyal Kurumlar

Muhammet MAVİBAŞ¹

GİRİŞ

Spor, günümüzde yalnızca bedensel bir etkinlik değil; aile, eğitim, medya ve siyasetle yakından ilişkili, çok boyutlu bir toplumsal kurum olarak görülmektedir. Bireyin fiziksel ve ruhsal gelişimine katkısının (Şeran, 2023) yanı sıra spor, kimlik inşası, toplumsal değerlerin aktarımı, ideolojilerin yeniden üretimi ve uluslararası ilişkilerde “yumuşak güç” kullanımı açısından önemli bir araçtır (Erdemli, 2008; McPherson, Curtis, & Loy, 1986; Sunay, 2024).

Aile, çocuğun sporla ilk karşılaştığı ve spor tutumlarının şekillendiği birincil sosyal kurumdur. Aile içi rol modeller, sosyo-ekonomik düzey ve eğitim, çocukların spora katılımını, tercih ettikleri branşları ve sporun yaşam tarzına dönüşme sürecini belirleyici biçimde etkilemektedir (Brustad, 1993, 1996; Dinç, Uluöz, & Sevimli, 2011; Kotan, Hergüner, & Yaman, 2009). Bourdieu’nun habitus kavramı, spor kültürünün ve beden tekniklerinin aile içinde öğrenilip kuşaklar boyunca yeniden üretildiğini göstermektedir (Bourdieu, 1998; Mauss, 1973; Strandbu, Bakken, & Stefansen, 2020).

Eğitim kurumları, sporun hem amaç hem de araç olduğu ikinci temel alandır. Beden eğitimi ve spor; bilişsel gelişime katkının ötesinde, toplumsallaşma, değerler eğitimi, iş birliği ve demokratik yaşam kültürünün aktarımı için güçlü bir ortam sunmaktadır (Bilge, 1989; Öztürk Kuter & Kuter, 2012). Bununla birlikte beden eğitimi derslerinin müfredatta çoğu zaman “ikinci planda” kalması, sporun eğitsel ve etik potansiyelinin yeterince kullanılmadığını göstermektedir (Demirhan, 2005; Hergüner, 1991). Spor Eğitimi modeli ve inovasyon odaklı yaklaşımlar, öğrencilerin hem yetkin sporcu hem de etik ve sorumlu yurttaşlar olarak yetiştirilebileceğine işaret etmektedir (Siedentop, 1994; Harvey, Kirk, & O’Donovan, 2014; Devecioglu, Şahan, Tekin, & Yıldız, 2012).

¹ Erzurum Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum, Türkiye

E-mail: muhammet.mavibas@erzurum.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2771-2521>

Medya ise sporun kitlelere ulaşmasında, ekonomik bir endüstri hâline gelmesinde ve spor kültürünün biçimlenmesinde merkezi bir role sahiptir. Geleneksel basından dijital ve sosyal medyaya uzanan süreçte spor, yayın hakları, sponsorluk ve marka iletişimiyle iç içe geçmiş bir görünürlük alanına dönüşmüştür (Argan ve ark., 2018; Boyle, 2009; Kennedy & Hills, 2009; Külçü, 2022). Ancak hegemonik erkeklik söylemleri, kadın sporcuların ikincil ve beden odaklı sunumu ile yanıltıcı haberler, spor medyasını eleştirel bir tartışmanın da merkezine yerleştirmektedir (Arık, 2003; Çakır, 2015; Karaca, 2019; Bendaş & Kobaza, 2022; Yesin, 2024).

Sporun siyasetle ilişkisi, sporun “apolitik” bir alan olarak düşünülemeyeceğini ortaya koymaktadır. Totaliter rejimlerde propaganda, Soğuk Savaş döneminde bloklar arası prestij, günümüzde ise “sportswashing” stratejileri üzerinden spor; ulusal kimlik inşası, rejim meşruiyeti ve uluslararası imaj yönetiminin önemli araçlarından biri hâline gelmiştir (Polat, 2024; Taflan, 2024; Yılmaz, 2025). Türkiye özelinde erken Cumhuriyet döneminden bugüne spor, modernleşme, beden politikaları ve ulus-devlet inşasıyla iç içe gelişmiştir (Çakır, 2024; Sunay, 2024).

Bu bölümde sporun aile, eğitim, medya ve siyasetle kurduğu ilişkiler ile olimpiik kültür ve spor eğitimi perspektifleri bir arada ele alınarak, sporun toplumsal yapının hem ürünü hem de dönüştürücü unsuru olduğu gösterilmektedir (Erdemli, 2008; Zelyurt, 2021).

1. SPOR VE AİLE

Aile, bir çocuğun sosyalleşmesini sağlayan birincil araç olup (Özgüven, 1996), bireylerin beden eğitimi ve spor dünyasını görmesini sağlayan ilk sosyal kurumdur. Bu bağlamda, ailenin çocuğun beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımı üzerindeki etkisi en kuvvetli olan faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Ailelerin bu konudaki yaklaşımı, çocuklarının bu aktivitelere katılıp katılmayacağı noktasında neredeyse en belirleyici unsurdur (Dinç ve ark., 2011; Kotan ve ark., 2009).

Gelişmiş ülkelerde beden eğitimi ve spor aktiviteleri, sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak kabul edilmektedir (Coakley, 1993). Ailelerin spora yönelik ilgisi ve olumlu tutumu, çocuğun spora katılımında ve fiziksel aktivitelerin toplumun çoğunluğunca yapılmasında olumlu bir etkidir (Kotan ve ark., 2009; McPherson ve ark., 1986). Aileler, çocuklarının becerilerini geliştirme, sağlıklarını destekleme, sorumluluk sahibi olma ve yaşamda örnek davranışlar sergileyebilme beklentileriyle onları fiziksel aktivitelere yönlendirmektedirler (Pehlivan, 2009).

1.1. Tutum Oluşumu, Sosyal Öğrenme ve Habitus

Tutumların çoğu çocukluk dönemine dayanmakta ve genellikle doğrudan deneyim, pekiştirme, taklit ve sosyal öğrenme yoluyla edinilmektedirler (Freedman ve ark., 2003; Kağıtçıbaşı, 1999). Birçok araştırma, anne-babaların tutumları ile çocukların tutumları arasında yüksek bir korelasyon olduğunu göstermektedir (Freedman ve ark., 2003). Çocuklar, anne-babalarını taklit ederek büyürler ve ebeveynlerini beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılırken gören çocuklar, aktif olarak spora katılmaya yatkın olmaktadır (Öztürk, 1998).

Sosyolojik açıdan, Bourdieu'nun (1998) teorik çerçevesinde aile, bireylerin yerleşmiş, öğrenilmiş yatkınlıklar sistemi olan habitusunu (Jenkins, 2013) şekillendiren kilit bir alandır (Bourdieu, 1998). Mauss'un (1973) tanımladığı "beden teknikleri" kavramı, yürüme veya yüzmeye gibi eylemlerin sadece biyolojik değil, aynı zamanda aile içinde öğrenilen sosyal süreçlerde olduğunu vurgulamaktadır (Mauss, 1973). Ailenin spora olumlu değer biçmesi, spora olan ilgiyi nesiller arasında artırmaktadır (McPherson ve ark., 1986). Norveçli ergenler üzerinde yapılan bir çalışma, ailenin spora olan ilgisinin (aile spor kültürü) gençlerin spora katılımı üzerindeki etkisinin, ergenlik yılları boyunca devamlılık ve tutarlılık gösterdiğini (Strandbu ve ark., 2020) ve bunun erken sosyalleşme yoluyla yerleştirilen aile habitusunun uzun süreli etkisiyle açıklanabileceğini öne sürmüştür (Reay, 1998).

1.2. Genetik ve Çevresel Etkilerin Karşılıklı Rolü

Spor katılımı, genetik ve çevresel faktörlerin karmaşık etkileşimiyle belirlenen çok faktörlü bir fenotiptir. Portekizli 2375 çekirdek aile üzerinde yapılan kapsamlı bir araştırma, spor katılımı fenotiplerindeki varyasyonun %40 ila %50'sinin genetik faktörlerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Kalan varyansın ise (%50 ila %60) çevresel etkilere ve rastgele hatalara atfedilebilir olduğu belirtilmiştir. İncelenen tüm spora katılım fenotipleri (spor yapma durumu, yoğunluğu, haftalık süre ve yılın ne kadarı spor yapıldığı) genetik katkıdan anlamlı düzeyde etkilenmektedir. Örneğin, spor yapma durumu %50, yılın ne kadarı spor yapıldığı %49 ve haftalık süre %46 oranında kalıtım yoluyla açıklanmıştır (Seabra ve ark., 2013).

Bu çalışma, aynı nesilden bireylerin (kardeşler veya ebeveynler) farklı nesillere göre (ebeveyn-çocuk) sporda daha benzer alışkanlıklara sahip olma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu durum, paylaşılan çevresel faktörlerin ve yaşam tarzlarının spora katılım fenotiplerinin varyansında önemli bir rol oynamaktadır (Seabra ve ark., 2013). Kan bağı olmayan ebeveynler arasındaki korelasyonların sıfırdan büyük olması, sosyal homojenlik (aynı yaşam alanını

paylaşma) ve/veya assortative mating (benzer fenotipik özelliklere sahip bir eş seçme eğilimi) etkisini göstermektedir (Willemsen ve ark., 2003). Kardeşler arasındaki korelasyonlar, ebeveyn-çocuk korelasyonlarından daha yüksektir. Bu da kardeşler arasında daha fazla çevresel ilişki paylaşıldığını veya yaşa özgü katkısız genetik etkilerin devrede olabileceğini düşündürmektedir (Seabra ve ark., 2013).

1.3. Sosyo-Ekonomik Durum ve Eğitim Düzeyinin Etkisi

Ailelerin sosyo-ekonomik durumu ve eğitim düzeyi, çocukların spora katılımını ve seçecekleri spor dalını belirleyen önemli unsurlardır. Tenis veya kayak gibi spor dalları ekonomik yönden daha maliyetliken, atletizm veya futbol gibi branşlar ekonomik yükü daha azdır (Kotan ve ark., 2009).

Gelir ve eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin, sporun faydaları konusunda daha fazla bilgi ve farkındalığa sahip oldukları ve çocuklarını fiziksel aktivitelere katılım için daha fazla yönlendirdikleri tespit edilmiştir (Brustad, 1993, 1996; Çağlayan, 2004; Dinç ve ark., 2011). Adana'daki spor okullarına devam eden çocukların velileriyle yapılan bir çalışma, katılımcı velilerin %76,4'ünün (lisans ve lisansüstü) yüksek eğitim düzeyine sahip olduğunu, %57,1'inin ise yüksek gelir düzeyinde olduğunu göstermektedir. Veli gelir düzeyi yükseldikçe, spor yapmanın çocukların derslerini olumlu etkilediği görüşü istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<.05$). Yüksek gelir düzeyi olan velilerin, sportif faaliyetlerde kazanmayı değil, öğrenmeyi önemseydiği (%90,1) tespit edilmiştir (Dinç ve ark., 2011).

1.4. Spora Katılımı Engelleyen Kaygılar ve Engeller

Ailelerin çocuklarının spora katılımına olumsuz tutum sergilemelerindeki başlıca etkenler, sporun akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği fikri ve sakatlanmalara neden olduğu düşüncesidir. Aileler çocuklarına beden eğitimi derslerine katılmamaları için sağlık raporu alabilmekte ve ders saatlerini sınavlara hazırlık amacıyla başka derslerle doldurabilmektedir. Hatta eğitim seviyesi yüksek olup Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin anne-babaları bile spor faaliyetlerinin dersleri olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle çocuklarının okul takımlarına girmesini istememektedir (Güçlü, 2005).

Ancak pek çok araştırma, beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımın akademik başarı üzerinde olumlu etkileri bulunduğunu göstermiştir (Çağlayan, 2004; Dwyer ve ark., 2001; Linder, 1999; Shephard, 1997). ABD'de yapılan bir çalışmada anne-babaların %56,3'ü, okullar arası spor aktivitelere katılım süresince çocuklarının akademik başarı durumlarının daha iyi olduğunu

belirtmiştir (Haris, 1999). Bir sporcunun motivasyon düzeyini ve başarısını doğrudan etkileyen birçok faktör vardır (Karababa & Kurudirek, 2024).

Diğer bir kaygı nedeni olan sakatlanma riskleri, aileleri çocuklarının katılımına müsaade etmeme konusunda etkilemektedir. Spora ara verme nedenlerinden biri olarak ailenin çocuklarının yorulmasını istememesi (%13,5) öne çıkmaktadır. Bu tür sakatlanmalar, çocukların uygun malzeme donanımına sahip olmaması veya öğretmen/antrenörlerin yeterli bilgiye sahip olmaması gibi nedenlerle artabilir (Kotan ve ark., 2009).

1.5. Cinsiyet Faktörü ve Geleneksel Roller

Türk toplumunda erkeklerin sportif etkinliklere katılımına kadınlara kıyasla daha sıcak bakılmış, kız çocukları fiziksel özellikleri ve geleneksel sebeplerden dolayı hep ikinci planda kalmışlardır (Öztürk, 1998). Bu durum, aktif kadın sporcu sayısının düşük olmasına neden olmaktadır. 2006 verilerine göre, aktif erkek sporcu sayısı 214 bin civarındayken, kadın sporcu sayısı yaklaşık 92 bin civarındadır (GSGM, 2006). Gelişmekte olan toplumlarda kadın, aktif yaşam yerine pasif yaşamı seçmeli ve spor yapacaksa artistik ve estetik branşları tercih etmesi önerilmektedir (Açıkada & Ergen, 1990; Öztürk, 1998).

Ancak, belli bir sosyo-ekonomik ve kültürel seviyeye sahip aileler, kız çocuklarının spor yapması için çaba göstermektedir (Öztürk, 1998). Erkek çocukların aileleri tarafından yaz spor okullarına gönderilme yüzdesi kızlara oranla daha yüksektir (Kotan ve ark., 2009). Anayasa'nın 59. maddesi ise, vatandaşların cinsiyet ayrımı yapılmaksızın spor yapmaya teşvik edilmesini hedeflemektedir (Hergüner, 1991).

1.6. Engelli Gençler, Kimlik İnşası ve Kapital Dönüşümü

Aile, engelli gençlerin spor zevklerinin beslendiği ve kimlik çalışmalarının (identity work) yapıldığı önemli bir arenadır (Fitzgerald & Kirk, 2009). Bourdieu'nun habitus ve kapital kavramları, engelli gençlerin aile üyeleriyle olan etkileşimlerini ve bu süreçteki mücadelelerini anlamlandırmak için kullanılmaktadır (Brown, 2005; Fitzgerald & Kirk, 2009).

Engelli genç Adam, futbol meraklısı non-engelli kardeşlerinin okul takımındaki başarıları nedeniyle aldıkları spor kıyafetleri ve ekonomik ödüllere erişemez, zira ailesi onun oynamadığı gerekçesiyle bu ödülleri sağlamakta isteksizdir. Adam, non-engelli normuna göre yargılandığı hissiyatını pekiştirir (Fitzgerald & Kirk, 2009). Bu durum, Adam'ın, ailesi tarafından sporda değer verilen fiziksel kapitali (Bourdieu, 1998) elde edememesi nedeniyle olumsuz bir kimlik deneyimine yol açar.

Ancak, tekerlekli sandalye basketbolu gibi engelli sporlarına katılan Robin gibi gençler, kazandıkları madalyaların evin ortak yaşam alanında sergilenmesiyle başarılarının aile içinde meşruiyet kazandığını görmüştür. Robin, tekerlekli sandalye becerileri (fiziksel kapital) sayesinde engelli olmayan kardeşinden daha iyi olduğunu ispatlayarak olumlu bir kimlik inşa etmiştir (Fitzgerald & Kirk, 2009). Bu gençlerin ebeveynleri, çocuklarının spor katılımını destekleyerek ve algılanan dışlayıcı uygulamalara karşı aktif olarak konuşarak "tetikte bekleyenler" (vigilantes) olarak hareket etmektedirler (Blum, 2007; Fitzgerald & Kirk, 2009).

1.7. Ailenin Sorumlulukları ve Teşvik Mekanizmaları

Ailelerin çocuklarının spora katılımıyla ilgili üzerlerine düşen çok önemli sorumlulukları vardır:

- **Rol Model Olma ve Teşvik:** Spor sevgisi çocuğa aile ortamında verilmelidir (Hergüner, 1991). Anne-babalar, çocuklarının katılımı açısından bir örnek oluşturacak şekilde kendileri de spor yapmalı veya fiziksel etkinlikte bulunmalıdır (GSGM, 2006).
- **Zaman Yönetimi Eğitimi:** Aileler, çocuklarını ders başarısızlığı endişesiyle spordan uzaklaştırmak yerine, onlara zamanlarını iyi organize etmeyi öğretmelidirler. Zamanını iyi ayarlayan çocuklar hem derslerinde hem de spor faaliyetlerinde başarılı olabileceklerdir (Hergüner, 1991).
- **Destek ve İlgi Gösterme:** Çocukların spora katılımı desteklenmeli, ödüllendirilmeli ve ilgi gösterilmelidir (Morris, 1978). Aileler, eleştirmek yerine destek olmalı ve çocuklarının olumlu bir aktivite içinde yer almasını takdir etmelidir (Öztürk, 1998).
- **İş birliği ve Bilgilendirme:** Aileler, çocuklarına olumlu ve güvenli bir ortam yaratmakla yükümlüdürler ve öğretmenler/antrenörlerle iletişim kurmalıdırlar (Öztürk, 1998). Antrenör yetenekli ve olumlu tutum ve davranışlara sahip görünüyorsa ona güvenilip desteklenmelidir. Annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe, çocukların antrenmanlarını izlemeye gitme oranları da artmaktadır (Kılıç, 2006; Kotan ve ark., 2009).
- **Normal Dışı Davranışları Önleme:** Yeterli spor kültürüne sahip aileler çocuklarını spora teşvik ederek onların sigara, alkol, uyuşturucu gibi normal dışı davranışlara yönelmelerini engelleyebilir (Hergüner, 2001; Küntay, 1991).
- Spora katılımı aile ve okul arasında iş birliği yapılarak spor imkânlarının her eğitim düzeyindeki ve sosyo-ekonomik yapıdaki çocuklara ulaştırılması önemle önerilebilir (Dinç ve ark., 2011).

2. SPOR VE EĞİTİM

Spor ve eğitim arasındaki ilişki, insan kaynağının geliştirilmesi ve toplumsal ilerleme açısından temel bir öneme sahiptir. Eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumda değerli kabul edilen yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği tüm süreçleri kapsamaktadır (Bilge, 1989). Toplumların en kıymetli kaynakları insan olduğu için, onları iyi şekilde eğitmek ve yeteneklerini geliştirmek, her açıdan yararlı özelliklerle yoğurmak zorunlu ve önemli görevlerdir. Eğitim sisteminde bireyin bütün potansiyelinin geliştirilmesindeki başarısızlık, millet ve hatta insanlık için bir kayıp olarak görülmektedir (Bilge, 1989). (Ekici ve ark.2009)

Beden eğitimi ve spor, eğitimin temel hedefleriyle birçok noktada kesişen, etkili bir eğitim faaliyetidir. Eğitimin bireyi kültürleme, toplumsallaştırma, üretken kılma ve bireyselleştirme gibi dört temel amacına ulaşmada (Başaran, 1978; Kuruç & Bayar, 1992), beden eğitimi dersleri bütün organizmayı dahil ederek, temel felsefesini zihin ve beden bütünlüğü üzerine kurmaktadır (Bucher, 1987). Zihinsel ve fikri gelişimin ancak bedeni gelişimle uyumlu ve dengeli olması durumunda, insanın ve toplumun daha sağlıklı, mutlu ve verimli olabileceği konusunda tam bir görüş birliği mevcuttur (DPT, 1985).

2.1. Eğitimin Roller ve Sporun Katkısı

Sporun, fizyolojik ve psiko-sosyal yönlerden bireyin uyumlu ve dengeli gelişiminde büyük katkısı olduğu bilinmektedir (Serarslan, 1978). Spor ve beden eğitimi, disiplin, özgüven ve liderlik gibi becerileri kazandırmanın yanı sıra, tolerans, iş birliği ve saygı gibi demokraside önemli olan temel ilkeleri aktarmak için de bir zemin sağlamaktadır. Spor, oyun ve fiziksel eğitim, bireyler ve toplulukları bir araya getirerek, ortak noktaları vurgulamakta ve kültürel ve etnik ayrılıkları ortadan kaldırmaktadır. Aynı zamanda çabanın temel değerini ve yaşamdaki zafer veya yenilgi gibi önemli adımların nasıl yönetileceğini öğretmektedir. (Devecioglu ve ark., 2012). Eğitimdeki eşitlik motivasyon üzerinde önemli görülmekte ve katkı sağlamaktadır (Aydın ve ark., 2025).

2.2. Toplumsal Uyum ve Değerler Eğitimi

Eğitimin amaçlarından biri olan toplumsallaşma sürecinde, her bireyin ait olma, sevilme, tanınma ve kabul edilme gibi sosyal ihtiyaçları bulunur ve spor, bu ihtiyaçların karşılanmasına olanak tanıyarak bireyin topluma uyumunu kolaylaştırmaktadır (Erdemli, 2008; Öztürk, 1998). Spor ortamları, bireyin kendi yeteneklerini ve başkalarının yeteneklerini tanımasını, eşit koşullarda yarışmayı, yenilgiyi kabullenerek başkalarını takdir edebilmeyi, kurallara

uymayı ve başkalarına yardım etmeyi öğrenmesini sağlamaktadır (Öztürk, 1989; Öztürk Kuter & Kuter, 2012).

Değerler eğitimi, toplumsal yaşantının temelini oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerle ilgili yeterliliklerin artırılmasını ve bunların davranışlara yansımaları sağlamayı hedeflemektedir (Öztürk Kuter & Kuter, 2012). Değerler yaşantıyla öğrenildiği için (Dökmen, 2002), birlikte hareket etme, yardımlaşma, kurallar çerçevesinde organize olma, sabırlı davranma ve hoşgörü gösterme mecburiyetini esas alan oyun ve spor etkinlikleri, bu değerlerin aktarımı için önemli bir araç olarak kullanılabilir. Beden eğitimi dersleri, öğrencilerin kişisel ve toplumsal yönden sağlıklı, mutlu, güzel ahlaklı, dengeli kişilik sahibi, yapıcı, yaratıcı ve üretken, milli kültür değerlerini ve demokratik hayatın temel ilkelerini benimsemiş fertler olarak yetiştirilmesi hedefleri doğrultusunda en etkili konumdadır (Öztürk Kuter & Kuter, 2012).

2.3. Spor Eğitiminde İnovasyon ve Yeni Paradigmalar

İnovasyon, büyümenin ve refahın itici gücü olup, yeni teknolojiler, ürünler ve hizmetler eğitim sistemlerinde inovasyon ve iyileştirme için yeni fırsatlar sunmaktadır (Devecioglu ve ark., 2012). İnovasyon, bir milletin ilerlemesinin ruhu ve ulusal refah için tükenmez bir itici güçtür ve bir milletin ilerlemesi sayısız bireyin inovasyonuna bağlıdır. Öğrencilerin inovasyon farkındalığını ve yeteneğini geliştirmek, eğitim faaliyetlerinin özel bir statü ve rolü olup, inovasyonu gerçekleştirmenin önemli bir yoludur (Devecioglu ve ark., 2012).

21. yüzyılın bilgi ekonomisi çağı olması nedeniyle, yüksek öğrenimin birincil işlevi, yaratıcı yetenekleri yetiştirmek olacaktır. Bu doğrultuda, üniversite Beden Eğitimi ve Spor bölümlerinin de öğretim hedeflerini öğrencilerin inovasyon ve yaratıcı düşünme yeteneğine odaklaması gerekmektedir. Teknolojinin gelişimiyle birlikte, ders verimliliğini ve sonuçlarını önemli ölçüde artırmak amacıyla teyp, bilgisayar hoparlörleri ve kablosuz mikrofonlar gibi multimedya araçlarının kullanımı beden eğitimi derslerinde yansıtılmıştır (Devecioglu ve ark., 2012).

Ne var ki, Beden Eğitimi dersleri gerek ilk ve ortaöğretimde gerekse üniversite öğretiminde "olsa da olur, olmasa da" şeklinde düşünülen bir ders olmaktan öteye gidememekte (Hergüner, 1991). Beden eğitimi dersleri, sert ekonomik zamanlarda veya diğer akademik alanların baskısı altında okullarda sıklıkla azaltılan veya iptal edilen ilk dersler arasında yer almaktadır (Devecioglu ve ark., 2012). Bu durumu değiştirmek için, beden eğitimi alanında güçlü bir paradigma değişikliğine gereksinim duyulduğu açıktır (Demirhan, 2005).

2.4. Spor Eğitimi Modeli ve Etik Gelişim

Spor Eğitimi modeli, geleneksel beden eğitiminde gençlerin otantik ve meşru spor deneyimleri yaşayamamasına yönelik endişeler üzerine geliştirilmiş bir öğretim modelidir (O'Donovan, MacPhail, & Kirk, 2010; Siedentop, 1994). Spor Eğitimi Modelinin ana hedefi, öğrencileri "en tam anlamıyla oyuncular" olarak eğitmektir (Siedentop, 1994).

Spor Eğitimi Modeli, öğrencileri üç temel alanda geliştirmeyi amaçlamaktadır (Siedentop, 1994):

- Yetkin Sporcular: Bir oyuna başarılı bir şekilde katılabilecek beceri ve stratejileri geliştirmiş olanlar.
- Okuryazar Sporcular: Belirli bir sporla ilişkili kuralları, gelenekleri ve değerleri anlayan, bilen ve iyi ile kötü spor uygulamaları arasında ayırım yapabilenler.
- Hevesli Sporcular: Spor kültürünü koruyacak, geliştirecek ve ilerletecek şekillerde oynayan ve davrananlar.

Sporun karakter inşa ettiğine dair geleneksel fikrin aksine, etik davranışın sadece deneyimle edinilmediği aynı zamanda açıkça ve kasıtlı olarak öğretilmesi gerektiği savunulmaktadır (Harvey, Kirk, & O'Donovan, 2014; Hsu, 2004; Twietmeyer, 2007). Çünkü spor içeriğinde ego veya görev odaklı tercihlerin olduğu dinamik bir kavramdır. (Belli, 2015)

Spor Eğitimi modeli, öğrencilerin sosyal (sadakat, takım çalışması) ve ahlaki (dürüstlük, sportmenlik, saygı) karakter özelliklerini geliştirmek amacıyla tasarlanmış dört temel pedagojik uygulama sunmaktadır (Harvey ve ark., 2014).

Etik Gelişimi Teşvik Eden Pedagojik Uygulamalar

- Etik Sözleşmeler: Bu, oyuncular arasında uygun davranışlar ve kurallar hakkında zımni bir anlaşma oluşturur. Spor Eğitimi Modeli, öğrencilere kazanmanın dışındaki başarılar için (sportmenlik, dakiklik, uygun kıyafet giyme gibi) ödüller sunarak bu etik sözleşmeyi destekleyen "hard-wired" özelliklere sahiptir (Harvey ve ark., 2014; Kretchmar, 2005).
- Spor Panelleri: Sahada çözülemeyen veya etik sözleşme ihlallerini tartışmak ve karara bağlamak üzere takımlardan temsilcilerin oluşturduğu panellerdir. Bu paneller, öğrencileri kilit etik konular üzerinde tartışmaya, öz eleştiri yapmaya ve eleştirel düşünmeye teşvik etmektedir (Harvey ve ark., 2014; Kirk ve ark., 2006; O'Donovan ve ark., 2010).
- Koşullu/Modifiye Edilmiş: Bu uygulama, oyunun düzenleyici veya ikincil kurallarının (Searle, 1995; Launder, 2001) değiştirilmesini içermektedir. Amaç, oyunu katılımcıların gelişim seviyelerine uygun hale

getirmek (Goldilocks ilkesi) ve adil bir rekabet (equitably challenged) sağlamaktır (Harvey ve ark., 2014; Kretchmar, 2005). Örneğin, daha az yetenekli oyuncuların dahil edilmesini sağlamak için, takımın skor yapmadan önce herkesin topa dokunması kuralı eklenebilir (Ennis, 1999; Harvey ve ark., 2014).

- Ödüller: Kazanmanın yanı sıra, "en çok gelişme gösteren" veya "en iyi sportmen" gibi başarılar için ödüller verilmesi, etik davranışın teşvik edilmesinin ve öğrenilmesinin bir yolu olarak kullanılır (Harvey ve ark., 2014).

2.4. Aktif Vatandaşlık ve Çapraz Müfredat Bağlantıları

Spor Eğitimi Modeli, öğrencileri spor topluluğunda aktif bir rol oynamaya hazırlayarak aktif vatandaşlık eğitimini desteklemektedir (O'Donovan ve ark., 2010). Spor Eğitimi Modeli, öğrencilerin sporda adillik konularına eğilmesini, tolerans ve başkalarına saygı değerlerini geliştirmesini ve spor topluluklarının kişisel ve sosyal refahı için sorumluluk almasını sağlar (O'Donovan ve ark., 2010).

Birincil okullardaki müfredatın sıkışıklığına (overcrowded curriculum) yaratıcı bir çözüm olarak görülen Spor Eğitimi Modeli, öğretmenlere PSHE (Kişisel, Sosyal ve Sağlık Eğitimi), okuryazarlık ve matematik gibi diğer müfredat alanlarını Spor Eğitimi Modeli içine yerleştirme olanağı sağlamıştır (O'Donovan ve ark., 2010). Öğretmenler, SE sayesinde öğrencilerin sadece becerilerini değil, aynı zamanda kendilerini geliştirdiğini (holistik yaklaşım) ve inisiyatif olarak sorumluluk üstlendiğini belirtmiştir (O'Donovan ve ark., 2010).

2.5. Olimpik Kültür ve Yaşam Biçimi Olarak Spor Eğitimi

Spor, yalnızca fiziksel bir eylem değil, aynı zamanda bir ahlak ve estetik olaydır. Bir yaşama olayıdır ve bu şekilde algılandığında yaşamın bütününde yerini almaktadır (Erdemli, 2008). Olimpik Kültür, insana değer veren, sportif yaşamda arınma, aydınlanma, gelişme ve başka insanlarla bütünleşme olanağı sunan özel bir kültürel yapıdır (Erdemli, 2008).

Olimpik Eğitim, Olimpik Ülkülerin davranışa, yani bir yaşama biçimine dönüştürülmesini hedefler. Bu eğitimin temel toplumsal hedefleri arasında ulusal ve evrensel barışın korunması, tüm insanlar arasındaki arkadaşlığın ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesi yer alır (Erdemli, 2008; TMOK, 2004). Olimpik eğitimin insanın oynamaya başladığı küçük yaşlarda (3-6 yaş) başlaması gerekmektedir. Çünkü spor eğitimi küçük yaşlarda oyunla başlar. Bu dönemde çocuklara rakibinin dost olduğu, sporun kavgaya değil oyun olduğu ve kurallara uymaktan zevk alma gibi özellikler öğretilir. Olimpik ülküler

sporun ruhudur; bu ruh olmadan spordan geriye yalnızca bedensel çekişmeler kalır (Erdemli, 2008).

3. SPOR VE MEDYA

3.1. Spor ve Medya İlişkisinin Dinamikleri

Spor ve medya arasındaki ilişki, modern toplumun gelişiminde kritik bir rol oynamıştır. Spor, yalnızca eğlence ve boş zaman aktivitesi olmaktan çıkıp, yönetimden siyasete kadar birçok toplumsal kuruma entegre olmuş küresel bir olgudur. Kitle iletişim araçları, sporun kitlelere ulaşmasında en önemli paydaşlardan biri olarak kabul edilmektedir.

- Tarihsel Gelişim ve Yayıncılık Evrimi: Türk spor yayıncılığının kökenleri, 1890'lı yılların başlarında gazetelerde yer alan eskrim sporunu konu alan yazılara kadar uzanmaktadır. Radyo yayıncılığında ise spor programları ve naklen yayınlar, 1942-1945 yılları arasında tüm radyo yayınlarının %1.50'sini oluşturmuştur (Kocabaşoğlu, 2010). Televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte spor yayıncılığı, 1990'ların başında özel yayıncıların (Magic Box Star1) devreye girmesiyle ticari bir alana dönüşmüş ve TRT'nin yayın tekelini sona erdirmiştir.
- Ekonomi ve Medya İlişkisi: Spor yayın haklarının büyük bir ekonomik değer taşıdığı, 1996 yılında kurulan Havuz Sistemi ile Süper Lig yayınlarının ticari bir ürüne dönüşmesiyle netleşmiştir (Özkaya, 2020). Yayın hakları ücretleri zaman içinde astronomik rakamlara ulaşmıştır.

Alanla ilgili çalışmalar incelendiğinde, "Spor-Medya-Ekonomi" teması beş ana temadan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu temadaki tezler genellikle Gazetecilik ve İletişim Anabilim Dallarında yapılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar, futbol dışındaki büyük spor organizasyonlarının (Dünya Kupası, Şampiyonlar Ligi vb.) ampirik olarak yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir (Torgler, 2004).

3.2. Dijitalleşme, Sosyal Medya ve Sponsorluk

Teknolojideki sürekli ve hızlı gelişmeler, spor sektörünü kaçınılmaz olarak büyük bir endüstri haline getirmiştir. Dijital yayıncılıktaki ilerlemeler (OTT, IP TV, HD TV) yayın haklarının artan fiyatlarıyla birlikte sporun küresel ölçekte tüketimini artırmıştır. Sosyal medya platformları (Facebook, Twitter vb.), spor kulüpleri için düşük maliyetle yüksek fayda sağlayabildikleri verimli iletişim kanalları sunmaktadır (Aydın & Kurudirek, 2025; Horozoğlu & Yağan, 2022). Spor kulüpleri, sosyal medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşabilir ve taraftarların bireysel ihtiyaçlarını takip ederek etkileşimi artırabilir. Örneğin, Türkiye Süper Ligi'ndeki futbol kulüplerinin tweet analizlerinde, sosyal medya

içeriklerinin kulüp yönetiminin açıklamaları ve futbol dışı branşlarla ilgili haberler gibi kategorilere ayrıldığı görülmektedir (Ozturkcan ve ark., 2019). Bununla birlikte web site kullanımı da ürün satın alımı noktasında etkili olmaktadır (Aydın, 2025).

Yeni medya kanallarının spor pazarlamasındaki yeri giderek büyümektedir. Araştırmalar, dijital yayınları izleyen sporseverlerin sponsor markaları dikkate aldığını ve sponsorların, marka içeriğine ek olarak spor içeriği de tükettiklerini göstermiştir. Ayrıca, dijital çağda bilgi ve iletişim teknolojilerinin sporcu öğrenciler üzerinde kullanımı ve sosyal medyanın spor sponsorluğu üzerindeki etkisi, spor markaları ve takımlara topluluklar oluşturma ve önemli kazançlar elde etme imkanı sunmaktadır (Sivrikaya & Biricik, 2019; Külcü, 2022).

3.3. Futbol Eksenli Yayıncılık ve Alternatif Sportlara Talep

Türkiye’de spor yayıncılığı, tarihsel süreçte futbol eksenli bir yapıya sahip olmuştur. Futbol dışındaki sporların arz edilmemesinin temelinde, bir gazete manşetinde özetlenen "Olimpiyatı Bırak Süper Lig’e bak" yaklaşımı yatmaktadır. Ancak, üniversite gençleriyle yapılan anket çalışmalarında, gençlerin büyük bir çoğunluğunun (%83) ana akım kanallarda futbol dışındaki sporlara daha fazla yer verilirse ilgilerinin artacağını belirttiği tespit edilmiştir (Özkaya, 2020). Bu durum, doğru yayıncılık stratejisi ve süreklilikle futbol dışındaki sporlara da talep oluşturulabileceğini göstermektedir. (Belli ve ark.2016)

TRT, kamu yayıncılığı sorumluluğu gereği futbol dışındaki sporlara da yer verme gayretindedir. Kamu yayıncısının yayınladığı büyük spor organizasyonları (Olimpiyatlar, Kırkpınar Yağlı Güreşleri), Twitter’da yüksek ilgi görmektedir. Örneğin, 2016 Rio Olimpiyatları’nda A Milli Kadın Basketbol Takımı’na ilişkin kullanılan #PotanınPerileri etiketi, takımın iyi performansı sayesinde olimpiyatlar ilerledikçe büyük ilgi görmüştür. Benzer şekilde, ücretli kanalda yayınlanmasına rağmen Kırkpınar Yağlı Güreşleri gibi geleneksel sporlar da yayınlandığında Twitter TT listesinde günün en çok konuşulan başlıkları arasına girmiştir. TRT, 2019 yılında TRT SPOR 2 kanalını kurarak 64 federasyonun faaliyetlerine alan açmayı ve bir spor kültürü oluşturmaya hedeflemiştir (Şahin, 2019).

3.4. Medya Okuryazarlığı ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi

Spor medyasının içeriğini eleştirel bir gözle değerlendirebilmek için medya okuryazarlığı becerileri önemlidir (Biricik, 2019; Devrim Eserol, 2024). Medya okuryazarlığının temel ilkeleri arasında medyanın gerçekliği kurgulaması, ticari içermelerinin olması ve ideolojik/siyasal mesajlar içermesi yer almaktadır

(Aufderheide, 1993, Devrim Eserol, 2024). Spor gazeteciliğinde sıklıkla yanlış ve yanıltıcı bilgiler, spekülasyonlar ve etik sorunlar (ayrımcılık) gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Lowes, 1999). Diyarbakır'daki Dicle Üniversitesi öğrencileriyle yapılan bir ankette, katılımcıların %84,4'ü spor medyasında yanıltıcı haberler olduğunu düşündüğünü belirtmiştir (Yesin, 2024).

Spor (özellikle futbol), Türkiye'de geleneksel olarak bir erkeklik alanı olarak inşa edilmiştir (Karaca, 2019; Çakır, 2015). Futbol izleyicileri arasında yapılan bir çalışmada, kadın spikerlerin medyada yer alması genel olarak olumlu karşılanırsa da, bu durum bazen kadınların bedensel/fiziksel özellikleri üzerinden algılanabilmektedir. Yener (2023), kadınların spor medyasında bilgi birikimlerini ortaya koyarak daha fazla görünürlük kazanmalarının toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde önemli bir araç olduğunu belirtmektedir. Ancak kadın sporcular, medyada başarılarının sıra dışı ve tesadüfi olarak sunulması ya da sporcu kimliğinden önce kadınlığa dair tanımların öne çıkarılması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Bendaş & Kobaza, 2022; Arık, 2003, Yesin, 2024).

Spor yayıncılığının geleceği, dijital teknolojilerle daha fazla iç içe geçecektir. E-Spor'un popüleritesinin artması ve önemli bir endüstri haline gelmesi beklenmektedir (Kartal, 2020). Ayrıca, gazetecilik sektöründe yapay zeka uygulamalarının sporcuların performans verilerini analiz ederek haber metinlerini insanlardan çok daha hızlı üretebilmesi gibi gelişmeler öngörülmektedir (Onursal & Uca, 2020).

4. SPOR VE SİYASET

4.1. Sporun Politik Doğası ve Toplumsal İşlevi

Spor, modern toplumların sosyal yaşamında merkezi bir konuma sahip olan, kitleleri etkileme gücüyle sosyolojik yapıları şekillendiren dinamik bir olgudur (Sunay, 2024). Yüzeyde fiziksel bir rekabet veya eğlence aracı olarak algılanan spor, derin yapısında siyaset kurumu ile karmaşık ve çok boyutlu bir ilişki içerisinde. Tarihsel perspektiften bakıldığında spor, başlangıçta savaşa hazırlık amacıyla yapılan askeri nitelikli bedensel alıştırma olarak doğmuş, zamanla barışın, dostluğun ve kardeşliğin sembolü olarak lanse edilse de siyasi otoritelerin etki alanından hiçbir zaman tam anlamıyla bağımsızlaşamamıştır (Polat, 2024). Siyaset, devletin idaresi ve toplum üzerindeki otorite kullanımı olarak tanımlanırken spor, geniş kitleleri mobilize edebilme potansiyeli nedeniyle siyasi iktidarların ilgisini her dönem cezbetmiştir (Yılmaz, 2025). Bu bağlamda spor, sadece stadyumlarda gerçekleşen bir oyun değil, aynı zamanda ulusal kimliğin inşa edildiği, siyasi mesajların verildiği ve uluslararası prestijin sınandığı stratejik bir alandır (Sunay, 2024).

4.2. Uluslararası İlişkilerde Sporun Stratejik Kullanımı

Küreselleşen dünyada devletler, dış politik hedeflerine ulaşmak için askeri ve ekonomik zorlamaların (sert güç) ötesinde, kültürel cazibe ve ikna kabiliyetine dayalı "yumuşak güç" (soft power) unsurlarına ağırlık vermektedir. Spor, bu "yumuşak güç" diplomasisinin en etkili araçlarından biri olarak kabul edilmektedir (Taflan, 2024).

- **Sportswashing (Sporla Aklama) ve İmaj Yönetimi:** Günümüz uluslararası siyaset literatüründe sıkça tartışılan "sportswashing" kavramı, devletlerin insan hakları ihlalleri, demokratik eksiklikler veya yolsuzluk gibi olumsuz algılarını, büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yaparak veya küresel spor markalarına yatırım yaparak örtme çabası olarak tanımlanmaktadır. Bu stratejinin en güncel ve çarpıcı örneği Suudi Arabistan'dır. "Vizyon 2030" hedefleri doğrultusunda ekonomisini petrole bağımlılıktan kurtarmayı ve uluslararası imajını modernize etmeyi amaçlayan Suudi yönetimi, sporu temel bir dış politika aracı olarak benimsemiştir. Ülke, Formula 1 yarışları, boks müsabakaları ve LIV Golf gibi organizasyonlara milyarlarca dolar yatırım yaparak, küresel kamuoyundaki "baskıcı rejim" algısını değiştirmeyi ve uluslararası meşruiyetini pekiştirmeyi hedeflemektedir (Taflan, 2024).
- **Ulusal Prestij ve Propaganda Aracı Olarak Mega Organizasyonlar:** Olimpiyat Oyunları, FIFA Dünya Kupası gibi mega spor etkinlikleri, ev sahibi ülkeler için siyasi ve ekonomik güçlerini dünyaya kanıtlama fırsatı sunmaktadır. Bu organizasyonlarda elde edilen madalyalar ve şampiyonluklar, sadece sportif bir başarı değil, aynı zamanda o ülkenin yönetim sisteminin ve ideolojisinin başarısı olarak sunulmaktadır. Siyasetçiler, başarılı sporcuları ve takımları ulusal gurur kaynağı olarak nitelendirerek, iç politikada milliyetçi duyguları konsolide etmek ve kendi iktidarlarının başarısını perçinlemek için kullanmaktadırlar. Devletlerin spora ayırdıkları devasa bütçeler, aslında uluslararası arenadaki prestij rekabetinde geri kalmama isteğinin bir sonucudur (Sunay, 2024).

4.3. Tarihsel Süreçte İdeoloji ve Spor

Spor ve siyaset ilişkisi, 20. yüzyılın ideolojik çatışmalarında zirveye ulaşmıştır. Spor sahaları, siyasi rejimlerin kendi ideolojilerinin üstünlüğünü kanıtlamaya çalıştıkları birer "savaş alanına" dönüşmüştür.

- **Soğuk Savaş Dönemi ve Bloklar Arası Rekabet:** İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya siyasetine yön veren Soğuk Savaş, ABD liderliğindeki Batı Bloku ile SSCB liderliğindeki Doğu Bloku arasındaki mücadelenin

spor alanına taşınmasına neden olmuştur. Bu dönemde olimpiyat madalyaları, kapitalist veya sosyalist sistemin hangisinin daha "üstün" ve "insani" olduğunu kanıtlama aracı olarak görülmüştür. Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku ülkeleri, sporu devletin mutlak kontrolünde tutarak, uluslararası başarıyı rejimin meşruiyetini sağlayan en önemli propaganda araçlarından biri haline getirmişlerdir (Polat, 2024).

- **Faşizm ve Totaliter Rejimlerde Spor:** Totaliter rejimler, sporu kitleleri denetlemek, disipline etmek ve militarize etmek için etkin bir şekilde kullanmışlardır. Almanya'da Nazi rejimi ve İtalya'da Faşist yönetim, sporu "üstün ırk" yaratma ve ulusal birliği sağlama projesinin merkezine yerleştirmiştir (Yılmaz, 2025). Mussolini İtalyasında futbolcuların sahaya "kara gömlekler" ile çıkması veya Nazi Almanyası'nda sporcuların birer asker gibi selam durması, sporun siyasallaşmasının en uç örneklerini oluşturmuştur (Polat, 2024). Bu rejimlerde sporcu bedeni, bireysel bir varlık olmaktan çıkarak, devletin gücünü ve ideolojisini temsil eden estetik bir objeye, bir propaganda figürüne dönüştürülmüştür (Yılmaz, 2025).

4.4. Türkiye Cumhuriyetinde Spor Politikaları, Ulus İnşası ve Beden Terbiyesi

Türkiye'de sporun kurumsallaşması ve yaygınlaşması, Cumhuriyetin modernleşme ve ulus-devlet inşası süreciyle paralel ilerlemiştir. Erken Cumhuriyet dönemi yöneticileri, sporu toplumsal dönüşümün ve "yeni insan" yaratma projesinin hayati bir parçası olarak görmüşlerdir.

- **Biyopolitika ve "Gürbüz" Nesiller:** Cumhuriyetin ilk yıllarında, savaşlardan yorgun çıkmış ve nüfusu azalmış bir ülkenin yeniden inşası için nüfusun nicelik ve nitelik olarak artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda spor, "gürbüz ve yavuz evlatlar" yetiştirmek amacıyla devletin uyguladığı bir "beden politikası" (biyopolitika) aracı olmuştur. "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" düsturuyla hareket eden devlet, sporu sadece bireysel bir sağlık faaliyeti değil, "milli müdafaa" ve "ekonomik kalkınma" için gerekli olan iş gücü ve asker kaynağını yaratmanın bir yolu olarak ele almıştır (Çakır, 2024).
- **Devletçilik ve Merkezi Yönetim:** Türkiye'de spor yönetimi, tarihsel olarak devletçi ve merkeziyetçi bir yapı sergilemiştir. 1936'da kurulan Türk Spor Kurumu gibi yapılar, tek parti döneminin siyasi ilkeleriyle uyumlu olarak, sporu doğrudan devletin ve partinin denetimine sokmuştur (Çakır, 2024). Spor federasyonları ve gençlik örgütlenmeleri, devletin öncelikli politika alanlarına hizmet edecek şekilde

yapılandırılmış ve spor kulüplerinin faaliyetleri dahi "vatandaşlık görevi" bilinciyle ilişkilendirilmiştir. Günümüzde de Türkiye'de spor yönetimi, Gençlik ve Spor Bakanlığı çatısı altında merkezi bir kamu hizmeti olarak yürütülmekte ve siyasi iradenin kararları sporun gelişim yönünü belirlemektedir (Sunay, 2024).

4.5. Eleştirel Yaklaşımlar

Sporun siyasetle ilişkisi, sadece devletler düzeyinde değil, sınıfsal ve toplumsal eşitsizlikler bağlamında da ele alınmaktadır. Marksist ve eleştirel kuramcılar, sporun "apolitik" olduğu iddiasını reddederek, onun aslında mevcut düzenin çelişkilerini barındıran ideolojik bir alan olduğunu savunmaktadırlar.

- **Kurthan Fişek ve Marksist Spor Sosyolojisi:** Türkiye'de spor yönetimini siyaset bilimi ve kamu yönetimi disiplini içinde ele alan öncü isimlerden Kurthan Fişek, spora "tarihsel materyalist" bir perspektifle yaklaşmıştır (Zelyurt, 2021). Fişek'e göre spor, toplumsal yapıdan bağımsız, steril bir alan değil aksine sosyal çelişkilerin, sınıf çatışmalarının ve üretim ilişkilerinin yansıdığı bir "mikrokozmos"tur (Zelyurt, 2021). Bu görüşe göre egemen sınıflar, sporu kitleleri pasifize etmek ("afyon" etkisi) veya kendi ideolojilerini meşrulaştırmak için kullanırlar. Spor yönetimi, burjuvazinin ve devletin çıkarları doğrultusunda şekillenen bir üst yapı kurumudur (Zelyurt, 2021).
- **Kültürel Paradigma Olarak Sanat ve Spor:** Çağdaş sanatta spor temasının işlenişi de bu eleştirel bakışın bir uzantısıdır. Sanatçılar, sporun milliyetçilik, fanatizm ve şiddet üreten yönlerini eserlerinde eleştirerek, spor sahalarının aslında ne kadar politik mekanlar olduğunu göstermektedirler. Spor, kitlelerin bir araya gelme ritüellerini barındırması nedeniyle hem faşizan estetiğin hem de toplumsal direnişin (örneğin tribün protestoları) sahnelendiği ikili bir karaktere sahiptir (Yılmaz, 2025).

Sonuç olarak spor, insanlık tarihinin her döneminde siyasetle iç içe geçmiş, ondan etkilenmiş ve onu etkilemiş bir toplumsal kurumdur. Siyasetçiler için spor, ulusal birliği sağlama, meşruiyet kazanma, propaganda yapma ve uluslararası alanda güç gösterme (yumuşak güç) aracıdır. İster Erken Cumhuriyet döneminin ideal vatandaş yetiştirme projesi (Çakır, 2024), ister Suudi Arabistan'ın küresel imajını düzeltme çabası (Taflan, 2024), isterse Soğuk Savaş'ın ideolojik rekabeti (Polat, 2024) olsun; sporun tarihi, siyasi hedeflerin gölgesinde yazılmıştır. Bu nedenle "spor ve siyaset" başlığı, spor bilimleri literatüründe sadece bir alt dal değil, sporun varoluşsal dinamiklerini anlamak için zorunlu bir analiz düzlemidir.

SONUÇ

Bu bölümde ortaya konulduğu üzere spor, modern toplumlarda aile, eğitim, medya ve siyasetle sıkı biçimde örülmüş, çok katmanlı bir sosyal kurumdur. Aile, çocukların spora katılımında ve sporun bir yaşam alışkanlığına dönüşmesinde ilk ve en güçlü belirleyicidir. Aile habitusu, genetik eğilimler ve paylaşılan çevresel koşulların etkileşimi, spor katılımını biyolojik ve sosyal boyutlarıyla birlikte açıklamayı gerektirmektedir (Brustad, 1993, 1996; Seabra ve ark., 2013; Fitzgerald & Kirk, 2009). Engelli gençlerin deneyimleri, aile içi spor kültürünün fiziksel kapitalin yeniden dağılımı ve kimlik inşası açısından ne kadar kritik olduğunu ortaya koymaktadır.

Eğitim sistemi bağlamında spor; akademik başarıya katkı sağlayan bir etkinlik olmanın ötesinde, toplumsallaşma, değerler eğitimi ve karakter gelişimi için vazgeçilmez bir araçtır (Bilge, 1989; Öztürk Kuter & Kuter, 2012; Dwyer ve ark., 2001). Bununla birlikte beden eğitiminin çoğu kez müfredatta geri plana itilmesi, sporun eğitsel ve etik potansiyelini sınırlandırmaktadır (Demirhan, 2005). Spor Eğitimi modeli ve inovasyon odaklı yaklaşımlar, öğrencilerin hem yetkin, okuryazar ve hevesli sporcular hem de etik ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirilebileceğini göstermekte; sporun aktif vatandaşlık eğitimine katkısını vurgulamaktadır (Siedentop, 1994; Harvey ve ark., 2014; O'Donovan, MacPhail, & Kirk, 2010).

Medya, sporun küresel ölçekte tüketilmesini sağlayan ana mecra hâline gelmiş; yayın hakları ve dijital platformlar spor-ekonomi ilişkisini güçlendirmiştir (García-Del-Barrio & Tena Horriillo, 2019; Külcü, 2022). Ancak spor medyasında cinsiyetçi söylemler, hegemonik erkeklik temsilleri ve yanıltıcı içeriklerin varlığı; medya okuryazarlığının geliştirilmesini ve spor içeriklerinin eleştirel okunmasını zorunlu kılmaktadır (Arık, 2003; Çakır, 2015; Devrim Eserol, 2024; Yesin, 2024). Futbol merkezli yayıncılığın ötesine geçilerek alternatif branşlara ve kadın sporlarına görünür alan açılması, spor kültürünün daha demokratik ve kapsayıcı hale gelmesine katkı sağlayacaktır (Özkaya, 2020; Şahin, 2019).

Siyaset boyutunda spor; ulusal birlik ve prestij, propaganda, yumuşak güç ve imaj yönetimi için kullanılan etkili bir araçtır. Erken Cumhuriyet döneminin “gülbüz nesiller” hedefinden Soğuk Savaş’ın madalya rekabetine, günümüzde Suudi Arabistan örneğinde görülen “sportswashing” stratejilerine kadar pek çok örnek, sporun siyasal hedeflerden bağımsız düşünülemeyeceğini göstermektedir (Çakır, 2024; Polat, 2024; Taflan, 2024; Sunay, 2024). Eleştirel ve Marksist yaklaşımlar, sporu mevcut sınıfsal ve ideolojik yapıların yeniden üretildiği bir alan olarak görürken; tribün protestoları ve çağdaş sanattaki spor temalı işler,

spor mekânlarının aynı zamanda direniş ve muhalefet sahnesi olabileceğini de göstermektedir (Zelyurt, 2021; Yılmaz, 2025).

Olimpik kültür ve spor eğitimi perspektifi, sporu yalnızca skor ve performans odaklı bir rekabet alanı olmaktan çıkarıp; barış, dostluk, saygı ve insan onuruna dayalı etik bir yaşam biçimi olarak kavramsallaştırmaktadır (Erdemli, 2008; TMOK, 2004). Bu değerlerin erken yaşlardan itibaren oyun ve spor yoluyla kazandırılması, uzun vadede hem spor kültürünün niteliğini hem de toplumsal barış ve birlikte yaşama kültürünü güçlendirebilecek bir potansiyel taşımaktadır.

Sonuç olarak spor; aile, eğitim, medya ve siyasetle kurduğu çok yönlü ilişkiler üzerinden toplumsal yapının hem yansıması hem de dönüştürücü gücüdür. Bu nedenle spor politikalarının, eğitim programlarının ve medya pratiklerinin; fırsat eşitliği, kapsayıcılık, toplumsal cinsiyet eşitliği ve etik ilkelere dayalı olarak düzenlenmesi, sporun daha adil, demokratik ve insan odaklı bir toplumsal düzenin inşasına katkı sunmasını mümkün kılacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkada, C., & Ergen, E. (1990). *Bilim ve Spor*. Büro Tek Ofset Matbaacılık.
- Adıgozalova, G. (2021). *Türkiyedeki gazetelerin spor sayfalarındaki spor ekonomisine ait haberlerin içerik analizi: Sabah gazetesi örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alshaikh, A. (2022). *Filistin medyasındaki bölünme ve spor medyasına etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Analyticsindiamag*. (2021). [Web sayfası]. Erişim Adresi: <https://analyticsindiamag.com/how-tokyo-olympics-is-using-tech/>
- Argan, M., Özgen, C., & Koç, A. F. (2018). Futbol seyircilerinin duyuşal deneyimlerinin, etkinlik tatmini üzerindeki etkisi. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 11(22), 233-248.
- Arık, M. B. (2003). Futbolun medyadaki temsilinde erkek egemen söylem. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (4), 65-82.
- Atalı, L., & Sertbaş, K. (2003). *Sportif Uğraş*. Kocaeli: Sesim Ofset Matbaacılık.
- Aydın, G. (2025). The effects of sports team evangelism on licensed product purchase intention: The moderating role of website usage quality. *Business and Economics Research Journal*, 16(3), 339-357.
- Aydın, G., & Kurudirek, A. (2025). How Fanatic? Examining the relationship between sports team evangelism and media fanaticism. *Journal of Sport Sciences Research*, 10(1), 29-47.
- Aydın, G., Aydın, G., & Keleş, M. Akademik motivasyona giden yolda fırsat eşitliği: Eğitimde eşitliğin önemi. *Sportive*, 8(2), 1-15.
- Başaran, İ. E. (1978). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Bilim Matbaası.
- BBC. (2021). Elon Musk's Neuralink 'shows monkey playing Pong with mind'. [Web sayfası]. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/technology-56688812>.
- Belli, E. (2015). An Investigation of Task and Ego Oriented Goals of the Students Majoring at the Faculty of Sport Sciences, *Universal Journal of Educational Research* 3(12): 960-966.
- Belli, E. Gürbüz, A., Biricik, Y.S. (2016). An Analysis of Motivation of Students at Sports Science Faculty as Football Sports Fans, *Universal Journal of Management* 4(7): 397-404
- Bendaş, K., & Kobaza, O. S. (2022). Türkiye'de kadın sporcuların yazılı basında temsili. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 8(24), 135-151.

- Bilge, N. (1989). *Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayın No: 1095.
- Biricik, Y. S. (2019). Spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 56-67.
- Blum, L. M. (2007). Mother-blame in the Prozac nation: Raising kids with invisible disabilities. *Gender & society*, 21(2), 202-226.
- Bourdieu, P. (1998). *Practical reason: On the theory of action*. Polity Press.
- Boyle, R. (2009). *Power play: Sport, the media and popular culture*. Edinburgh University Press.
- Brustad, R. J. (1993). Who will go out and play? Parental and psychological influences on children’s attraction to physical activity. *Pediatric exercise science*, 5(3), 210-223.
- Brustad, R. J. (1996). Parental and Peer Influence on Children's Psychological Development Through Sport. In F.L. Smoll, & R.E. Smith (Eds.), *Children and Youth in Sport: A Biopsychosocial Perspective* (pp. 112-124). Brown and Benchmark.
- Bucher, C. A. (1987). *Foundations of Physical Education and Sport*. Mosby Collage Publishing, USA.
- Çağlayan, A. (2004). 12-15 yaş grubu spor yapan öğrencilerle spor yapmayan öğrencilerin okul başarıları yönünden karşılaştırılması (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Çakır, C. (2015). *Hegemonik erkeğin yeniden üretildiği bir alan olarak spor medyası: Spor haberlerinde erkeklik söylemlerinin üzerine bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çakır, E. A. (2024). Erken Cumhuriyet Döneminde Beden Politikaları ve Spor. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çaycı, B. (2013). Günümüzde enformasyon ve iletişim teknolojilerinin televizyon izleme alışkanlıkları üzerindeki etkisi: OTT TV. *2nd International Symposium on Language and Communication: Exploring Novelties*, 2, 1649-1660.
- Çelik, M. (2013). *Türk yazılı basınında voleybolun yeri ve önemi: Sabah ve Fanatik gazetelerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, C. (2015). *SPOR İLETİŞİMİ “Spor-TV birlikteliği sattırıyor”*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Demirhan, G. (2005). Okul Spor Eğitime Güncel Bakış. *Spor Eğitiminin ve Performansının Felsefi Temelleri Sempozyumu*, Manisa.
- Devecioglu, S., Sahan, H., Tekin, M., & Yildiz, M. (2012). Development of innovation strategies for sports education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 445-449.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Spor Özel İhtisas Komisyon Raporu*. Ankara: DPT Yayını.
- Devrim Eserol, N. (2024). Medya Okuryazarlığı ve Spor. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 7(5), 1007-1014.
- Diñç, Z. F., Uluöz, E., & Sevimli, D. (2011). Ailelerin Çocuklarını Spor ve Fiziksel Aktiviteye Yönlendirmelerine İlişkin Görüşleri. *e-Journal of New World Sciences Academy Sports Sciences*, 6(2), 93-102.
- Dökmen, Ü. (2002). *Varolmak, Gelişmek, Uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dönmez, E., Kaya, E., & Yıldız, K. (2021). 21. Yüzyıl yaz olimpiyat oyunlarında teknoloji kullanımı üzerine bir inceleme. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 26-39.
- Dwyer, T., Sallis, J. F., Blizzard, L., Lazarus, R., & Dean, K. (2001). Relation of academic performance to physical activity and fitness in children. *Pediatric exercise science*, 13(3), 225-237.
- Ennis, C. D. (1999). Creating a culturally relevant curriculum for disengaged girls. *Sport, Education and Society*, 49(1), 31-49.
- Erdemli, A. (2008). *Spor Yapan İnsan*. İstanbul: E Yayınları.
- Fitzgerald, H., & Kirk, D. (2009). Identity work: young disabled people, family and sport. *Leisure Studies*, 28(4), 469-488.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal Psikoloji* (A. Dönmez, Çev.; 4. Baskı). İmge Kitabevi.
- García-Del-Barrio, P., & Tena Horriillo, J. D. (2019). Investment in talent and visibility in the media: A study of professional football in Europe. In G. Jaume (Ed.), *Sports (and) Economics* (pp: 271-294). Funcas Social and Economic Studies, 7.
- GSGM. (2006). *Federasyonlara Göre Sporcu Sayıları*. <http://www.gsgm.gov.tr>
- Hanlon, T. (1994). *Sport Parent*. Human Kinetics Publishers.
- Haris, K. W. (1999). *Parental Expectations of High School Interscholastic Athletic Activities*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Virginia Polytechnic Institute, Virginia.
- Harvey, S., Kirk, D., & O'Donovan, T. M. (2014). Sport Education as a pedagogical application for ethical development in physical education and youth sport. *Sport, Education and Society*, 19(1), 41-62.

- Hergüner, G. (1991). Çocuğun spora yönelmesinde ailenin rolü ve önemi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 6(1), 91-95.
- Hergüner, G. (1991). Eğitim - Spor İlişkisi. *O.M.Ü. Eğitim Fak. Beden Eğt. ve Spor Böl. Öğretim Görevlisi*, 59-61.
- Hergüner, G. (2001). *Farklı Liselerdeki Sporcu Öğrencilerin Problem ve Beklentilerinin Belirlenmesi ve Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Horoğlu, M. A. & Yağan, K. (2022). Spor Pazarlamasında Sosyal Medyanın Rolü. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(56), 1225-1235.
- Hsu, L. (2004). Moral thinking, sports rules and education. *Sport, Education and Society*, 14(3), 339-352.
- Jenkins, R. (2013). *Pierre bourdieu*. Routledge.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). Yeni insan ve insanlar (10. Baskı). *İstanbul: Evrim Yayınevi*.
- Karaca, U. (2019). *Televizyonlarda yayınlanan futbol programlarında kullanılan hegemonik erkeklik söylemlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karababa, B., & Kurudirek, A. (2024). Curling Sporcularında Antrenöre Güven, Motivasyon ve Kaygı İlişkisi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 289-305. <https://doi.org/10.33459/cbubesbd.1456646>
- Kartal, M. (2020). *Küreselleşme bağlamında Türkiye’de E-Spor* (Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kennedy, E., & Hills, L. (2009). *Sport, media and society*. Berg.
- Kılıç, M. (2006). *Okul Takımlarında Yer Alan Sporcu Öğrencilerin Kulüp Bazında Spor Yapma Oranları Ve Bunu Etkileyen Faktörler Van İli Örneği*. (Basılmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kirk, D., O'Donovan, T., Kirk, S., Jarram, R., MacPhail, A., & Webb, L. (2006). From theory to practice: exploring the educational benefits of Sport Education in a UK primary school. *The Jennifer Wall Keynote Lecture, Annual Conference of the Association of Physical Educators*.
- Kocabaşoğlu, U. (2010). *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri*. İletişim.
- Koruç, Z., & Bayar, P. (1992). Açık Okul (Humaniter) Sisteminde Spor Dersleri ve Spor Öğretmeninin konumu. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 25-30.

- Kotan, Ç., Hergüner, G., & Yaman, Ç. (2009). İlköğretim okullarında okuyan sporcu öğrencilerin spor yapmalarında okul ve aile faktörünün etkisi Sakarya il örneği. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 49-58.
- Kretchmar, R. S. (2005). Why so we care so much about games? (And is this ethically defensible?). *Quest*, 57, 181-191.
- Külcü, A. V. (2022). Yeni Medya Kanallarının Spor Pazarlamasındaki Yeri: Sosyal Medya ve Dijital Spor Yayınlarının Spor Sponsorluğuna Etkisi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(58), 1727-1732.
- Küntay, E. (1991). Çocuk ve Gençlerde Davranış Bozukluğunu Düzeltici Önlem Olarak Spor. In A. Erdemli (Ed.), *Türk-Alman Kültür Dialogunda Spor Ahlakı ve Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Sempozyum Kitabı* (pp. 155-158). Meva Matbaacılık.
- Lauder, A. G. (2001). *Play practice: the games approach to teaching and coaching sports*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Lindner, K. J. (1999). Sport participation and perceived academic performance of school children and youth. *Pediatric Exercise Science*, 11(2), 129-143.
- Lowes, M. (1999). *Inside the sports pages: Work routines, professional ideologies, and the manufacture of sports news*. University of Toronto Press.
- Mauss, M. (1973). Techniques of the Body. *Economy and society*, 2(1), 70-88.
- McPherson, B. D., Curtis, J. E., & Loy, J. W. (1986). *The Social Significance of Sport*. Human Kinetics Publishers.
- Morris, M. (1978). *Don't Rush Your Kids*. Human Kinetics Publishers.
- Mountjoy, M., Gordon, I., McKeown, J., & Constantini, N. (2009). Technology in sport: Medical and ethical repercussions. *Clin J. Sport Med*, 19(6). doi: 10.1097/JSM.0b013e3181c12e3c.
- Neuralink. (2021). [Web sayfası]. Erişim Adresi: <https://neuralink.com/about/>.
- O'Donovan, T. M., MacPhail, A., & Kirk, D. (2010). Active citizenship through sport education. *Education 3-13*, 38(2), 203-215.
- Onursal, F. S., & Uca, C. N. (2020). *Dijital gelecekte mesleklerin ve sektörlerin dönüşümü*. Hiperlink Yayınları.
- Ozturkcan, S., Kasap, N., Tanaltay, A., & Ozdinc, M. (2019). Analysis of tweets about football: 2013 and 2018 leagues in Turkey. *Behaviour & Information Technology*, 38(9), 887-899.
- Özgüven, M. (1996). *Toplum Bilimlerine Giriş*. Ekin Kitabevi.
- Özkaya, D. S. (2020). *Türkiye'de spor yayıncılığının gelişimi: Türk üniversite gençlerinin ilgisi, beklentileri ve yayıncıların yaklaşımları* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Öztürk Kuter, F., & Kuter, M. (2012). Beden Eğitimi ve Spor Yoluyla Değerler Eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 3(6), 75–94.
- Öztürk, F. (1989). (Kaynak metinde Öztürk Kuter & Kuter, 2012 içinde atıf yapılmıştır).
- Öztürk, F. (1998). *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Öztürk, F. (1998). *Toplumsal boyutlarıyla spor*. Bağırhan Yayınevi.
- Polat, S. (2024). Spor - Siyaset İlişkisi ve Sporun Liderlik ve Kariyer Üzerine Etkileri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Reay, D. (1998). 'Always knowing' and 'never being sure': familial and institutional habituses and higher education choice. *Journal of education policy*, 13(4), 519-529.
- Seabra, A. F., Mendonça, D. M., Göring, H. H. H., Thomis, M. A., & Maia, J. A. (2013). Genetic influences of sports participation in Portuguese families. *European Journal of Sport Science*, 14(5), 510-517. doi:10.1080/17461391.2013.832801
- Searle, J. R. (1995). *The construction of social reality*. New York: Free Press.
- Serarslan, M. Z. (1978). *Spor Sosyolojisi Ders Notu*.
- Shephard, R. J. (1997). Curricular physical activity and academic performance. *Pediatric exercise science*, 9(2), 113-126.
- Siedentop, D. (1994). *The sport education model*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Sivrikaya, M. H., & Biricik, Y. S. (2019). Dijital çağda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı: Spor bilimleri fakültesi öğrencileri üzerine bir uygulama. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(3), 148-156.
- Strandbu, Å., Bakken, A., & Stefansen, K. (2020). The continued importance of family sport culture for sport participation during the teenage years. *Sport, Education and Society*, 25(8), 931-945.
- Sunay, H. (2024). Spor ve Politika İlişkisi Perspektifinde Türk Spor Politikası. *Yeni Türkiye*, 136.
- Şahin, B. M. (2019). Futbol Değil Spor Ekranı. *TRT Akademi*, 4(8), 564-573.
- Şaşmaz Ataçoğlu, M. (2023). Akademik Bir Alan Olarak Spor Ekonomisi: Türkiye’de Spor Ekonomisi Tezleri ve Yaygın Temalar. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(3), 203-228.
- Şeran, B. (2023). 24 saat hareket yönergeleri: Fiziksel aktivite, uyku ve sedanter davranışlar. In *Spora bilimsel yaklaşımlar ve lisans üstü öğrenci araştırmaları* (pp. 89–99). Gaziantep: Özgür Eğitim Yayıncılık.

- Taflan, T. (2024). Analyzing the Intersection of Sports, Politics and Soft Power: Sportswashing of Saudi Arabia. (Unpublished Master's Thesis). İstanbul Aydın University, Institute of Graduate Studies.
- TMOK (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi). (2004). *Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim Kılavuz Kitabı*. İstanbul.
- Torgler, B. (2004). The economics of the FIFA Football Word Cup. *KYKLOS*, 57, 287-300.
- Twietmeyer, G. (2007). Suffering play: can the time spent on play and games be justified in a suffering world. *Quest*, 59, 201–211.
- Willemssen, G., Vink, J. M., & Boomsma, D. I. (2003). Assortative mating may explain spouses' risk of same disease. *BMJ: British Medical Journal*, 326(7385), 396.
- Yener, A. (2023). *Futbol izleyicilerinin kadın spikerlere ilişkin görüşlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Yesin, V. (2024). *Spor medyasının izleyiciler üzerindeki etkisi: Dicle Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerine örnek çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Topkapı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, S. (2025). Çağdaş Sanatta Spor-Siyaset İlişkisinin Kültürel Bir Paradigma Olarak Görünürlüğü. (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Zelyurt, M. K. (2021). Spor Olgusuna "Sınıf" ve "Siyaset" Kavramlarından Bakan Marksist Bir Sosyal Bilimci: Kurthan Fişek. *Sosyologca*, 22, 54-75.

5. Bölüm

Spor ve Ekonomi

Gökhan AYDIN¹

GİRİŞ

Günümüz dünyasında spor, sadece bir oyun ya da eğlence aracı olmaktan çıkarak küresel ölçekte büyük bir ekonomik güç hâline gelmiştir (Mızrak ve ark., 2017; Wu, 2025). Ülkelerin tanıtım aracı olarak sportif faaliyetleri kullanması spor organizasyonları sayesinde dünyadaki birçok farklı dil ve etnik kökene mensup insanları bir araya getirmek olarak açıklanabilir (Kurudirek ve ark., 2017). Her yıl milyarlarca dolarlık gelirin döndüğü bu alan; sporcuları, kulüpleri, medya kuruluşlarını, sponsorları ve taraftarları ortak bir ekonomik yapı içinde buluşturmaktadır (Moiceanu ve ark., 2024). Bu yönüyle spor artık yalnızca izlenen bir etkinlik değil; yatırım yapılan, istihdam oluşturan ve tüketim alışkanlıklarını yönlendiren önemli bir sektör haline gelmiş durumdadır (Wei ve ark., 2023). Toplumsal açıdan bakıldığında sporun ekonomik yönü, bireylerin yaşam tarzlarını, kimlik algılarını ve kültürel eğilimlerini de etkilemektedir. Bu yönüyle spor, sadece sahada değil, toplumun birçok alanında etkisini hissettiren güçlü bir sosyal olgu hâline gelmiştir (Belli ve ark., 2020; Gök ve ark., 2021; Zhao & Wu, 2025).

Bu çalışmada spor ile ekonomi arasındaki ilişki üç temel başlık altında ele alınacaktır. Öncelikle profesyonel sporun ekonomik yapısı ve oluşturduğu gelir düzeni incelenecek, ardından sponsorluk, reklam ve medya ilişkilerinin spor üzerindeki etkileri değerlendirilecektir. Son olarak spor endüstrisinin küreselleşme süreciyle birlikte nasıl uluslararası bir pazar hâline geldiği ele alınacaktır. Her bölümde hem dünyadan hem de Türkiye’den örneklerle yer verilerek sporun modern ekonomideki konumu, etkileri ve toplumsal yansımaları ortaya konulacaktır.

¹ Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum, Türkiye

E-mail: gokhan.aydin@atauni.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6183-3688>

1. Profesyonel Sporun Ekonomik Boyutu

21. yüzyılla birlikte profesyonel spor, ekonomik açıdan son derece büyük bir sektör hâline gelmiştir (Aygün ve ark., 2023). Küresel spor endüstrisinin ulaştığı finansal büyüklük, kullanılan hesaplama yöntemlerine göre değişmekle birlikte 2020’li yılların ortalarında yaklaşık 400 ile 500 milyar ABD doları arasında değerlendirilmektedir (Meketa Capital, 2025). Nitekim Morgan Stanley tarafından yayımlanan bir araştırmaya göre, 2024 yılı itibarıyla dünya genelindeki spor endüstrisinin yıllık gelirinin yaklaşık 521 milyar dolar düzeyine ulaştığı ifade edilmektedir (Morgan Stanley, 2025). Aynı şekilde Kearney danışmanlık şirketinin öngörülerine göre, 2025 yılında 417 milyar dolar civarında olan küresel spor pazarının, 2030 yılına gelindiğinde 602 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir (The State of Play, 2025). Bu veriler, sporun dünya ekonomisi içindeki güçlü ve giderek artan konumunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Sporla doğrudan veya dolaylı bağlantılı tüm harcamalar da (organizasyonlar, spor ekipmanları, fitness ve benzeri alt alanlar) hesaba katıldığında, küresel spor endüstrisinin yıllık toplam hacminin 700 milyar doların üzerine çıktığı ve dünya gayri safi hasılasının yaklaşık yüzde 1’ine karşılık geldiği görülmektedir (UWI, 2025).

Spor ekonomisinin ülkelerin milli gelirine yaptığı katkı, sahip olunan spor altyapısı ve piyasa gelişmişlik düzeyine bağlı olarak ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir. Sporun ekonomik açıdan güçlü olduğu bazı ülkelerde sektörün milli gelir içindeki payı %2 ile %4 arasında değişirken, Türkiye’de bu oran oldukça sınırlı bir düzeyde kalmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde spor sektörünün GSYİH’ye katkısı yaklaşık %4 seviyesindeyken, Birleşik Krallık’ta bu oran %2’nin üzerine çıkmaktadır. Nüfus bakımından küçük bir ülke olmasına rağmen İzlanda’da sporun milli gelirdeki payının %2,57 gibi dikkat çekici bir düzeyde olduğu görülmektedir (Eurostat, 2025). Buna karşılık Türkiye’de sporun ekonomiye katkısı son derece düşük olup milli gelir içindeki payı neredeyse yok denecek kadar azdır (Türkalp, 2024).

Benzer bir tablo spor sektörünün istihdama sağladığı katkı açısından da görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde spor endüstrisi yaklaşık 2 milyon kişiye istihdam sağlarken, Birleşik Krallık’ta bu sayı yaklaşık 1,25 milyon düzeyindedir. İspanya’da ise yaklaşık 1,2 milyon kişi spor ekonomisi sayesinde geçimini sürdürmektedir. Türkiye’de ise spor sektöründe çalışan sayısının yalnızca 100 bin civarında olduğu ifade edilmektedir (Türkalp, 2024). Bu göstergeler, Türkiye’de spor ekonomisinin mevcut potansiyelini yeterince değerlendiremediğini, altyapı eksiklikleri ve kayıt dışı faaliyetler gibi sorunlar nedeniyle ekonomiye beklenen katkının sağlanamadığını ortaya koymaktadır.

Profesyonel sporun ekonomik yönü yalnızca ulaştığı büyüklük açısından değil, aynı zamanda sahip olduğu karmaşık yapılar üzerinden de ele alınmalıdır. Spor ekonomisi, birbirini besleyen birçok alt alanın oluşturduğu geniş bir ekosisteme sahiptir (Zhao & Gao, 2025). Profesyonel kulüplerin ve liglerin gelir modelleri, medya yayın hakları için yapılan anlaşmalar, sponsorluk ve reklam pazarı, maç günü elde edilen bilet satışları ve lisanslı ürün gelirleri bu yapının temel parçalarıdır (Umbrex, 2025). Bunun yanında spor giyim ve ekipman üretimi, fitness sektörü, uluslararası turnuvaların yarattığı spor turizmi hareketliliği, tesis yatırımları ve hatta bahis sektörü gibi tamamlayıcı pazarlar da spor ekonomisinin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Kearney'nin hazırladığı bir çalışmada, küresel spor pazarındaki gelir dağılımı segmentlere ayrılmış ve spor etkinliklerinden elde edilen gelirlerin toplam pazarın yaklaşık %11'ini oluşturduğu belirtilmiştir. Spor malzemeleri ve giyim sektörü ise %44 ile en büyük payı almaktadır. Fitness ve tesis üyeliklerinin payı %15 düzeyindeyken, turizm, yiyecek-içecek ve bahis gibi yan sektörlerin toplam katkısı yaklaşık %29'a ulaşmaktadır (UWI, 2025). Bu veriler, sporun ekonomik yapısının saha içi rekabetten ibaret olmadığını, aksine çok geniş bir ticari faaliyet alanını kapsadığını göstermektedir.

Spor sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar, profesyonel sporun modern kapitalist düzenle yakın bir ilişki içinde geliştiğini ortaya koymaktadır (Boykoff, 2022). Jackson'a (2015) göre profesyonel spor, kapitalist sistemin ideolojik ve ekonomik mantığıyla doğrudan bütünleşmiş bir yapı sergilemektedir. Günümüzde birçok üst düzey spor kulübünün şirket mantığıyla yönetilmesi, yıldız sporcuların küresel marka değerine sahip figürlere dönüşmesi ve kurumların sportif başarı kadar finansal performansa da odaklanması bu dönüşümün göstergesidir (Fan ve ark., 2023). Örneğin Avrupa futbolunda en üst liglerde mücadele eden kulüplerin bütçeleri milyar Euro seviyelerine ulaşabilmektedir. Dallas Cowboys (NFL), Real Madrid ve Manchester United gibi kulüplerin piyasa değerlerinin 5-6 milyar dolar aralığında olması, sporun güncel ekonomik kapasitesini açık biçimde gözler önüne sermektedir. Benzer şekilde elit sporcular da tarihte görülmemiş gelir seviyelerine ulaşmıştır. Lionel Messi ve Cristiano Ronaldo'nun yıllık kazançları yüz milyonlarca doları bulmakta, LeBron James'in 2022 yılı toplam geliri ise sponsorlukların etkisiyle 120 milyon dolar seviyesine çıkmıştır (Forbes, 2025). Tüm bu örnekler profesyonel sporun bir eğlence faaliyetinin ötesine geçerek dev bir ekonomik alan hâline geldiğini göstermektedir.

Profesyonel sporun ekonomik yönü somut örnekler üzerinden değerlendirildiğinde tablo daha net ortaya çıkmaktadır. ABD'de yer alan NFL, 2024 sezonu için yaklaşık 18-20 milyar dolar gelir elde ederek dünyanın en

yüksek gelirli ligi konumuna ulaşmıştır. Avrupa'nın en prestijli organizasyonlarından UEFA Şampiyonlar Ligi'nin 2022 yılında elde ettiği gelir 2,8 milyar euro düzeyindedir. Bu gelirin büyük bir bölümü, turnuvaya katılım sağlayan kulüplere çeşitli paylar ve performans primleri olarak dağıtılmıştır (UEFA, 2023; Statista, 2024). Türkiye'de spor ekonomisinin merkezinde futbol bulunmakla birlikte, sektörün genel hacmi küresel ölçekte oldukça sınırlıdır. Süper Lig'de Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş gibi kulüpler ekonomik açıdan ön planda olsa da 2024-2025 sezonunda lig kulüplerinin en önemli gelir kalemini oluşturan yayın gelirlerinin yaklaşık 4-5 milyar TL seviyesinde kalması, Türkiye'deki futbol ekonomisinin büyüklüğünün tek bir orta ölçekli Premier League kulübünün bütçesine ancak yaklaşabildiğini göstermektedir (Fanatik, 2025). Sonuç olarak, profesyonel spor günümüz ekonomisinde önemli bir aktör hâline gelmiş ve bu durum sporun toplumsal konumunu da dönüştürmüştür. Spor artık yalnızca sportif başarıyla değil, aynı zamanda ekonomik güç ve endüstriyel büyüklükle değerlendirilen bir alan niteliği taşımaktadır (Kasapoğlu, 2021).

2. Sponsorluk, Reklam ve Medya İlişkileri

Spor ekonomisinin büyümesinde en belirleyici unsurlardan biri, sponsorluk anlaşmaları ile medya gelirleridir (Zong, 2023). Profesyonel spor ile medya sektörünün karşılıklı olarak birbirini besleyen bir ilişki geliştirdiği görülmektedir. Medya kuruluşları spor karşılaşmalarını ve içeriklerini geniş bir izleyici kitlesine sunarak yüksek izlenme oranları ve dolayısıyla reklam geliri elde ederken, spor organizasyonları da yayın hakları sayesinde hem gelirlerini artırmakta hem de uluslararası düzeyde görünürlük kazanmaktadır (Dziubinski ve ark., 2012). Günümüzde birçok büyük spor ligi ve organizasyonunun ana gelir kalemlerini sponsorluklar ve yayın anlaşmaları oluşturmaktadır (Santomier, 2008). 2010'lu yılların ortalarına ait küresel verilere bakıldığında, spor etkinliklerinden elde edilen toplam gelirin yaklaşık %35'inin sponsorluklardan, %35'inin medya ve yayın haklarından, %27'sinin ise bilet satışlarından geldiği görülmektedir (UWI, 2025). Bu tablo, modern spor endüstrisinde sponsorluk ve medyanın birlikte üstlendiği kritik rolü açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

2.1. Medya Hakları (Yayın Gelirleri)

Canlı spor karşılaşmaları, günümüzde televizyon kanalları ve dijital yayın platformları açısından en kıymetli içerik türleri arasında yer almaktadır (Hutchins ve ark., 2019). Reklamverenler için canlı spor yayınları hem geniş hem de hedeflenmiş bir izleyici kitlesine ulaşmanın en etkili yollarından biri

olarak görülmektedir (Külcü, 2024). Bu yüksek talep, spor ligleri ve organizasyonlarının yayın hakları için çok yüksek bedeller talep edebilmesine imkân tanımaktadır. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nde spor yayın haklarına ödenen toplam tutar son on yılda dikkat çekici bir artış göstermiştir. 2015 yılında büyük spor organizasyonlarının yayın hakları için yıllık yaklaşık 13,8 milyar dolar harcanırken, bu rakam 2025 yılına gelindiğinde 30,5 milyar dolara ulaşmıştır. Bu artış, yaklaşık %122'lik bir büyümeye karşılık gelmektedir. Aynı dönemde spor yayınlarına ayrılan bütçelerin, genel televizyon sektöründeki gelir artış oranlarını da geride bıraktığı görülmektedir. 2015'te toplam TV gelirlerinin %8'i spor yayın haklarına aktarılırken, 2025'te bu oranın %14'e yükselmesi bu durumu açıkça göstermektedir (Broad Band, 2025; SportsPro, 2025).

Özellikle yüksek izlenme oranlarına sahip ligler, uzun vadeli yayın anlaşmaları ile gelirlerini güvence altına almaktadır. Örneğin Amerikan Ulusal Futbol Ligi (NFL), 2021 yılında ulusal yayın hakları için 11 yıllık ve toplam değeri 110 milyar dolara ulaşan dev bir anlaşmaya imza atmıştır. Bu sözleşme kapsamında ESPN/ABC, Fox, NBC, CBS gibi büyük yayın ağları ile Amazon Prime gibi dijital platformlar NFL maçlarının yayın haklarını paylaşmaktadır. Benzer şekilde Amerikan basketbol ligi NBA'nın 2025 yılında yürürlüğe girecek yeni medya anlaşmasının toplam değerinin 75-80 milyar dolar aralığında olacağı ve yıllık yaklaşık 7 milyar dolarlık bir gelir yaratacağı öngörülmektedir (Friedman, 2025). Bu veriler, yayın haklarının günümüz spor ekonomisi içindeki son derece büyük ve belirleyici rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır.

Türkiye'de de uzun yıllar boyunca Süper Lig'in en önemli gelir kalemini yayın hakları oluşturmuştur. Özellikle 2016 yılında Digiturk (beIN Media) tarafından satın alınan yayın hakları paketi, KDV dâhil yıllık 590 milyon \$ gibi rekor bir tutara ulaşmış ve Türkiye'yi o dönemde Avrupa'nın en yüksek yayın gelirine sahip ilk 5-6 ligi arasına taşımıştır. Ancak sonraki yıllarda yaşanan döviz kuru artışları ve futbol ekonomisindeki genel yavaşlama, bu gelir kaleminde ciddi bir düşüşe yol açmıştır. Nitekim 2022/23 sezonunda kulüplere dağıtılan toplam yayın geliri yaklaşık 80 milyon \$ gibi oldukça sınırlı bir düzeyde kalmıştır. 2024 yılında gerçekleştirilen yeni ihale sonucunda ise üç sezonluk yayın hakları bedeli yıllık 182 milyon \$ olarak belirlenmiş ve Süper Lig, Avrupa'da "Beş Büyük Lig"ın ardından en değerli yayın paketine sahip altıncı lig olma konumunu sürdürmüştür. Buna karşın, geçmiş yıllara kıyasla yayın gelirlerinde yaşanan gerileme, Türkiye'de kulüplerin finansal sürdürülebilirliği açısından sponsorluk ve diğer alternatif gelir kaynaklarının önemini daha da artırmıştır (Futbol Ekonomi, 2024).

2.2. Sponsorluk ve Reklam

Sporun çok geniş kitlelere ulaşabilen yapısı, onu şirketler açısından son derece etkili bir tanıtım ve pazarlama aracı hâline getirmiştir. Sponsorluk, bir markanın bilinirliğini artırmak ve kurumsal imajını güçlendirmek amacıyla bir spor kulübüne, sporcuya ya da organizasyona maddi destek sağlaması şeklinde tanımlanabilir (Çırak & Çavuşoğlu, 2016). Günümüzde büyük ölçekli şirketler, önemli spor organizasyonlarına isim sponsoru olmak veya logolarını en görünür alanlarda konumlandırmak için milyonlarca dolarlık yatırımlar yapmaktadır. Küresel ölçekte spor sponsorluk pazarı da bu doğrultuda hızlı bir büyüme sergilemektedir (Mavibaş ve ark., 2025). PwC'nin yayımladığı sektör raporuna göre, dünya genelinde spor sponsorluk harcamalarının 2025 yılında yaklaşık 115 milyar \$ düzeyine ulaşması beklenmektedir; bu rakam 2019 yılında yaklaşık 90 milyar \$ civarındaydı. Mevcut büyüme hızının sürmesi durumunda ise 2030 yılı itibarıyla spor sponsorluk pazarının 160 milyar \$ seviyesinin üzerine çıkacağı öngörülmektedir (PwC, 2025). Bu artışta sporun dijital mecralar aracılığıyla daha görünür hâle gelmesi, e-spor ve ekstrem sporlar gibi yeni branşların hızla yaygınlaşması ve özellikle genç kuşakların spora olan yoğun ilgisi önemli rol oynamaktadır.

Spor ekonomisinde sponsorluğun ne kadar önemli bir paya sahip olduğunu görmek için büyük kulüplerin ve uluslararası etkinliklerin yaptığı anlaşmalara bakmak yeterlidir. Dünyanın önde gelen futbol takımlarından biri olan FC Barcelona, forma göğüs sponsorlukları için yıllık yaklaşık 50 milyon € düzeyinde gelir elde edebilmektedir. Benzer şekilde, NBA'nin yıldız isimlerinden LeBron James, bir yıl içerisinde sponsorluk ve reklam anlaşmalarından 50 milyon €'nun üzerinde kazanç sağlayabilmektedir. 2021 yılında Manchester United'ın forma ana sponsorluğunu üstlenen TeamViewer'ın, kulübe yıllık 47 milyon £ (yaklaşık 55 milyon €) ödeme yapmayı kabul etmesi, spor sponsorluğunun şirketler açısından ne kadar büyük bir yatırım alanına dönüştüğünü göstermektedir. Söz konusu tutar, ilgili şirketin yıllık cirosunun %10'undan fazlasına karşılık gelmektedir. Büyük organizasyonlar da benzer şekilde oldukça değerli sponsorluk paketlerine sahiptir. Olimpiyat Oyunları ve FIFA Dünya Kupası'nın resmi küresel sponsorları olan Coca-Cola, Visa ve Adidas gibi markalar, bu organizasyonlara destek verebilmek için her dört yılda bir yüz milyonlarca dolarlık anlaşmalar imzalamaktadır (Infront, 2022).

Sponsorluk yalnızca kulüpler ve organizasyonlarla sınırlı kalmayıp bireysel sporcular için de önemli bir gelir kaynağı hâline gelmiştir. Tanınmış sporcular, büyük markalarla yaptıkları iş birlikleri sayesinde sahada kazandıklarından çok daha yüksek gelirler elde edebilmektedir. Örneğin İsviçreli tenisçi Roger

Federer, kariyerinin son dönemlerinde yıllık sponsorluk gelirlerini 80–100 milyon \$ bandına taşımıştır. Japon tenisçi Naomi Osaka veya NBA oyuncusu Stephen Curry gibi isimler de marka elçiliği yoluyla ciddi gelir elde eden sporcular arasındadır. Bu durum, spor dünyasında “isim, imaj ve benzerlik” (Name, Image, Likeness – NIL) haklarının önemini artırmış, özellikle ABD’de üniversite sporcularının dahi kendi isim haklarından gelir elde edebilmesine imkân tanıyan NIL düzenlemeleri sporun ticarileşmesinde yeni bir aşamayı beraberinde getirmiştir (Ehrlich ve ark., 2023; Meares ve ark., 2024).

Sponsorluk anlaşmalarının şirketler açısından cazibesini artıran temel unsurlardan biri, sunduğu görünürlüktür. Stadyum isim haklarını alan markalar veya forma üzerinde yer alan sponsorlar, her maç yayınıyla milyonlarca izleyiciye doğrudan ulaşma fırsatı yakalar. Sponsorluk, hedeflenen tüketici kitlesiyle duygusal bir bağ kurmanın da etkili bir yolu olarak görülmektedir (Cheong ve ark., 2019). Bir markanın sevilen bir sporcu ya da kulüple ilişkilendirilmesi, şirketin imajını güçlendirebilir ve tüketicilerin marka algısını olumlu yönde etkileyebilir. Aynı zamanda sponsorluk, firmalara geniş çaplı promosyon imkânları sunar; VIP etkinlikler, müşteri ağırlamaları, ortak reklam çalışmaları bu kapsamda değerlendirilebilir. Toplumsal açıdan bakıldığında ise spor sponsorluğu, şirketlerin topluma katkı sağladığına yönelik bir algı oluşturması nedeniyle kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini destekleyen bir araç olarak öne çıkmaktadır. Çoğu zaman sporun desteklenmesi, kamuoyu tarafından diğer reklam biçimlerine göre daha olumlu ve kabul edilebilir bir iletişim yöntemi olarak görülmektedir (Infront, 2022).

Reklam alanına bakıldığında spor yayınlarının pazarlama dünyasında özel bir yere sahip olduğu görülür. Canlı maç yayınları sırasında verilen reklamlar, markaların geniş kitlelere eş zamanlı ulaşmasına olanak tanır. Bu nedenle büyük karşılaşmalar sırasında reklam ücretleri oldukça yüksek seviyelere çıkabilmektedir. ABD’de her yıl düzenlenen Super Bowl, 30 saniyelik reklam spotlarının milyonlarca dolara satılmasıyla reklamcılık sektörünün en yüksek maliyetli vitrini olarak bilinmektedir. Ülkedeki ulusal televizyon reklam harcamalarının önemli bir bölümünü spor içerikleri oluşturmaktadır. Örneğin 2023’ün son çeyreğinde ulusal TV reklam harcamalarının %39,5’i canlı spor yayınlarına ayrılmıştır. 2024’ün üçüncü çeyreğinde bile bu oran %30’un üzerinde seyretmiştir (Friedman, 2025). Dijitalleşme ile birlikte sanal reklam panoları ve yayın sırasında dinamik olarak değişen saha kenarı görselleri gibi teknolojiler de sporun reklam gelirlerine katkı sağlayan yeni uygulamalar hâline gelmiştir. Tüm bu unsurlar, reklamcılık sektörünün sporu geniş kitlelere ulaşmak için vazgeçilmez bir mecra olarak gördüğünü göstermektedir.

2.3. Türkiye’de Sponsorluk ve Medya

Türkiye’de spor kulüplerinin gelir yapısı incelendiğinde, sponsorluk gelirlerinin yayın gelirlerinden sonra en önemli ikinci finansman kaynağı olduğu görülmektedir (Özaydın, 2024). Özellikle futbol kulüpleri; forma göğüs sponsorluğu, stadyum isim hakları ve resmi tedarikçi anlaşmaları gibi sponsorluk kalemlerinden ciddi kazançlar elde etmektedir. 2010’lu yıllarda Türk futbolunda birçok organizasyon doğrudan sponsor markalarla anılmıştır. Turkcell Süper Kupa, Ziraat Türkiye Kupası ve Spor Toto Süper Lig bu duruma örnek teşkil eden organizasyonlar arasında yer almaktadır. 2023-2024 sezonunda ise Süper Lig, yayıncı kuruluşun yanı sıra Trendyol’un isim sponsorluğunda “Trendyol Süper Lig” adıyla düzenlenmiştir. Basketbol alanında ise Türk Hava Yolları’nın (THY), uzun süredir EuroLeague’e ana sponsor olması dikkat çekmektedir. “THY EuroLeague” ismi, bir Türk markasının uluslararası ölçekte bir spor organizasyonuna adını vermesinin en güçlü örneklerinden biridir (Business, 2025; Duman, 2015).

Son yıllarda Türk şirketlerinin yalnızca yurt içinde değil, uluslararası alanda da spor sponsorluğuna yöneldiği görülmektedir. Bu kapsamda Türk Hava Yolları (THY), basketboldaki EuroLeague sponsorluklarının yanı sıra, UEFA Euro 2016 ve Euro 2020 gibi büyük uluslararası futbol organizasyonlarında da sponsorluk faaliyetlerinde bulunmuş; ayrıca FC Barcelona ve Manchester United gibi dünya çapında tanınan futbol kulüplerine resmî sponsor olarak destek vermiştir (MediaCat, 2010; Utikad, 2010). Bunun yanında bazı Türk inşaat ve turizm firmaları Formula 1 organizasyonlarında ve uluslararası tenis turnuvalarında görünürlük elde etmeye çalışmıştır. Tüm bu gelişmeler, Türkiye’deki şirketlerin sporu bir pazarlama aracı olarak kullanarak markalarını küresel ölçekte konumlandırma hedefi taşıdığını göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, sponsorluk, reklam ve yayın gelirleri birlikte spor ekonomisinin temel taşıyıcı unsurlarını oluşturmaktadır. Bu üçlü yapı sayesinde spor, yalnızca geniş kitlelere hitap eden bir eğlence alanı olmaktan çıkarak, yüksek ekonomik değere sahip küresel bir endüstri niteliğine bürünmüştür.

3. Spor Endüstrisi ve Küreselleşme

Spor, küreselleşmenin en belirgin biçimde gözlemlendiği toplumsal alanlardan biri hâline gelmiştir. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, medya kuruluşlarının uluslararası ölçekte faaliyet göstermesi ve sermayenin sınır ötesi hareketliliği sayesinde spor, günümüzde küresel bir ağın parçası olan bütünleşik bir endüstri görünümüne kavuşmuştur. Bu süreç, sporun yalnızca yerel bir faaliyet olmaktan çıkıp ulusötesi bir niteliğe bürünmesine yol açmıştır. Spor organizasyonlarının dünyanın her köşesinde takip edilir hâle

gelmesi, kulüplerin ve sporcuların uluslararası kimlikler edinmesi, büyük yatırımcıların farklı ülkelerde takımlar satın alması ve spor kültürünün adeta evrensel bir iletişim dili gibi yayılması bu dönüşümün temel göstergeleri arasında yer almaktadır (Hargreaves, 2013; Li ve ark., 2025).

Küreselleşmenin en görünür etkilerinden biri, sporun izleyici kitlesinin dünya geneline yayılmasıdır. Futbol Dünya Kupası gibi büyük organizasyonlar artık yalnızca bir spor etkinliği değil, gezegen çapında ilgi gören kültürel fenomenler olarak değerlendirilmektedir (Gupta, 2009). FIFA'nın verilerine göre 2018 Dünya Kupası yayınları dünya genelinde 3,57 milyar kişi tarafından en az bir dakika izlenmiştir; bu sayı dünya nüfusunun yarısından fazlasına karşılık gelmektedir. Fransa ile Hırvatistan'ın karşı karşıya geldiği final müsabakasının televizyon üzerinden ortalama izleyici sayısı 516 milyon olarak belirlenmiş, dijital platformlar ve kamusal alan yayınları da dahil edildiğinde toplam izleyici sayısının 1,12 milyara ulaştığı hesaplanmıştır. Bu olağanüstü erişim düzeyi, sporun küresel ölçekte sahip olduğu kültürel etkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Olimpiyat Oyunları da benzer şekilde 200'ü aşkın ülkeden katılımcı ve milyarlarca seyirciyle dünyanın en kapsayıcı spor etkinliklerinden biridir. Günümüzde teknolojik olanaklar sayesinde coğrafi mesafeler, bir spor müsabakasına erişim açısından neredeyse tamamen önemsiz hâle gelmiştir. Uydu yayıncılığı, dijital platformlar ve internet üzerinden yapılan canlı akışlar, dünyanın herhangi bir yerindeki spor karşılaşmasının aynı anda tüm kıtalardan izlenebilmesini mümkün kılmaktadır (Associated Press, 2018).

3.1. Küresel Yayılma ve Yeni Pazarlar

Küreselleşme, spor organizasyonlarının faaliyet alanlarını genişleterek yeni pazarlara açılmalarını da mümkün kılmıştır. Avrupa'nın önde gelen futbol kulüpleri, yaz dönemlerinde Asya, Amerika ve Afrika gibi farklı kıtalarda hazırlık karşılaşmaları düzenleyerek hem gelir kaynaklarını çeşitlendirmekte hem de yeni taraftar grupları kazanmaktadır. Real Madrid, FC Barcelona, Manchester United ve Liverpool gibi dev kulüpler, Uzak Doğu'dan Kuzey Amerika'ya uzanan geniş bir taraftar ağına sahiptir ve bu sayede forma satışları, dijital platform üyelikleri, sponsorluk anlaşmaları gibi birçok alanda uluslararası gelir elde etmektedir (Deloitte, 2025; Dinçer, 2019; ESPN, 2024).

Benzer bir süreç Amerikan spor liglerinde de görülmektedir. NFL, düzenli sezon maçlarını Londra ve Meksika City gibi şehirlerde oynayarak ABD dışındaki hayran kitlesini genişletmeyi amaçlamaktadır. NBA ise uzun süredir Çin, Avrupa ve Ortadoğu pazarlarına özel bir önem göstermekte, zaman zaman hazırlık maçlarını ve özel gösteri karşılaşmalarını farklı ülkelerde düzenlemektedir. Bu tür girişimler, sporun daha önce erişimin sınırlı olduğu

bölgelerde dahi yaygınlaşmasını sağlamış ve spor endüstrisinin küresel çapta derinleşmesine katkıda bulunmuştur (NFL, 2025; Talisman, 2025).

3.2. Yabancı Sermaye ve Kulüp Sahipliği

Küreselleşmenin spor alanındaki bir diğer önemli yansıması, kulüplere yönelen uluslararası sermaye hareketlerinin hız kazanmasıdır. Günümüzde bir spor kulübüne sahip olmak ya da yatırım yapmak için artık o kulübün bulunduğu ülkenin vatandaşı olma zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Dünyanın farklı bölgelerinden iş insanları ve yatırım grupları, çeşitli ülkelerdeki spor kulüplerini satın alabilmektedir (Orunbayev, 2023). Bu durum en belirgin şekilde Avrupa futbolunda gözlenmektedir. Örneğin İngiltere Premier Ligi'nde mücadele eden 20 kulübün 16'sının çoğunluk hissesi yabancı yatırımcıların kontrolü altındadır. Lig bünyesinde Amerikan, Orta Doğulu, Rus ve Uzak Doğulu milyarderlerin ya da yatırım fonlarının sahip olduğu çok sayıda kulüp bulunmaktadır. 2023 yılı itibarıyla Premier Lig'de yalnızca dört kulüp ağırlıklı olarak İngiliz sermayesiyle yönetilirken, diğer kulüplerin tamamında en az bir yabancı ana hissedar yer almaktadır. Bu eğilim yalnızca İngiltere ile sınırlı kalmamış; İtalya Serie A, Fransa Ligue 1 ve hatta geleneksel olarak daha muhafazakâr bir yapıya sahip olan İspanya La Liga'da dahi bazı kulüpler yabancı sermayenin kontrolüne girmiştir. Yapılan bir çalışmaya göre, Avrupa'nın beş büyük ligi genelinde çoğunluk hissesi yabancı yatırımcılara ait olan kulüp sayısı 30'u aşmakta ve bunların yaklaşık 20'si ABD merkezli yatırımcılar tarafından yönetilmektedir. Son yıllarda özellikle Amerikan fonları ve iş insanları Avrupa futboluna yoğun ilgi göstermiş; Manchester United, Liverpool ve Arsenal gibi İngiliz kulüplerinin yanı sıra Milan, Roma, Marsilya, Lyon ve Mallorca gibi takımlar da bu yatırımcıların portföyüne dâhil olmuştur. Bu sahiplik yapısı, spor kulüplerinin giderek uluslararası ticari işletmeler olarak görülmeye başlandığını ve küresel sermayenin spor endüstrisini yönlendirmedeki etkisini açık biçimde ortaya koymaktadır (Football Benchmark, 2024).

Yabancı yatırımcıların artan etkisine karşılık olarak bazı ülkeler, kulüplerde yerel kontrolü korumaya yönelik düzenlemelere gitmiştir. Bu bağlamda Almanya'da uygulanan ve futbol dünyasında oldukça bilinen “50+1 kuralı”, profesyonel kulüplerin çoğunluk hisselerinin taraftar derneklerinin elinde kalmasını zorunlu kılmaktadır (Bauers & Hovemann, 2019). Söz konusu düzenleme, tek bir özel yatırımcının kulüp üzerinde tam hâkimiyet kurmasını engellemeyi ve kulüplerin toplumsal aidiyetini korumayı amaçlamaktadır. Nitekim 2023 yılı itibarıyla Bundesliga'da RB Leipzig dışında kalan tüm kulüpler, yerel dernekler veya yerli şirketler tarafından yönetilmektedir. Buna

karşılık İngiltere’de benzer bir sınırlama bulunmadığından, Premier Lig daha serbest bir yatırım ortamına sahiptir ve küresel sermaye açısından oldukça cazip bir pazar hâline gelmiştir (Chen, 2024; Football Benchmark, 2024). Bu iki farklı model, küreselleşmenin spor yönetimi üzerindeki etkilerine ilişkin çarpıcı karşıt örnekler sunmaktadır.

3.3. Körfez Sermayesi ve Spor Jeopolitiği

Son yıllarda küresel spor endüstrisinde öne çıkan en dikkat çekici eğilimlerden biri, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi Körfez ülkelerinin spora yönelttiği büyük ölçekli yatırımlardır (Pomeps, 2023). Bu ülkeler, sahip oldukları petrol ve doğal gaz gelirlerini kullanarak dünya spor arenasında güçlü aktörler hâline gelmektedir. Özellikle Katar, 2011 yılında Paris Saint-Germain’i (PSG) satın alarak kulübü kısa sürede Avrupa futbolunun elitleri arasına taşımıştır. Ayrıca 2022 FIFA Dünya Kupası’na ev sahipliği yaparak küresel vitrine çıkma stratejisinin zirvesine ulaşmıştır. Katar’ın bu organizasyon için yaklaşık 220 milyar \$ düzeyinde harcama yaptığı belirtilmektedir. Bu tutar, kendisinden önce Dünya Kupası’na ev sahipliği yapan sekiz ülkenin toplam harcamalarının bile birkaç katına karşılık gelmektedir (Marcotti, 2022). Stadyum inşaatlarından ulaşım altyapısına, havalimanlarından otellere kadar uzanan bu yatırımlar, sporun bir ülke için tanıtım ve “yumuşak güç” üretme aracı olarak nasıl kullanıldığını açıkça göstermektedir.

Benzer biçimde Suudi Arabistan da son yıllarda spor üzerinden küresel görünürlük kazanma stratejisini hızlandırmıştır. 2023 yaz transfer döneminde Cristiano Ronaldo, Karim Benzema ve Neymar gibi dünya çapında tanınan futbolcuların Saudi Pro League’e yüksek maaşlarla transfer edilmesi, ligin uluslararası bir marka hâline getirilmesi hedefinin somut adımlarından biri olmuştur. Bunun yanında Suudi sermayesinin Avrupa sporuna yönelme çabaları zaman zaman tartışmalara da yol açmaktadır. Suudi destekli bazı kulüplerin gelecekte UEFA Şampiyonlar Ligi gibi Avrupa organizasyonlarına katılma yönündeki talepleri, mevcut spor düzenine meydan okuma olarak değerlendirilmektedir (The State of Play, 2025).

Küresel spor endüstrisinin büyümesiyle birlikte ön plana çıkan bir diğer olgu ise spor turizmidir (Esmaceli Mahyari ve ark., 2025). Büyük spor organizasyonları, ev sahibi şehirler ve ülkeler için yüksek hacimli ekonomik hareketlilik yaratmaktadır (Yalçınkaya, 2024). Olimpiyat Oyunları, Dünya Kupaları ve kıtasal şampiyonalar, milyonlarca kişiyi bulundukları bölgelere çekerek konaklama, ulaşım, yeme-içme ve perakende sektörlerinde ciddi bir canlanma oluşturur. Örneğin 2024 Paris Olimpiyatları için kente 10 milyonu aşan ziyaretçi gelmesi beklenmiştir. 2026 yılında ABD, Kanada ve Meksika’nın

ortaklaşa düzenleyeceği FIFA Dünya Kupası için de Kuzey Amerika'ya milyonlarca futbolseverin akın edeceği öngörülmektedir. Spor turizmi ülkelerin küresel tanınırlığını artırırken aynı zamanda önemli ekonomik gelir sağlamakta, ancak yüksek maliyetler ve etkin kullanılmayan tesisler gibi riskleri de beraberinde getirmektedir. Nitekim 2004 Atina Olimpiyatları sonrasında Yunanistan'da atıl kalan tesisler ve artan borç yükü bu duruma örnek gösterilmektedir (Lang ve ark., 2025).

Küreselleşme süreci yalnızca spor ekonomisini değil, spor kültürünü de dönüştürmüştür. Günümüzde taraftarlar artık sadece yerel takımlarını değil, dünyanın farklı ülkelerindeki yıldız sporcuları ve kulüpleri de yakından takip etmektedir (Giulianotti & Robertson, 2004). İstanbul ya da Ankara'daki bir kafede gençlerin aynı anda Premier Lig veya NBA maçlarını izleyebilmesi bu dönüşümün somut bir göstergesidir. Sosyal medya sayesinde dünyanın her köşesinden spor haberlerine, tartışmalara ve yorumlara anlık olarak ulaşmak mümkün hâle gelmiştir. Böylece spor etrafında küresel ölçekte ortak bir bilinç ve kültürel paylaşım alanı oluşmuştur (Annamalai ve ark., 2021). Bir Arjantinli ile bir Türk futbolseverin Cristiano Ronaldo hakkında ortak referanslara sahip olması ya da bir Nijeryalı ile bir Japon basketbol severin LeBron James'in performansını aynı anda tartışabilmesi, bu küresel spor kültürünün tipik örnekleridir.

Bununla birlikte, spor endüstrisinde yaşanan küreselleşme süreci bazı eşitsizlikleri de daha görünür hâle getirmiştir. En büyük gelirlerin ve en nitelikli sporcuların belirli merkezlerde toplanması, güçlü liglerle daha küçük ölçekli ligler arasında ciddi ekonomik ve sportif farklar doğurmuştur (Frick ve ark., 2023). Avrupa futbolunun önde gelen ligleri her yıl Şampiyonlar Ligi gibi organizasyonlardan milyarlarca dolarlık gelir elde ederken, Doğu Avrupa, Asya ve Afrika liglerinin bu pastadan aldığı pay oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu durum, küresel rekabet dengesinin sürekli olarak zenginlerin lehine işlemesine neden olmaktadır. FIFA ve UEFA gibi uluslararası kurumlar finansal fair-play kuralları ve yabancı oyuncu sınırlamaları gibi düzenlemelerle bu dengesizliği azaltmaya çalışsa da sermayenin ve yeteneğin serbest dolaşımı karşısında bu önlemler çoğu zaman sınırlı etki yaratmaktadır (Özaydin & Donduran, 2019).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, küreselleşmenin spor endüstrisini hem niceliksel olarak büyüttüğü hem de yapısal açıdan dönüştürdüğü görülmektedir. Spor artık yalnızca ulusal sınırlar içinde gerçekleşen bir faaliyet olmaktan çıkmış, küresel ölçekte işleyen bir ekonomi ve ortak bir kültürel alan hâline gelmiştir (Ekmekçi ve ark., 2013). Kulüpler, ligler ve sporcular uluslararası rekabetin ve iş birliklerinin temel aktörleri konumuna gelmiştir. Sporun toplumsal etkileri de artık sınır tanınamakta; bir sporcunun başarısı, toplumsal

mesajı ya da protestosu dünya çapında yankı uyandırabilmektedir. Spor sosyolojisi açısından bakıldığında, göçmen sporcular, çok uluslu kadrolar ve farklı ülkelerde forma giyen devşirme oyuncular kimlik ve aidiyet kavramlarını yeniden tartışmaya açmaktadır. Ayrıca “spor diplomasisi” ve “yumuşak güç” gibi kavramlar da sporun uluslararası siyasetteki rolünü daha görünür hâle getirmiştir. Tüm bu gelişmeler, küreselleşme sürecinin spor endüstrisini son derece karmaşık ve çok katmanlı bir yapıya dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır (Grix, J., & Lee, 2013; Maguire, 2011).

Sonuç

Spor ve ekonomi arasındaki ilişki, modern toplumlarda giderek daha karmaşık ve önemli bir boyut kazanmıştır. Profesyonel sporun ekonomik boyutu, basit bir eğlenceden dev bir endüstriye evrilen spor olgusunun boyutlarını gözler önüne sermektedir. Sponsorluk, reklam ve medya ilişkileri ise sporun finansal ekosisteminin belkemiğini oluşturarak sporun kitlelerle buluşmasını ve ekonomik değer yaratmasını sağlamaktadır. Küreselleşme ekseninde spor endüstrisi, dünyanın dört bir yanını birbirine bağlayarak kültürel etkileşimleri artırırken, ekonomik güç dengelerini de yeniden şekillendirmektedir.

Spor sosyolojisi perspektifinden bakıldığında, spor endüstrisinin ekonomikleştirilmesi ve küreselleşmesi, sporu toplum hayatının merkezi bir unsuru haline getirmiştir. Artık spor karşılaşmaları yalnızca birer oyun değil, aynı zamanda milyarlarca dolarlık yatırımların, ulusötesi etkileşimlerin ve toplumsal aidiyetlerin kesişim noktasındadır. Bu nedenle sporun ekonomik yönünü anlamak, sporun toplumsal işlev ve etkilerini kavramak açısından da kritik öneme sahiptir. Son tahlilde, spor ve ekonomi arasındaki bağ giderek güçlenmekte; spor, ekonomiye katkı sunan bir sektör olmakla kalmayıp, ekonomik güç gösterilerinin de sahnelendiği bir arenaya dönüşmektedir. Bu dönüşümü doğru analiz etmek, sporun sürdürülebilir gelişimi ve toplum yararına işlemesi için hem ulusal hem uluslararası düzeyde stratejiler geliştirmeyi gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, A. (2024). Türkiye’de spor sosyolojisi: Fiziksel kültürel çalışmalar. *Dede Korkut Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-20.
- Annamalai, B., Yoshida, M., Varshney, S., Pathak, A. A., & Venugopal, P. (2021). Social media content strategy for sport clubs to drive fan engagement. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 62, 102648. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102648>
- Associated Press. (2018). World Cup was watched by more than 3.5 billion people-FIFA report. Erişim Tarihi: 28.11.2025 https://www.espn.com/soccer/story/_/id/37567822/world-cup-was-watched-more-3-billion-people-fifa-report
- Aygün, M., Savaş, Y., & Alma Savaş, D. (2023). The relation between football clubs and economic growth: the case of developed countries. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-11. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02074-2>
- Bauers, S. B., & Hovemann, G. (2019). The regulation of investors’ influence in German professional football: An analysis of the ‘50+ 1 Rule’and its future from the perspective of potential investors. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 49(4), 463-471. <https://doi.org/10.1007/s12662-019-00595-0>
- Belli, E., Mizrak, O., & Saraçoğlu, Y. (2020). Crisis management in sports organizations: The case of covid-19. *Journal of Physical Education and Sports Management*, 7(1). <https://doi.org/10.15640/jpesm.v7n1a7>
- Boykoff, J. (2022). Toward a theory of sportswashing: Mega-events, soft power, and political conflict. *Sociology of Sport Journal*, 39(4), 342-351. <https://doi.org/10.1123/ssj.2022-0095>
- Broad Band. (2025). Ampere analysis: US sports rights spend hits \$30.5bn as Europe stalls. Erişim Tarihi: 17.11.2025 <https://www.broadbandtvnews.com/2025/08/27/ampere-analysis-us-sports-rights-spend-hits-30-5bn-as-europe-stalls/?utm>
- Business. (2025). Fenerbahçe Beko wins Turkish Airlines EuroLeague Final Four. Erişim Tarihi: 14.11.2025 <https://www.albawaba.com/business/pr/fenerbah%C3%A7e-beko-wins-turkish-airlines-1605735?utm>
- Chen, G. (2024). Research on the difference and influence mechanism of economic performance of European and American football clubs under different ownership structures. *Asia Pacific Economic and Management Review*, 1(6), 44-51. <https://doi.org/10.62177/apemr.v1i6.105>

- Cheong, C., Pyun, D. Y., & Leng, H. K. (2019). Sponsorship and advertising in sport: A study of consumers' attitude. *European Sport Management Quarterly*, 19(3), 287-311.
<https://doi.org/10.1080/16184742.2018.1517271>
- Çırak, E., & Çavuşoğlu, S. B. (2016). Spor pazarlamasında spor sponsorluğu ve halkla ilişkilerin önemi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 91-100.
- Deloitte. (2025). Deloitte Futbol Para Ligi 2025. Erişim Tarihi: 11.11.2025
https://www.deloitte.com/tr/tr/Industries/tmt/perspectives/deloitte-football-money-league-2025.html?utm_
- Dinçer, A. (2019). *The internationalization of leading European football clubs in Asian and US football market* (Doctoral dissertation, Master's Dissertation, Sports Business and Management)
- Duman, M. F. (2015). Turkcell Süper Lig'e sponsor oldu. Erişim Tarihi: 18.11.2025
https://www.aa.com.tr/tr/spor/turkcell-super-lige-sponsor-oldu/446160?utm_
- Dziubinski, Z., Jankowski, K. W., Lenartowicz, M., Murrmann, J., & Rymarczyk, P. (2012). Mass media and professional sport. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, 4(4), 284-294.
<https://doi.org/10.2478/v10131-012-0028-6>
- Ehrlich, S. C., Sabin, J., & Ternes, N. C. (2023). With name, image, and likeness, college sports enters the gig economy. *Journal of Sport Management*, 37(5), 319-332. <https://doi.org/10.1123/jsm.2022-0152>
- Ekmekçi, A., Ekmekçi, R., & İrmiş, A. (2013). Küreselleşme ve spor endüstrisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 91-117.
- Esmaceli Mahyari, M., Irani, H. R., & Nourmandi Pour, V. (2025). Investigating the evolution of sport tourism: Identifying future research trends. *Journal of New Studies in Sport Management*, 6(2), 27-43.
<https://doi.org/10.22103/jnssm.2024.22737.1253>
- ESPN. (2024). Preseason plans, tour schedules for European soccer teams. Erişim Tarihi: 17.11.2025
https://www.espn.com/soccer/story/_/id/40239138/preseason-plans-tour-schedules-european-soccer-teams
- Eurostat. (2025). EU Sport Satellite Account: Research into estimating the economic value of sport in the EU. Erişim Tarihi: 07.12.2025
https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/22121382/KS-01-25-041-EN-N.pdf/c8266460-9f1a-affd-f288-d2669de405d2?t=1756987715084&version=1.0&utm_

- Fan, M., Chen, X., Liu, B., Zhou, F., Gong, B., & Tao, R. (2023). An analysis of financial risk assessment of globally listed football clubs. *Heliyon*, 9(12).
- Fanatik. (2025). Süper Lig kulüplerinin yayın gelirleri belli oldu. Erişim Tarihi: 10.12.2025 <https://www.fanatik.com.tr/futbol/super-lig-kuluplerinin-yayin-gelirleri-belli-oldu-2585021?utm>
- Football Benchmark. (2024). Foreign controlling ownership in the European "Big Five" leagues. Erişim Tarihi: 02.12.2025 https://footballbenchmark.com/w/foreign_controlling_ownership_in_the_european_big_five_leagues#:~:text=In%20the%202023%2F24%20Bundesliga%2C%20RB,entity%20in%20their%20controlling%20ownership
- Forbes. (2025). World's highest-paid athletes. Erişim Tarihi: 18.11.2025 <https://www.forbes.com/lists/athletes/>
- Frick, B., Quansah, T. K., & Lang, M. (2023). Talent concentration and competitive imbalance in European soccer. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5, 1148122. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1148122>
- Friedman, W. (2025). Sports rights costs grow faster than revenue gains. Erişim Tarihi: 29.11.2025 <https://www.mediapost.com/publications/article/408576/sports-rights-costs-grow-faster-than-revenue-gains.html?edition=139711#:~:text=Rising%20sports%20rights%20costs%20are,platforms%2C%20according%20to%20Ampere%20Analysis>
- Futbol Ekonomi. (2024). Süper lig yayın hakları 3 yıl daha Bein Medya'da. Erişim Tarihi: 01.11.2025 <https://futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/103-manet/6019-2024-03-03-09-05-19.html#:~:text=beIN%20Medya21%20Kas%C4%B1m%202016%27daki%20ihale%27de,dolar%20KDV%20ile%20sat%C4%B1n%20alm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1>
- Giulianotti, R., & Robertson, R. (2004). The globalization of football: A study in the glocalization of the 'serious life'. *The British Journal of Sociology*, 55(4), 545-568. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2004.00037.x>
- Gök, O., Hazar, K., & Koç, A. F. (2021). Examination of narcissistic behaviors of physical education teachers and their relationship with job satisfaction. *Journal of Education and Learning*, 10(4), 192-201.
- Grix, J., & Lee, D. (2013). Soft power, sports mega-events and emerging states: The lure of the politics of attraction. *Global Society*, 27(4), 521-536. <https://doi.org/10.1080/13600826.2013.827632>
- Gupta, A. (2009). The globalization of sports, the rise of non-Western nations, and the impact on international sporting events. *The International*

- Journal of the History of Sport*, 26(12), 1779-1790.
<https://doi.org/10.1080/09523360903172390>
- Hargreaves, J. (2013). Globalisation theory, global sport, and nations and nationalism. In *Power Games* (pp. 25-43). Routledge.
- Hutchins, B., Li, B., & Rowe, D. (2019). Over-the-top sport: Live streaming services, changing coverage rights markets and the growth of media sport portals. *Media, Culture & Society*, 41(7), 975-994.
<https://doi.org/10.1177/0163443719857623>
- Infront. (2022). Why companies invest millions in sponsorship and what they get in return. Erişim Tarihi: 14.11.2025
<https://www.infront.sport/blog/sports-sponsorship/companies-invest-millions-sponsorship#:~:text=Manchester%20United,brands%20like%20Adidas%20or%20Chevrolet>
- Jackson, S. J. (2015). Assessing the sociology of sport: On media, advertising and the commodification of culture. *International Review for the Sociology of Sport*, 50(4-5), 490-495.
<https://doi.org/10.1177/1012690214565220>
- Kasapoğlu, M. M. (2021). Bir sektör olarak sporun değerlendirilmesi: Küresel perspektifte bir bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(4), 849-867. <https://doi.org/10.18506/anemon.975418>
- Kurudirek, M. İ., Katkat, D., Kurudirek, M. A., Gezer, E., & Gezer, H. (2017). Spor organizasyonlarında kalabalık yönetimi: 17. Akdeniz Oyunları örneği. *TURAN: Stratejik Arastirmalar Merkezi*, 9(35), 360.
<https://doi.org/10.15189/1308-8041>
- Külcü, A. V. (2024). Yeni medya kanallarının spor pazarlamasındaki yeri: Sosyal medya ve dijital spor yayınlarının spor sponsorluğuna etkisi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS)*, 8(58), 1727-1732. <https://doi.org/10.29228/JOSHAS.65876>
- Lang, M., Gogishvili, D., & Müller, M. (2025). What makes mega-events profitable? Determinants of revenues and costs of the Olympic games and the football world cup. *Journal of Global Sport Management*, 1-25.
<https://doi.org/10.1080/24704067.2025.2538007>
- Li, Z., Waquet, A., & Campillo, P. (2025). The glocalization of sport: A research field for social innovation. *Social Sciences*, 14(1), 20.
<https://doi.org/10.3390/socsci14010020>
- Maguire, J. (2011). *Globalization and sport: Beyond the boundaries*. Polity Press.

- Marcotti, G. (2022). Billions of dollars bought Qatar a World Cup, but not fans who will stay when their team is losing. Erişim Tarihi: 09.12.2025 https://www.espn.com/soccer/story/_/id/37634074/qatar-money-bought-world-cup-not-loyalty-vs-ecuador
- Mavibaş, M., Çingöz, Y. E., Turan, M., & Savaş, B. Ç. (2025). Career planning behaviors of sports sciences students: Exploring the role of economic factors in career dedication. *Sport Economics Research*, 2(1), 1-15. <https://doi.org/10.71125/sporteconres.13>
- Meares, W., Hunter, L., Ginn, M., & Hatcher, W. (2024). NIL and higher education: An exploration of the early impact of NIL on fundraising and competition in universities and athletic departments. *Journal of Intercollegiate Sport*, 17(3), 1-23.
- MediaCat. (2010). THY Barcelona'ya resmen sponsor. Erişim Tarihi: 28.11.2025 <https://mediacat.com/thy-barcelonaya-resmen-sponsor/>
- Meketa Capital. (2025). Private equity and the evolution of sports assets. Erişim Tarihi: 27.11.2025 https://meketacapital.com/wp-content/uploads/2025/04/MEKETA-CAPITAL_Private-Equity-and-the-Evolution-of-Sports-Assets.pdf
- Mızrak, O., Gürbüz, A., Belli, E., Kurudirek, M. A., & Bayraktaroğlu, Y. S. (2017). Examination of the communication skills and team workability of sports students according to a range of variables. *Journal of Physical Education & Health-Social Perspective*, 6(10), 27-34.
- Moiceanu, G., Jurubiță, G. G., & Popescu, M. A. M. (2024). Economic whirlwinds: Navigating the business of sports through the COVID-19. In *Proceedings of the International Conference on Business Excellence* (Vol. 18, No. 1, pp. 2537-2547). Sciendo.
- Morgan Stanley. (2025). The sports industry's \$130 billion ticket. Erişim Tarihi: 07.11.2025 <https://www.morganstanley.com/insights/articles/global-sports-industry-technology-adoption#:~:text=boosts%20viewership%20across%20different%20categories,and%20geographies>
- NFL. (2025). The NFL International series. Erişim Tarihi: 07.11.2025 https://operations.nfl.com/journey-to-the-nfl/the-nfl-s-international-impact/the-nfl-international-series/?utm_
- Orunbayev, A. (2023). Globalization and sports industry. *American Journal of Social Sciences And Humanity Research*, 3(11), 164-182. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue11-18>

- Özaydin, M. S. (2024). Süper Lig’de azalan gelirler rekabetçi dengeyi nasıl etkiliyor?. *Turkish Studies - Economy*, 19(4), 1417-1429. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.77646>
- Özaydin, S., & Donduran, M. (2019). An empirical study of revenue generation and competitive balance relationship in European football. *Eurasian Journal of Business and Economics*, 12(24), 17-44. <https://doi.org/10.17015/ejbe.2019.024.02>
- Pomeps. (2023). The rise of Gulf States’ investments in sports: Neither soft power nor sportswashing? Erişim Tarihi: 28.12.2025 <https://pomeps.org/the-rise-of-gulf-states-investments-in-sports-neither-soft-power-nor-sportswashing?utm>
- PWC. (2025). Sports sponsorship market poised for \$160 billion surge by 2030. Erişim Tarihi: 18.11.2025 <https://www.pwc.com/us/en/industries/tmt/library/sports-outlook-north-america.html#:~:text=sports%20to%20build%20their%20brands,of%20room%20for%20growth%20elsewhere>
- Santomier, J. (2008). New media, branding and global sports sponsorship. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 10(1), 9-22. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-10-01-2008-B005>
- SportsPro. (2025). US sports rights spending hits US\$30.5bn in 2025. Erişim Tarihi: 17.11.2025 <https://www.sportspro.com/news/sports-broadcast-rights-spending-usa-uk-nfl-nba-ampere-analysis-august-2025/?utm>
- Statista. (2024). Total revenue of all National Football League (NFL) teams from 2001 to 2024. Erişim Tarihi: 27.11.2025 https://www.statista.com/statistics/193457/total-league-revenue-of-the-nfl-since-2005/?rsrltid=AfmBOopf_bjP5bLUuwYDG7A83lBZcZbOuSpSz8reY9XWDcl6M8ELa713
- Talisman. (2025). The Globalization of the NBA. Erişim Tarihi: 26.11.2025 <https://www.thetalismanagency.com/playbook/globalization-nba?utm>
- The State of Play. (2025). The \$40 billion reset. Erişim Tarihi: 02.12.2025 <https://www.stateofplay.club/state-of-play-40-billion-reset/#:~:text=Global%20sport%20sits%20at%20an,being%20rewritten%20in%20real%20time>
- Türkalp, Ö. (2024). Türkiye’nin spor ekonomisindeki zayıf performansı. Erişim Tarihi: 28.11.2025 <https://sporbilimleri.com.tr/yayin/turkiyenin-spor-ekonomisindeki-zayif-performansi/#:~:text=Tabloya%20g%C3%B6re%2C%20spor%20ekono>

- [misinin%20T%C3%BCrkiye%E2%80%99nin,toplanan%20verilerde%20iyile%C5%9Fmeler%20g%C3%B6r%C3%BClebilir%20mi](#)
- UEFA. (2023). UEFA financial report 2022/23. Erişim Tarihi: 22.11.2025
https://editorial.uefa.com/resources/028a-1a2134203eb5-f59fe74100ae-1000/uefa_financial_report_2022-23_en.pdf
- Umbrex. (2025). How the Sports Industry Works. Erişim Tarihi: 26.11.2025
<https://umbrex.com/resources/how-industries-work/media-entertainment/how-the-sports-industry-works/>
- Utikad. (2010). THY, Manchester Unite'da sponsor oldu. Erişim Tarihi: 29.11.2025
<https://www.utikad.org.tr/Detay/Sektor-Haberleri/5218/thy-manchester-unitede-sponsor-oldu#:~:text=Avrupa'n%C4%B1n%20en%20b%C3%BCy%C3%BCk%204,THY'nin%20logosu%20yer%20alacak.>
- UWI. (2025). Value and benefits of the Sports industry. Erişim Tarihi: 24.11.2025
<https://uwi.edu/uop/sites/uop/files/Value%20and%20benefits%20of%20the%20Sport%20Industry.pdf>
- Wei, X., Zhang, J., Lyulyov, O., & Pimonenko, T. (2023). The role of digital economy in enhancing the sports industry to attain sustainable development. *Sustainability*, 15(15), 12009.
- Wu, C. (2025). The impact of sports industry output on economic growth: Evidence from China. *Journal of the Knowledge Economy*, 16(2), 8420-8440. <https://doi.org/10.1007/s13132-024-02218-y>
- Yalçınkaya, İ. (2024). Uluslararası spor organizasyonlarının sosyokültürel ve ekonomik yansımaları. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 177-190. <https://doi.org/10.17155/omuspd.1380559>
- Zhao, F., & Gao, H. (2025). Optimizing and forecasting the development of China's sports industry structure. *PLoS One*, 20(10), e0328418. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0328418>
- Zhao, Y., & Wu, W. (2025). Inclusive, expressive, connective: How lifestyle sports shape youth culture in China. *The Journal of Chinese Sociology*, 12(1), 8. <https://doi.org/10.1186/s40711-025-00233-3>
- Zong, B. (2023). The impact of sports sponsorship and how to maximize the effect of sports sponsorship. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, 12(1), 341-346. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/12/20230649>

6. Bölüm

Spor ve Küreselleşme

Burak KARABABA¹

GİRİŞ

Spor, modern toplumlarda yalnızca fiziksel performans ve rekabet alanı değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve siyasal süreçlerle iç içe geçmiş karmaşık bir toplumsal olgu hâline gelmiştir. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hız kazanan küreselleşme süreci, sporun üretim, tüketim ve temsil biçimlerini derinden dönüştürmüştür. Küresel sermaye akışları, medya teknolojilerindeki gelişmeler ve ulus ötesi yönetim yapıları, sporu yerel bağlamların ötesine taşıyarak küresel bir endüstri ve kültürel dolaşım alanına dönüştürmüştür. Bu bağlamda spor, hem küresel kapitalizmin yeniden yapılanma dinamiklerini yansıtan hem de kimlik, aidiyet ve temsil mücadelelerinin sahnelendiği bir alan olarak önem kazanmaktadır.

Uluslararası spor örgütleri (IOC, FIFA vb.) ve mega spor etkinlikleri (Olimpiyat Oyunları, Dünya Kupaları vb.) bu dönüşümün kurumsal ve simgesel odak noktalarını oluşturmaktadır. Söz konusu örgütler, sporun kurallarını ve standartlarını belirlemenin ötesinde, üye devletlerin spor politikalarını, ekonomik önceliklerini ve uluslararası imaj stratejilerini etkileyen güçlü aktörler hâline gelmiştir. Mega spor olayları ise, küresel medya ağları aracılığıyla milyarlarca izleyiciye ulaşarak sporun ekonomik hacmini büyütmede, aynı zamanda ulusal kimliklerin ve küresel kültürel akışların kesiştiği bir zemin üretmektedir. Spor emek piyasasının uluslararasılaşması, sporcu göçü ve çok uluslu takım yapıları da bu küresel yeniden yapılanmanın emek boyutuna işaret etmektedir.

Türkiye, bu küresel spor alanına hem özne hem nesne olarak dâhildir. Yabancı sporcu akışları, uluslararası federasyonlara üyelik, mega etkinliklere ev sahipliği girişimleri ve Türk sporcuların uluslararası performansları, Türkiye’de spor kültürünün ve spor politikalarının küresel dinamikler doğrultusunda yeniden şekillendiğini göstermektedir. Bu çalışma, spor ve küreselleşme

¹ Erzurum Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum, Türkiye

E-mail: burak.karababa@erzurum.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5873-5796>

etkileşimini; spor kültürünün dönüşümü, uluslararası spor örgütlerinin rolü ve mega spor organizasyonlarının küresel etkileri ekseninde ele alarak, sporun çağdaş dünyadaki çok katmanlı toplumsal işlevini analitik biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Küreselleşme ve Spor Kültürü

Küreselleşme olgusunun spora yansması: Küreselleşme, 1980'lerden itibaren hız kazanan ekonomik, kültürel ve teknolojik etkileşim süreçlerini tanımlar ve spor da bu süreçten muaf değildir. Pek çok kuramcı, modern küreselleşmeyi kapitalizmin yeni bir aşaması olarak görür ve küreselleşmeyi “Amerikanlaşma” olarak nitelendirir (Giddens, 2000; Sahin, 2018). Nitekim spor endüstrisi de bu küresel kapitalist düzenin bir parçası haline gelmiştir. Barut (2006), kapitalizmin sporu kâr elde edilecek bir endüstriyel alana dönüştürdüğünü vurgular (Sahin, 2018). Gerçekten de 20. yüzyılın sonlarından itibaren spor, küresel ölçekte dev bir sektör haline gelmiştir. Spor malzemelerinin üretimi, pazarlanması ve reklamı dünyanın dört bir yanına yayılırken; sponsorlar ve medya aracılığıyla spor, küresel bir tüketim malı haline gelmiştir (Barut, 2006; Sahin, 2018). Örneğin, büyük futbol liglerinin ve NBA gibi organizasyonların yayın hakları milyarlarca dolarlık küresel pazarlara dönüşmüştür. LaFeber’in belirttiği gibi günümüzde spor ligleri “serbest piyasa kuralları” ile yönetilmektedir, bu da rekabet ve kâr odaklı küresel bir spor ekonomisinin oluştuğuna işaret eder. Buna paralel olarak Ekmekçi ve arkadaşlarına (2013) göre spor endüstrisi; reklam, sponsorluk, yayın hakları, organizasyon yatırımları, spor turizmi ve ürün pazarlaması gibi çok sayıda alt sektörü kapsayan küresel bir ekonomik yapıya dönüşmüştür. Spor organizasyonları artık yalnızca sportif değil, aynı zamanda ekonomik ve ideolojik bir güç alanı olarak da işlev görmektedir.

Küresel spor kültürünün unsurları: Küreselleşme ile birlikte belirli spor dalları dünya genelinde hâkim kültürel öğeler haline gelmiştir. Özellikle futbol, basketbol ve atletizm gibi sporlar tüm kıtalarda geniş kitlelerce takip edilmektedir. Uydu yayınları ve dijital platformlar sayesinde, dünyanın herhangi bir yerindeki bir spor karşılaşması anında küresel izleyiciye ulaşabilmektedir. Örneğin, İngiltere Premier Ligi veya UEFA Şampiyonlar Ligi maçları bugün onlarca ülkede canlı izlenmekte; Güney Amerika, Afrika ve Avrupa’nın en iyi futbolcuları farklı kıtalarda seyirciyle buluşmaktadır (Houlihan, 2008). Küresel spor kültürü, aynı zamanda tek tipleşen bir popüler kültür oluşturma potansiyeline de sahiptir: Gençler artık benzer formları giyip aynı yıldız sporcuları idol alabilmektedir. Bununla birlikte, bu süreç yerel kültürleri tamamen silmemekte; aksine küresel ile yerel öğelerin etkileşimi söz konusu

olmaktadır. Roland Robertson'un "glokalleşme" (glocalization) kavramı, küresel ve yerel dinamiklerin birleşimini açıklar. Spor sosyologları Giulianotti ve Robertson (2004), futbolun küreselleşmesini incelerken yerel kültürlerin küresel oyunu kendi şartlarına uyarladığını göstermiştir. Aydın ve Orhan (2023) ise küreselleşmenin spor kültürü üzerindeki etkisini değerlendirirken, sporun kültür aktarımında önemli bir araç haline geldiğini, ancak bu süreçte bazı geleneksel spor dallarının görünürlüğünü kaybettiğini belirtmektedir. Küresel spor kültürünün yaygınlaşması bir yandan evrensel bir spor dili oluştururken, diğer yandan yerel kültürel pratikler üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Glokalleşme, spor organizasyonlarının küresel stratejileri yerel kültürel kimliklerle birleştirerek taraftar bağlılığını ve kültürel çeşitliliği geliştirmelerine imkân tanımaktadır. Örneğin, dünya çapında düzenlenen FIFA Dünya Kupası veya NBA'nın uluslararası genişlemesi gibi olaylar, evrensel bir spor kültürü oluştururken yerel renklerin de korunabildiğini göstermektedir (Li ve ark., 2025). Böylece küresel spor, bir yandan evrensel değerler (fair play, dayanışma, rekabet gibi) etrafında ortak bir kültür oluştururken diğer yandan her toplumun kendi spor kültürünü küresel arenaya taşımasına imkân vermektedir (Giulianotti & Robertson, 2004; Li ve ark., 2025).

Küresel medya ve sporun etkileşimi: Sporun küreselleşmesinde kitle iletişim araçlarının rolü büyüktür. Uydu televizyon yayınları, internet streaming hizmetleri ve sosyal medya, spor karşılaşmalarının gerçek zamanlı olarak dünyanın dört bir yanına iletilmesini sağlamaktadır. David Rowe'un "küresel medya spor kompleksi" olarak adlandırdığı yapı, medya tekelleri ile spor endüstrisinin iç içe geçtiği bir düzeni tanımlar (Rowe, 2011). Örneğin, uluslararası yayın ağları bir yandan en popüler spor organizasyonlarının yayın haklarını ellerinde tutarken diğer yandan bazı büyük kulüplerde ortaklıklara girmektedir. Murdoch'un Sky TV ağı buna örnek gösterilebilir: Hem futbol maçlarının yayıncısı olarak küresel bir izleyici kitlesine hizmet vermiş, hem de yayınladığı bazı futbol kulüplerine ortak olmuştur (Maguire, 2000). Bu sayede medya, sporu küresel tüketim kültürünün merkezine yerleştirmiştir. Canlı yayınlanan mega etkinlikler sırasında küresel markaların reklamları aynı anda milyarlarca insana ulaşmakta; spor yıldızları uluslararası reklam kampanyalarının yüzü haline gelmektedir. Medya aracılığıyla spor, dünyanın ortak eğlence dili haline gelmiştir. Çeyiz ve Özbek'e (2014) göre kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte spor, yalnızca izlenen bir etkinlik olmaktan çıkmış; küresel ölçekte tüketilen bir medya içeriğine dönüşmüştür. Canlı yayınlar sayesinde spor organizasyonları milyarlarca insana aynı anda ulaşmakta, bu durum da sporun küreselleşme sürecini hızlandıran en önemli faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan, küresel medya

hakimiyeti bazı eleştirileri de beraberinde getirir: Yerel veya geleneksel sporlar ana akım mecralarda yeterince yer bulamayabilir ve küresel spor kültürü, Amerikan veya Avrupa menşeli sporların baskın olduğu tek yönlü bir akış gibi algılanabilir. Buna karşı, glokalleşme yaklaşımı spor yayınlarında da gözlenebilir: Örneğin, uluslararası bir spor organizasyonunun yayınında ev sahibi ülkenin diline ve kültürel motiflerine de yer verilmesi, global içerikle yerel bağlamı bütünleştirir.

Spor emek piyasasının küreselleşmesi: Küreselleşme, sporcuların ve teknik adamların uluslararası dolaşımını da hızlandırmıştır. Yetenekli atletler artık kariyerlerini kendi ülkeleriyle sınırlamak yerine küresel pazarda değerlendirmekte, farklı ülkelerde sözleşmeler yapmaktadır. Bu durum özellikle futbol başta olmak üzere birçok takım sporunda belirgindir. Gelişmiş futbol ligleri, gelişmekte olan ülkelere oyuncu transfer ederek çok uluslu takımlar oluşturmakta; bu takımlar bir ülkeden ziyade adeta dünyanın dört bir yanından oyuncuları barındırmaktadır. Örneğin, Avrupa'nın büyük kulüplerinin kadrolarında Güney Amerika, Afrika, Asya ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden futbolcular yer almaktadır. Bu eğilim, sporda yetenek avcılığının küresel ölçekte yapıldığını göstermektedir. Fakir ülkeler genellikle yetiştirdikleri en iyi oyuncuları zengin ülke kulüplerine satmakta; örneğin Fildişi Sahili milli futbol takımının tüm oyuncularının ülke dışında oynaması bu duruma çarpıcı bir örnektir. Benzer şekilde, 2006 FIFA Dünya Kupası'nda mücadele eden 32 ülkenin kadrolarındaki 736 oyuncudan 343'ü, doğdukları ülke dışında, ağırlıklı beş Batı Avrupa ülkesinde profesyonel olarak futbol oynamaktaydı. Bu veriler, yetenekli sporcuların küresel pazarın peşinden giderek ekonomik olarak daha güçlü liglerde toplandığını ortaya koymaktadır. Nitekim “spor işgücü göçü” üzerine çalışmalar 1990'lardan itibaren ivme kazanmıştır (Maguire, 2000). Yüksel'e (2022) göre küreselleşme süreciyle birlikte sporcu hareketliliği yalnızca ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda sportif kariyer planlaması, uluslararası tanınırlık ve profesyonel gelişim gibi faktörlerle de ilişkilidir. Küresel spor piyasası, sporcular için sınırları aşan yeni istihdam alanları oluşturmaktadır. Maguire (2000), spor sosyolojisi literatüründe sporcu göçünün görece yeni bir araştırma alanı olduğunu ve bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu belirtir (Sahin, 2018). Bu alanda yapılan araştırmalar, küresel sermayenin sporda da esnek emek piyasaları oluşturduğuna işaret etmektedir. Sporcular, tıpkı diğer sektörlerdeki kalifiye işçiler gibi, daha iyi ücret ve koşullar için ülke değiştirebilmektedir. Bunun sonucunda bazı ülkeler yetenekli sporcularını ellerinde tutmakta zorlanırken, bazıları ise yurt dışından sporcu transfer ederek başarı kazanma yoluna gitmektedir.

Türkiye örneği ve spor kültüründeki değişim: Türkiye, küreselleşen spor kültürünün etkilerini açıkça gözlemleyen ülkelerden biridir. Özellikle futbol alanında Türkiye Süper Ligi, 1990’lardan itibaren artan ölçüde yabancı oyunculara ev sahipliği yapmıştır. 2006-2007 sezonunda Türkiye Süper Ligi’nde 141 yabancı futbolcu yer alırken, 2013-2014 sezonunda yabancı oyuncu sayısı 151’e yükselmiştir (toplam oyuncu sayısının yaklaşık %28’i) (Sahin, 2018). Bu iki sezon arasında toplam oyuncu sayısı ve yabancı oranı benzer kalsa da dikkat çekici olan, yabancı futbolcuların geldiği ülkelerin çeşitlenmesidir. 2006-07 sezonunda Türkiye’de 30 farklı ülkeden futbolcu oynarken, 2013-14’te bu sayı 33 ülkeye çıkmıştır. İlk dönemde yabancıların yarısından fazlası yalnızca iki ülkeden (özellikle Afrika ülkeleri ve Brezilya) gelirken, ikinci dönemde ilk beş ülke toplam yabancıların sadece %52’sini oluşturmuştur (Sahin, 2018). Yani Türkiye ligindeki yabancılar coğrafi olarak daha geniş bir yelpazeye yayılmıştır, bu da küresel oyuncu havuzunun çeşitlendiğini gösterir. Türkiye ligine gelen futbolcuların sayısının artması, yerli kulüplerin uluslararası başarı hedefiyle kaliteyi yükseltme arzusuyla ilgilidir (Doğru, 2008). Büyük kulüpler hem ligde hem Avrupa kupalarında rekabetçi olabilmek için deneyimli yabancı oyunculara yönelmektedir. Bu durum sadece “büyük” İstanbul kulüpleri için değil, bütçesi daha sınırlı Anadolu kulüpleri için de geçerlidir; onlar da daha az bilinen ülkelerden maliyeti düşük yabancılar transfer ederek rekabet etmeye çalışmaktadır (Sahin, 2018).

Yabancı oyuncu akışının artması Türkiye’de futbol kültürünü birçok yönden değiştirmiştir. Bir yandan Türk izleyiciler, dünya çapında yıldızlaşmış oyuncuları kendi liglerinde izleme şansı bulmuş; bu da ligin kalitesine ve pazarlamasına katkı yapmıştır. Öte yandan, yabancı oyuncu sayısının artması milli takıma yansıyan tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Özellikle 2000’lerde bazı Brezilyalı futbolcuların (Marco Aurelio, Mert Nobre gibi) Türk vatandaşlığına geçirilip milli takımda oynatılması kamuoyunda geniş tartışmalara yol açmıştır (Sahin, 2018). Bu durum, küreselleşme ile spor kimliklerinin nasıl esneyebildiğinin bir örneğidir: Oyuncuların milli kimliği değişebilmekte ve uluslar üstü bir sporcu dolaşımı gerçekleşmektedir. Yine de Türkiye bağlamında eleştirilen noktaların başında, yabancı akını nedeniyle yerli yetenek gelişiminin sektöre uğrayabileceği endişesi gelir. Nitekim Yıldırım ve ark. (2012) tarafından yapılan bir araştırma, Türk futbolunda yabancı oyuncu sayısındaki artışın, Türk genç oyuncuların yetişmesi önünde bir engel olduğu ve altyapı sisteminin yetersizliğinin bu duruma katkı sağladığı sonucuna varmıştır. Bu bulgu, altyapı eksiklikleri giderilmedikçe kulüplerin başarı için yabancı transferine bel bağlamaya devam edeceğini göstermektedir (Yıldırım ve ark., 2012). Bu durum, Türkiye’de spor politikalarının daha çok kısa vadeli başarı

hedeflerine odaklandığını; uzun vadeli altyapı ve yerli oyuncu yetiştirme sistemlerinin ise yeterince güçlendirilemediğini ortaya koymaktadır (Ekmekçi ve ark., 2013). Küresel rekabet baskısı altında kulüpler, sportif başarıyı ekonomik sürdürülebilirliğin önüne koyabilmektedir. (Belli,2015)

Küreselleşme spor kültürünü küresel bir endüstri ve kültürel paylaşım alanı haline getirmiştir. Spor, hem dünyanın hemen her yerinde benzer biçimde deneyimlenen ortak bir dile dönüşmüş hem de yerel kimliklerin dünya sahnesine çıkabildiği bir platform olmuştur. Türkiye gibi ülkeler de bu süreçte spor politikalarını ve kültürlerini yeniden şekillendirmektedir. Spor yoluyla küresel popüler kültüre eklenme, uluslararası başarı hedefi ve ekonomik kazanç sağlama güdüler, spor kültüründeki değişimin itici güçleridir. Ancak bu değişim, beraberinde altyapı gelişimi, yerel yeteneklerin desteklenmesi ve milli kimlik tartışmaları gibi konuları da getirmektedir. Spor sosyolojisi, tüm bu dinamikleri inceleyerek küreselleşme çağında sporun toplumsal rolünü anlamaya çalışmaktadır (Maguire, 1999; Rowe, 2011). Aydın ve Orhan'ın (2023) da vurguladığı gibi küreselleşme, spor kültürünü hem dönüştüren hem de yeniden şekillendiren çift yönlü bir etki oluşturmaktadır. Bir yandan spor evrensel bir kültür alanına dönüşürken, diğer yandan yerel spor kültürlerinin korunması giderek daha önemli hale gelmektedir.

2. Uluslararası Spor Organizasyonları ve Küresel Etkileri

Küreselleşen spor dünyasında, uluslararası spor organizasyonları kilit aktörler haline gelmiştir. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Fédération Internationale de Football Association (FIFA), Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği (World Athletics) ve benzeri kurumlar, küresel spor faaliyetlerinin düzenlenmesi, yönetimi ve yaygınlaştırılmasında merkezi rol oynarlar. Bu kuruluşlar genellikle *uluslararası sivil toplum örgütleri* statüsünde olup devletlerden bağımsız çalışırlar; bu yönleriyle literatürde *SINGO* (Sport International Non-Governmental Organization) olarak adlandırılmışlardır. IOC ve FIFA gibi dev ölçekli spor örgütleri ise boyutları ve etki alanları itibarıyla *Mega-SINGO* olarak tanımlanır (Allison & Tomlinson, 2017). Bu organizasyonlar, küresel sporu yönlendiren kural ve politikaları belirleme gücüne sahiptir ve bu güç zaman zaman ulus-devlet egemenliğiyle karşı karşıya gelebilmektedir.

Yapı ve güç dinamikleri: Uluslararası spor örgütleri, yüzlerce üye ülkenin federasyonlarını bünyesinde toplayarak adeta birer küresel parlamentoya dönüşür. Örneğin FIFA'ya 200'den fazla ülke federasyonu üyedir ve her ülke, büyüklüğünden bağımsız olarak FIFA Kongresi'nde tek oy hakkına sahiptir. Bu tür yapılar, sporun evrenselliğini sağlarken bir yandan da örgüt içi siyaset ve

güç mücadelelerini beraberinde getirir (Allison & Tomlinson, 2017). Allison ve Tomlinson (2017), SINGO'ların iç işleyişinin çoğu zaman müşteriçilik (clientelism) ilişkileriyle şekillendiğini belirtir; oyların çeşitli imtiyazlar karşılığında bloklaştığı, yöneticilerin az hesap verebilir olduğu bir düzen eleştirilmektedir. Gerçekten de uzun yıllar boyunca IOC ve FIFA gibi kurumlar, ulusal hükümetlerin müdahalesinden muaf bir “kendi kendini düzenleme” alanı olarak faaliyet göstermiş; bu da şeffaflık ve hesap verebilirlik sorunlarını gündeme getirmiştir (Allison & Tomlinson, 2017). Özellikle FIFA, 2015 yılında patlak veren yolsuzluk skandalı ile ciddi bir güven krizi yaşamış ve örgütün yapısal reform ihtiyacı açıkça görülmüştür. Bu örnek, küresel spor yönetiminde demokratik mekanizmaların eksikliğine işaret etmektedir (Pielke, 2016).

Diğer yandan, uluslararası spor federasyonları küresel standartlar oluşturarak sporun evrensel bir dil haline gelmesini sağlamıştır (Houlihan, 2008). Bu örgütler sayesinde farklı ülkeler aynı kurallarla spor yapar, uluslararası karşılaşmalar mümkün hale gelir. Örneğin Uluslararası Basketbol Federasyonu (FIBA) veya Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB) olmasaydı, farklı ülkelerde farklı kurallar ve ölçüler geçerli olabileceğinden, bugünkü anlamda dünya şampiyonaları veya olimpiik müsabakalar düzenlenemezdi (Forster, 2006). Bu açıdan bakıldığında, sporun küresel entegrasyonunda bu örgütlerin katkısı büyüktür (Houlihan, 2008). Ayrıca, yeni kurulan veya bağımsızlığını kazanan devletler için bu örgütlere üyelik, uluslararası tanınırlığın bir parçası haline gelmiştir (Allison & Monnington, 2002). Örneğin, 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni devletler ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla kurulan ülkeler, öncelikle IOC ve FIFA gibi örgütlere üye olarak küresel spor sahnesine çıkmışlardır (Tomlinson, 2014). Spor, bu anlamda ulus inşası ve tanıtımı için diplomatik bir araç da olmuştur (Grix & Houlihan, 2014).

Küresel etkiler ve politikalar: Uluslararası spor organizasyonlarının kararları ve faaliyetleri, üye ülkelerin politikalarını dahi etkileyebilmektedir (Grix ve ark., 2024). Örneğin IOC, olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapacak şehirleri belirlerken sadece spor altyapısına değil, aynı zamanda ev sahibi ülkenin politik iklimine, insan hakları durumuna ve çevresel taahhütlerine de bakmaya başlamıştır (Aydın & Erzenoğlu; Chappelet, 2017). Son yıllarda IOC ve FIFA, insan hakları ve sürdürülebilirlik konularında artan baskılar sonucu yeni politikalar benimsemiştir. 2017 yılında IOC, ev sahibi şehir sözleşmelerine Birleşmiş Milletler'in insan hakları ilkelerine uyum şartları eklemiştir; aynı yıl FIFA da benzer şekilde kendi İnsan Hakları Politikasını ilan etmiştir (IOC, 2017; FIFA, 2017). Bu gelişmeler, küresel sivil toplumun ve medyanın baskısıyla spor örgütlerinin sorumluluk almaya başladığını göstermektedir

(Bairner ve ark., 2017). Yine de eleştirmenler, bu adımların yeterli olmadığını ve bu örgütlerin hâlen şeffaflık ve hesap verebilirlik konusunda eksikleri olduğunu vurgulamaktadır (Allison & Tomlinson, 2017).

Uluslararası spor örgütleri, sporun gelişimi için çeşitli programlar da yürütür. IOC'nin Olimpik Dayanışma programı, maddi imkânları kısıtlı ülkelerdeki sporculara eğitim ve kaynak desteği sağlarken; FIFA'nın Futbol Gelişim programları dünya genelinde futbol altyapısını güçlendirmeyi hedefler. Bu tür girişimler, sporun küresel yayılımında olumlu rol oynamaktadır. Örneğin, Afrika veya Asya'daki bazı ülkelerin futbolda ilerleme kaydetmesinde FIFA'nın bu ülkelere sağladığı altyapı yatırımları etkili olmuştur (Darby, 2013). Benzer şekilde IOC de mülteci sporcular için olimpik bir takım oluşturarak sporun insani diplomaside kullanılmasına öncülük etmiştir. Spor diplomasisi, günümüzde ülkeler arası yumuşak güç stratejilerinin bir parçası haline gelmiştir: Spor yoluyla ülkeler uluslararası imajlarını pekiştirmeye, kültürel diyalog kurmaya çalışmaktadır (Grix & Houlihan, 2014).

Türkiye ve uluslararası spor örgütleri: Türkiye, uluslararası spor örgütlerinde aktif bir üyedir ve bu örgütlerin kararlarından etkilenen ülkelere biridir. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK), IOC'nin bir parçası olarak ülkenin olimpik hareket içindeki temsilcisidir. Türk futbol federasyonu, FIFA ve UEFA'nın aktif üyesidir. Bu üyelikler sayesinde Türk sporunun uluslararası normlara entegrasyonu sağlanmıştır. Ancak zaman zaman bu örgütlerin Türkiye'ye yönelik kararları tartışma oluşturmıştır. Örneğin, doping ile mücadele konusunda Dünya Anti-Doping Ajansı'nın (WADA) kuralları gereği Türkiye'de bazı atletizm başarıları geriye dönük olarak iptal edilmiş ve federasyonlar uluslararası yaptırımlarla karşılaşmıştır (WADA, 2017). Yine benzer şekilde, UEFA Finansal Fair Play düzenlemeleri Türk futbol kulüplerini ekonomik disipline zorlamış, bazı kulüpler Avrupa kupalarından men cezası almıştır (UEFA, 2020). Bu örnekler, uluslararası spor örgütlerinin küresel ölçekte yaptırım gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Türkiye, bu örgütler nezdinde kendisini konumlandırmak için de çaba sarf etmektedir. Üst düzey yönetici düzeyinde Türk yetkililer, uluslararası federasyonların yönetim kademelerine seçilebilmekte; böylece karar mekanizmalarında söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Örneğin, bir dönem Uluslararası Halter Federasyonu başkanlığını bir Türk üstlenmiştir. Ayrıca Türkiye, IOC ve FIFA gibi kurumların etkinliklerine talip olarak uluslararası alanda prestij kazanmaya çalışmaktadır. Bu konudaki en somut çaba, İstanbul'un yıllar boyunca Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği için aday şehir olmasıdır. İstanbul, 2000 yılından 2020'ye dek birçok kez yaz olimpiyatlarına aday olmuş; 2020 Olimpiyat Oyunları ev sahipliği yarışında finale kalarak

küresel spor camiasının dikkatini çekmiştir (IOC, 2013). Her ne kadar bu adaylıklar sonuç vermemiş olsa da İstanbul'un sürekli gündemde olması Türkiye'nin küresel spor arenasında söz sahibi olma isteğini yansıtmaktadır. Nitekim Türkiye, 2023 UEFA Şampiyonlar Ligi finali gibi büyük organizasyonlara ev sahipliği yaparak bu alanda önemli tecrübeler kazanmıştır. Bu tür organizasyonlar, uluslararası spor örgütleriyle yakın iş birliği gerektirdiği için, Türkiye'nin bu kuruluşlarla ilişkilerini güçlendirmiştir (Grix & Brannagan, 2016).

Uluslararası spor organizasyonları küresel spor düzeninin temel direkleri durumundadır. Bu örgütlerin karar ve faaliyetleri, milyarlarca sporseveri etkileyebildiği gibi ülkelerin spor politikalarını da yönlendirebilmektedir (Houlihan, 2008). Küreselleşmenin getirdiği fırsatlar kadar sorunlar da bu yapılar içinde somutlaşır. Son yıllarda artan farkındalık ve eleştiriler sonucunda IOC ve FIFA gibi kuruluşlar kendilerini reforme etme sinyalleri verseler de tam anlamıyla şeffaf ve hesap verebilir yönetim standartlarına ulaştıklarını söylemek zordur (Allison & Tomlinson, 2017). Bununla birlikte, sporun birleştirici gücünün sürdürülebilmesi için bu kuruluşların küresel sorumluluklarını yerine getirmesi, sporun etik ve evrensel değerlerini koruması gerekmektedir (Houlihan, 2008).

3. Olimpiyatlar, Dünya Kupaları ve Küresel Spor Olayları

Olimpiyat Oyunları, FIFA Dünya Kupası ve benzeri mega spor olayları, küreselleşmenin spor alanındaki en göz alıcı tezahürlerini temsil eder. Bu etkinlikler, devasa ölçekleri ve dünya genelindeki etkileri nedeniyle yalnızca birer spor yarışması olmanın ötesine geçer; ekonomik, kültürel ve politik boyutlarıyla incelenmeleri gereken kompleks olgulardır. Spor sosyologları, bu tür mega etkinlikleri küreselleşmenin çok boyutlu ifadeleri olarak tanımlamaktadır (Müller & Gaffney, 2018). Nitekim Müller ve Gaffney (2018), Olimpiyatlar ve Dünya Kupası gibi spor mega-etkinliklerini küresel düzeyde insanların, sermayenin, imajların ve bilginin akışını hızlandıran hem birer neden hem de sonuç olarak değerlendirmektedir.

Küresel izleyici kitlesi ve kültürel etki: Olimpiyatlar ve Dünya Kupaları, dünyanın en geniş izleyici kitlelerini ekran başına toplayan etkinliklerdir. Örneğin, 2018 FIFA Dünya Kupası finalini dünya genelinde canlı izleyenlerin sayısı 1,12 milyar olarak kaydedilmiş, turnuvanın toplam izleyici sayısının 3,57 milyar ile dünya nüfusunun yarısından fazlasına tekabül ettiği rapor edilmiştir (Insidelfifa, 2018). Bu olağanüstü ilgi, bu etkinliklerin küresel bir medya olayı haline geldiğini gösterir. Gezegenin dört bir yanında milyarlarca insan aynı anda aynı maçı veya yarışı takip etmekte, sevinç ve üzüntüyü eşzamanlı olarak

yaşamaktadır. Bu yönüyle mega spor olayları, küreselleşen dünyada eş zamanlı ortak deneyimler oluşturarak adeta küresel bir bayram işlevi görür. İnsanlar milliyet, dil, kültür farkı gözetmeksizin sporun evrensel dili etrafında toplanabilirler. Örneğin, olimpiyatların açılış ve kapanış seremonileri, her ülkenin sporcularının birlikte yürüdüğü, barış ve dostluk mesajlarının verildiği küresel törenlerdir ve milyarlarca insan tarafından izlenir. Bu seremonilerde ev sahibi ülke, yerel kültürünü ve tarihini görkemli gösterilerle tüm dünyaya tanıtır; bu da kültürel paylaşım ve çeşitliliğin görünür kılındığı bir platform sunar (Li ve ark., 2025). Uluslararası spor etkinlikleri, bu yönüyle küresel kültürün bir parçası olmuş, hatta “küresel spor kültürü” denilen olgunun inşasında merkezi rol oynamıştır (Roche, 2000).

Bununla birlikte, mega spor olayları aynı zamanda milliyetçi duyguların yoğun şekilde yaşandığı alanlardır. Dünya Kupası veya olimpiyatlar sırasında insanlar, kendi ülkelerinin atletlerini desteklerken güçlü bir milli kimlik duygusu hissederler. Spor müsabakaları, ülkeler arası rekabetin barışçıl bir zeminde tezahür ettiği sembolik savaşlar gibidir. Bu nedenle, küreselleşmenin “tek dünya, tek kültür” ideali bu etkinliklerde tam anlamıyla gerçekleşmez; aksine küresel birliktelik hissi ile yerel/milli aidiyet duygusu iç içe geçer. Örneğin, 2004 Atina Olimpiyatları’nda Yunanistan’ın açılış seremonisinde Antik Yunan kültürünü vurgulaması hem evrensel olimpiyat değerlerine hem de ulusal gurura hitap eden bir dengeyi yansıtıyordu (Li ve ark., 2025). Benzer şekilde, 2021’de Tokyo’da düzenlenen 2020 Olimpiyat Oyunları (COVID-19 nedeniyle ertelenmişti) boyunca Japonya hem teknolojik modernliğini hem de geleneksel kültürünü dünyaya tanıtmış; ancak aynı zamanda Japon halkı için milli başarılar büyük coşku kaynağı olmuştur. Spor milliyetçiliği, küreselleşme çağında da gücünü koruyan bir olgudur; hatta spor aracılığıyla bir ulusun kendini dünyaya ifade etme isteği daha da belirginleşmiştir (Giulianotti & Robertson, 2004). Bu durum, küresel spor olaylarının çift yönlü bir işleve sahip olduğunu gösterir: Birleştirici ve ayrıştırıcı güçlerin dengesini oluşturur. Bir yandan tüm insanlığı ortak değerlerde buluşturma potansiyeli, diğer yandan ulusal kimlikleri pekiştirme yönünü ifade eder.

Ekonomik ve altyapısal etkiler: Olimpiyatlar ve Dünya Kupaları devasa ekonomik boyutları olan organizasyonlardır. Ev sahibi ülkeler, bu etkinlikler için milyarlarca dolarlık yatırım yapar; statlar, spor tesisleri, altyapı projeleri (yollar, havaalanları, konaklama tesisleri vs.) inşa edilir. Amaç sadece birkaç haftalık etkinliği düzenlemek değil, aynı zamanda kalıcı bir miras bırakmaktır. Ancak literatürde bu mega etkinliklerin ekonomik getirileri konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Bir kesim, olimpiyatların ve dünya kupalarının kentleşme projelerine ivme kazandırdığını, turizm gelirlerini artırdığını ve

global şehir imajı oluşturduğunu savunur (Horne & Manzenreiter, 2006). Örneğin 1992 Barselona Olimpiyatları, sıkça başarılı bir örnek olarak anılır; olimpiyat sayesinde kentin altyapısı yenilenmiş, Barselona bir dünya şehrine dönüşmüştür. 2008 Pekin Olimpiyatları, Çin'in küresel güç vitrinine çıkması için bir fırsat olmuş; Çin hükümeti büyük harcamalarla Pekin'i adeta yeniden inşa etmiştir. Diğer kesim ise bu tür etkinliklerin yüksek maliyetli, borç bırakan ve sosyal eşitsizlikleri artıran girişimler olabildiğini öne sürer (Boykoff, 2016; Zimbalist, 2020). Özellikle 2014 Soçi Kış Olimpiyatları ve 2016 Rio Olimpiyatları, harcamaların kontrolden çıkması ve beklenen ekonomik faydanın sağlanamamasıyla eleştirilmiştir. Rio'da oyunlar sonrası bazı tesislerin atıl kaldığı, halkın ödediği vergi yükünün arttığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle günümüzde olimpiyat ev sahipliğine talip olan şehirlerin sayısı azalmış, birçok şehir referandum yoluyla adaylıktan çekilmiştir. (Mızrak ve ark.2017)

Bununla birlikte, küresel tanıtım ve yumuşak güç açısından ev sahibi olmanın hala cazibesi büyüktür. Bu etkinlikler, ev sahibi ülkeye küresel medya ilgisi sağlar, milyonlarca turist çeker ve yıllarca hatırlanacak bir uluslararası imaj oluşturur. Örneğin Katar, 2022 FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yaparak bir yandan futbol tarihinde ilk kez bir Orta Doğu ülkesini bu konuma getirmiş, diğer yandan insan hakları ve işçi sömürsü konularında yoğun eleştiriler alsa da dünya çapında adından söz ettirmiştir. Benzer şekilde Rusya, 2018 Dünya Kupası ile ülkesinin misafirperverlik vurgusunu öne çıkarmaya çalışmış ancak siyasi boykot çağrılarıyla da karşılaşmıştır. Bu örnekler, mega spor olaylarının artık siyaseten tarafsız olmadığını, aksine ev sahiplerinin politik sistemlerinin ve değerlerinin de küresel tartışmaya açıldığını göstermektedir. "Sportwashing" olarak adlandırılan, spor yoluyla imaj aklama stratejileri de bu bağlamda konuşulmaktadır.

Türkiye ve mega spor olayları: Türkiye, olimpiyat veya futbol dünya kupası gibi en büyük spor organizasyonlarına henüz ev sahipliği yapmamış olsa da, bu hedef uzun yıllardır gündemdedir. İstanbul, defalarca yaz olimpiyatları için aday olmuş; 2020 Olimpiyat Oyunları ev sahipliğini Tokyo'ya kaybetmiştir (Tarakçıoğlu & Elmas, 2019). Bu adaylık kampanyaları, Türkiye'nin kendini uluslararası arenada bir spor merkezi olarak konumlandırma arzusunu yansıtmaktadır. 2013 yılında IOC oylamasında İstanbul'un finale kalması, Türkiye'nin olimpiik hareketteki konumunu güçlendirmiş ve ülkeye önemli bir deneyim kazandırmıştır (Korkmaz & Dursun, 2025). Adaylık süreçleri boyunca İstanbul'da büyük spor tesisleri inşa edilmiş, ulaşım altyapısına yatırımlar hızlanmıştır. Her ne kadar oyunlar alınamamış olsa da, bu çabalar kentin spor altyapısını geliştirmiştir. Türkiye ayrıca futbol ve basketbol gibi alanlarda bölgesel ve dünya çapında turnuvalara ev sahipliği yapmıştır. 2005 ve 2023

UEFA Şampiyonlar Ligi finalleri İstanbul'da gerçekleştirilmiş; 2009 UEFA Kupası finali yine İstanbul'da düzenlenmiştir. 2010 yılında Türkiye, FIBA Dünya Basketbol Şampiyonası'na (günümüzde Dünya Kupası olarak anılıyor) ev sahipliği yapmış ve milli takımıyla dünya ikincisi olarak büyük başarı elde etmiştir. Bu organizasyonlar, Türkiye'nin organizasyonel kapasitesini dünyaya gösterme fırsatı sunmuştur (Düzen ve ark., 2022).

Türkiye'nin ev sahipliği deneyimlerinde hem başarılar hem dersler vardır. Örneğin, 2011 Erzurum Üniversite Kış Oyunları (Universiade) başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiş, bu sayede kente önemli kış sporları tesisleri kazandırılmıştır (Akıncı, 2011; Şimşek, 2011). Öte yandan, planlanıp iptal edilen veya ertelenen etkinlikler de olmuştur (örneğin, 2013 Akdeniz Oyunları'na İzmir yerine Mersin son anda talip olmak durumunda kalmıştır) (Silik & Güçer, 2016). Genel olarak Türkiye, mega etkinlik ev sahipliğini bir devlet politikası olarak desteklemekte; bunu uluslararası prestij ve tanıtım aracı olarak görmektedir. Cumhuriyet'in 100. yılı olan 2023'te İstanbul'un Avrupa Şampiyonlar Ligi finaline ev sahipliği yapması ve Cumhuriyet'in 100. yıl marşının seremoniye yansıtılması gibi detaylar, sporun sembolik önemini ülke imajıyla birleştirme çabasına örnek gösterilebilir. (Belli ve ark.2020)

Toplumsal etkiler ve sürdürülebilirlik: Mega spor olaylarının toplumlar üzerinde de kalıcı etkileri olabilmektedir (Aydın & Aydın, 2024). Ev sahibi ülkelerde halk, böylesi büyük bir organizasyona ev sahipliği yapmanın gururunu yaşarken; etkinlik öncesi ve sırasında sosyal birlik duygusu artabilir. Örneğin, 2002 Dünya Kupası'na ev sahipliği yapan Güney Kore'de turnuva süresince toplumda güçlü bir birliktelik ve ulusal gurur havası esmiş; turnuva sonrasında da sportif başarılar (Güney Kore üçüncü olmuştur) kolektif hafızada önemli yer edinmiştir. Ancak her zaman tablo bu kadar parlak olmayabilir. Hazırlık sürecinde, özellikle olimpiyatlarda, ev sahibi şehirlerde yoksul mahallelerin dönüşümü, bazı insanların yerinden edilmesi gibi sosyal maliyetler söz konusu olabilir. 2016 Rio Olimpiyatları öncesi favelaların temizlenmesi için uygulanan politikalar buna örnek verilebilir ve bu durum protestolara yol açmıştır. Protesto ve muhalefet hareketleri, artık mega etkinliklerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Boykoff, 2016). Gerek çevresel kaygılar (örneğin kış olimpiyatlarında doğa tahribatı) gerek harcamaların öncelik sıralaması (sağlık-eğitim yerine stadyum yapımı) sebebiyle, pek çok ülkede halk bu tür organizasyonlara eleştirel yaklaşmaktadır.

Sürdürülebilirlik ise güncel olarak mega etkinliklerin planlanmasında anahtar kavramlardan biridir. IOC, olimpiyat adaylarından ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik planları talep etmektedir. Tokyo 2020 (2021'de yapıldı) Oyunları, tesislerin yeniden kullanılabilirliği ve karbon nötr

uygulamalarla öne çıkmaya çalışmıştır. Gelecekte de benzer şekilde, örneğin 2024 Paris Olimpiyatları “yeşil olimpiyat” temasıyla hazırlanmakta, 2026 Milano-Cortina Kış Olimpiyatları mevcut tesisleri kullanma sözü vermektedir. Bu eğilimler, mega spor olaylarının küresel sorumluluk bilinciyle düzenlenmesi yönünde atılan adımlardır.

Türkiye açısından değerlendirme: Türkiye, uzun vadede olimpiyat ev sahipliği hedefini sürdürmektedir. 2036 Olimpiyat Oyunları için İstanbul’un yeniden aday olabileceği tartışılmaktadır. Eğer Türkiye bu hedefine ulaşırsa, kuşkusuz ülke çapında büyük bir dönüşüm projesi gerçekleşecek; sporun toplum hayatındaki yeri daha da pekişecektir. Ancak ev sahibi olmasa bile, Türk sporcularının bu mega etkinliklerde elde ettiği başarılar da ülke spor kültürünü şekillendirmektedir. Örneğin, millî futbol takımının 2002 Dünya Kupası’nda dünya üçüncülüğünü kazanması, Türkiye’de futbolun kitlesel coşkusunu küresel bir başarı hikayesiyle birleştirmiştir. Benzer biçimde, Naim Süleymanoğlu ve Halter Milli Takımı’nın olimpiyat şampiyonlukları, Türk halkının kolektif belleğine kazınmış, ulusal gurur vesilesi olmuştur. Bu başarılar, sporun ulus inşasındaki yerine de işaret eder: Küresel arenada kazanılan madalya veya kupalar, ülkede birlik ve övünç duygusu oluşturur.

Olimpiyatlar, dünya kupaları ve diğer mega spor etkinlikleri, küreselleşmenin hem ürünü hem de itici gücü olarak değerlendirilebilir. Bir yandan bu etkinlikler, modern iletişim ve ulaşım teknolojilerinin, küresel ekonominin gelişiminin bir sonucu olarak bu denli büyümüştür; diğer yandan gerçekleştirildikleri her dönemde dünya çapında etki oluşturarak küreselleşme sürecini hızlandırmışlardır (Müller & Gaffney, 2018). Bu etkinlikler, küresel bir kültürel kamusal alan oluşturarak milyarlarca insanı ortak duygularda buluştururken, aynı zamanda ulusların kendilerini gösterdiği birer sahne işlevi görür. Spor sosyolojisi literatürü, bu paradoksal durumu “küresel ile yerelin birlikteliği” şeklinde tanımlar (Robertson, 1995; Giulianotti & Robertson, 2004). Küresel spor olayları, dünyanın birbirine hiç olmadığı kadar bağlı olduğu günümüzde, farklılıklarımızı barışçıl rekabet içinde kutlamanın bir yolu olarak değerini korumaktadır. Ancak bu etkinliklerin başarıyla sürdürülebilmesi için adalet, eşitlik, insan haklarına saygı ve çevre duyarlılığı gibi evrensel değerlerin de gözetilmesi şarttır. Aksi halde, küresel coşku projeleri olmaktan çıkıp tartışmaların odağı haline gelebilmektedirler.

SONUÇ

Spor ve küreselleşme etkileşimi, çok katmanlı ve dinamik bir süreçtir. Spor, küreselleşmenin ekonomik ve kültürel güçleri tarafından dönüştürülürken, aynı zamanda küreselleşmeye insani bir yüz kazandırır. Uluslararası müsabakalarda

bir araya gelen sporcular ve taraftarlar, dostluk ve rekabet duygularını aynı anda yaşayarak küresel bir topluluk hissiyatına katkı sunarlar. Türkiye gibi ülkeler de bu küresel spor topluluğunun aktif üyeleri olarak hem etkilenmekte hem de etki etmektedir. Önümüzdeki yıllarda, sporun toplumları bir araya getiren yapıcı rolünün küresel sorunların çözümünde de kullanılabileceği düşünülmektedir. Örneğin, iklim değişikliğiyle mücadelede spor organizasyonlarının farkındalık artırıcı rol alması, ya da sosyal uyum projelerinde sporun araç olarak kullanılması gibi yaklaşımlar giderek önem kazanmaktadır. Tüm bunlar, sporun sadece oyun ve eğlence değil, aynı zamanda küresel bir sosyal olgu olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Akıncı, Ş. M. E. M. (2011). 2011 Üniversiade kış oyunlarının Erzurum ekonomisi üzerindeki etkileri: bir uygulama. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8(30), 5064-5085.
- Allison, L., & Monnington, T. (2002). Sport, prestige and international relations. *Government and Opposition*, 37(1), 106-134.
- Allison, L., & Tomlinson, A. (2017). *Understanding International Sport Organisations: Principles, Power and Possibilities*. Routledge.
- Aydın, G., & Aydın, G. (2024). Olimpiyatların ve paralimpik oyunların medyada görünürlüğü. İçinde Ulupınar, S. ve Tozoğlu, E. ve Biricik, Y. S. (Eds.), *Antrenman Biliminde Sürdürülebilirlik ve Nitel Araştırmalar* (s.123-136). Özgür Yayınları.
- Aydın, G., & Erzeneoğlu, H. (2025). Yeşil lojistik ışığında sürdürülebilir spor organizasyonları. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(2), 198-220.
- Aydın, Y., & Orhan, B. E. (2023). Küreselleşmenin spor kültürü üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 31-41.
- Bairner, A., Kelly, J., & Lee, J. W. (Eds.). (2017). *Routledge handbook of sport and politics*. London: Routledge.
- Barut, M. (2006). *Tekelci Kapitalizm ve Spor* [Monopoly Capitalism and Sports]. Mersin: Dost Basımevi.
- Belli, E. (2015). An Investigation of Task and Ego Oriented Goals of the Students Majoring at the Faculty of Sport Sciences, *Universal Journal of Educational Research* 3(12): 960-966.
- Belli, E., Mızrak, O., Aydın, G., & Saraçoğlu, Y. (2020). Turkish athletes in olympics from the republican period. *Ambient Science*, 7(1), 298-302.
- Boykoff, J. (2016). *Power games: A political history of the Olympics*. Verso books.
- Chappelet, J. L. (2017). From Olympic administration to Olympic governance. In *From Olympic administration to Olympic governance* (pp. 3-15). Routledge.
- Çeyiz, S., & Özbek, O. (2014). Küreselleşme ve spor etkileşimi. *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 1, 487-495. <https://doi.org/10.14486/IJSCS120>
- Darby, P. (2013). *Africa, football and FIFA: Politics, colonialism and resistance*. Routledge.
- Düzen, A. Ç., Kargün, M., & Çelik, T. (2022). Mega spor etkinliklerinin sosyo-ekonomik etkileri. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 227-238.

- Ekmekçi, Y. A., Ekmekçi, R., & İrmiş, A. (2013). Küreselleşme ve spor endüstrisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 91–117.
- FIFA. (2017). *FIFA's human rights policy*. FIFA Publishing.
- Forster, J. (2006). Global sports organisations and their governance. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 6(1), 72–83.
- Giddens, A. (2000). *Runaway World: How Globalisation is Reshaping Our Lives*. New York: Routledge.
- Giulianotti, R., & Robertson, R. (2004). The globalization of football: A study in the glocalization of the 'serious life'. *British Journal of Sociology*, 55(4), 545–568.
- Grix, J., & Brannagan, P. M. (2016). Of mechanisms and myths: Conceptualising states' "soft power" strategies through sports mega-events. *Diplomacy & statecraft*, 27(2), 251–272.
- Grix, J., & Houlihan, B. (2014). Sports mega-events as part of a nation's soft power strategy: The cases of Germany (2006) and the UK (2012). *The British journal of politics and international relations*, 16(4), 572–596.
- Grix, J., Brannagan, P. M., & Houlihan, B. (2024). *Comparative elite sport development: systems, structures and public policy*. Routledge.
- Horne, J., & Manzenreiter, W. (Eds.). (2006). *Sports Mega-Events: Social Scientific Analyses of a Global Phenomenon*. Oxford: Blackwell.
- Houlihan, B. (2008). Sport and globalisation. *Sport and society: A student introduction*, 553–537.
- Insidelifa. (2018). *More than half the world watched record-breaking 2018 World Cup*.
<https://inside.fifa.com/tournaments/mens/worldcup/2018russia/media-releases/more-than-half-the-world-watched-record-breaking-2018-world-cup> Erişim Tarihi: 08/12/2025.
- IOC. (2013). *Report of the 2020 Candidature Process*. International Olympic Committee.
- IOC. (2017). *Host city contract – Olympic Games*. International Olympic Committee.
- Korkmaz, M., & Dursun, Y. (2025). İstanbul'un olimpiyat oyunlarına hazırlık süreci üzerine bir araştırma. *Spor Eğitim Dergisi*, 9(3), 383–400.
- Li, Z., Waquet, A., & Campillo, P. (2025). The glocalization of sport: A research field for social innovation. *Social Sciences*, 14(1), 20.
- Maguire, J. (2000). Sport and globalization. *Handbook of sports studies*, 356–369.
- Maguire, J. A. (1999). Global sport: Identities, societies, civilizations.

- Mızrak, O., Gürbüz, A., Belli, E., Kurudirek, M. A., & Bayraktaroğlu, Y. S. (2017). Examination of the communication skills and team workability of sports students according to a range of variables. *Journal of Physical Education & Health-Social Perspective*, 6(10), 27-34.
- Müller, M., & Gaffney, C. (2018). Globalization and mega-events: Thinking through flows. In *Handbook on the geographies of globalization* (pp. 296-305). Edward Elgar Publishing.
- Pielke Jr, R. (2013). How can FIFA be held accountable?. *Sport Management Review*, 16(3), 255-267.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. *Global Modernities/Sage*.
- Roche, M. (2000). *Megaevents and Modernity: Olympics and Expos in the Growth of Global Culture*. London: Routledge.
- Rowe, D. (2011). *Global Media Sport: Flows, Forms and Futures*. London: Bloomsbury Academic.
- Sahin, M. (2018). The Influence of Globalization on Turkish Sports. *Journal of Education and Training Studies*, 6(4), 26-31.
- Silik, C. E., & Güçer, E. (2016). Uluslararası spor organizasyonlarının sosyo-kültürel etkileri: 2013 Mersin XVII. Akdeniz oyunlarına yönelik bir uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(36), 97-115.
- Şimşek, K. Y. (2011). Erzurum dünya üniversitelerarası kış oyunlarının Erzurum şehrine sosyo-kültürel ve ekonomik etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(3), 383-393.
- Tarakçıoğlu, S., & Elmas, S. (2019). Türkiye'nin olimpiyat adaylıkları üzerine nitel bir araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 304-318.
- Tomlinson, A. (2014). *FIFA (Fédération internationale de football association): the men, the myths and the money*. Routledge.
- UEFA. (2020). *Club licensing and financial fair play regulations*. Union of European Football Associations.
- WADA. (2017). *World anti-doping code compliance report: Turkey athletics*. World Anti-Doping Agency.
- Yıldırım, E., Sezen, M., Savucu, Y., & Karataş, O. (2012). Türkiye'nin profesyonel futbol liglerinde oynayan yabancı futbolcularının sosyal ve kültürel açıdan değerlendirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 9(1), 1261-1284.

- Yüksel, M. (2022). Küresel dünyada sporcu hareketliliği. In A. Dever & E. Erdoğan (Eds.), *Küreselleşme ve spor* (ss. 175–188). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Zimbalist, A. (2020). *Circus maximus: The economic gamble behind hosting the Olympics and the World Cup*. Bloomsbury Publishing USA.

7. Bölüm

Spor ve Sosyal Problemler

Gökçer AYDIN¹

GİRİŞ

Giderek büyüyen spor endüstrisi iş dünyası tarafından abluka altına alınmakta, sporun artan önemiyle birlikte rekabet unsuru, taraftar ve oyuncu şiddeti, hile ve politik yaklaşımlar bu endüstriyi şekillenmektedir. Medyanın sporu daha görünür hale getirmesi, sporu evrensel bir güç haline gelmesini sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak, sporda sosyal problemler de daha görünür bir biçimde ortaya çıkmaktadır (Beissel & Andrews, 2022; Coakley, 2014; Woods & Butler, 2025). Etik ihlaller, holiganizm ve şiddet, doping, ırkçılık ve ayrımcılık ve cinsiyet kaynaklı eşitsizlik benzeri problemler, sadece sporu etkilememekte aynı zamanda sosyolojik bir sıkıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Spor genellikle sosyolojik normları yansıtmada bir araç olurken, bazı durumlarda ise güç ilişkilerine yön vermekte ve eşitsizlik oluşturan olaylar meydana getirmektedir. Uluslararası spor kuruluşları olan “FIFA, IOC, WADA, UEFA” gibi kurumlar problemlerle başa çıkmak için yöntemler bulmaya çalışsa da araştırmalar, yapısal değişimlerin bir şekilde ilerlediğini göstermektedir (Giulianotti & Robertson, 2013; Orunbayev, 2023; Tomlinson, 2021). Bu bölümde sporla ilişkili dört temel sosyal problem incelenecektir: (1) Doping ve etik problemlerin toplumsal ve ekonomik boyutları, (2) Holiganizm ve şiddetin sosyolojik nedenleri, (3) Spor ve ırkçılık, (4) Spor ve cinsiyet eşitsizliği.

1. Doping ve Etik Problemler

Doping, sporcuların fiziksel performanslarını doğal koşulların dışında artırmak amacıyla, yasak kabul edilen maddelerin kullanılması olarak kabul edilmektedir (WADA, 2023). Fiziksel performansı artırmak için kullanılan bu yöntem Antik Olimpiyat döneminden bugüne kadar devamlılığını sürdürmektedir (Mottram, 2022). Resmi sportif yarışlarda yasadışı bir yöntem

¹ Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, Türkiye

E-mail: gokcer.aydin21@ogr.atauni.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0009-0005-5545-6608>

olarak sonuçlar üzerinde etkili olmakta ve 21.yy. da önemli bir evrensel sorun olarak görülmektedir (Shablysty & Anisimov, 2021). Doping yalnızca elit sporcular tarafından değil aynı zamanda amatör sporcular tarafından da kullanılarak, sportif müsabakalar açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Genellikle yasa dışı oluşu üzerine durulan doping kavramı, sağlıksal açıdan da büyük sorunlara yol açabilmektedir (Pope Jr vd., 2014). Spor endüstrisinin büyümesiyle elde edilen kazançlar artmış, yolsuzluklar ve doping gibi etik olmayan davranışlara yönelim fazlalaşmıştır (Aydın & Arıkan, 2012). Sportif performansla birlikte maddi kazanç, doping alımının en belirgin sebeplerinden birisi olarak görülmektedir (Lazuras vd., 2010; Morente-Sánchez & Zabala, 2013). Bu noktada sponsorluk sözleşmeleri, sosyal medya etkileşimi ve kulüplerin performans talepleri etik değerleri zorlayan hatta hiçe sayan bir rekabet ortamı oluşturabilir.

Eski çağlardan bugüne gelene kadar sporcular, devamlı olarak kendilerini geliştirmek istemiş ve bu doğrultuda sürekli yeni rekorlar elde etme isteğinde olmuşlardır (Dhull, 2017). Spor dünyasında meydana gelen risklerin yükselişi, doping uygulamalarına yönlendirmekte, rakibe karşı üstünlük kurma isteğini artırmaktadır (Kasnia ve Dhull, 2022). Doping, farklı uygulama biçimleriyle günümüzde spor alanında önemli ve yaygın bir problem olarak öne çıkmakta ve sportif başarıda etik sınırların nerede başladığına dair ciddi tartışmaları beraberinde getirmektedir. Steroid kullanımı, kan dopingi, uyarıcı maddeler ve benzeri performans artırıcı yöntemler; sporcular başta olmak üzere antrenörleri, yöneticileri ve izleyicileri derin ahlaki sorgulamalarla karşı karşıya bırakmaktadır. Haksız rekabet yaratma potansiyeline sahip bu uygulamalar, sporun adalet ve dürüstlük temelini tehdit eden karmaşık etik sorunlar doğurmaktadır (Dhull, 2023; Gardiner vd., 2017; Hochstetler vd.,2024; Lenk, 2007; Woods & Butler, 2025).

Wada'nın taşıyıcı biyobelirteç izlemesi ve biyolojik pasaport uygulaması, sporda dopinge mücadele verme konusunda oldukça etkili gelişme olarak kabul edilmektedir (WADA, 2023). Bunun yanı sıra dopinge mücadele verilmesine rağmen illegal arayış içerisinde olan sporcular, yeni yöntemlere başvurmakta ve arayışında olmaktadır (Backhouse vd., 2018; Backhouse & McKenna, 2012). Birçok yeni yöntem ve yaklaşım ortaya çıkmasına rağmen sporcularda doping kullanımına yönelme bireysel hırslardan, maddi getirilerin yüksek oluşundan, etik ve ahlaki değer yoksunluğundan kaynaklanabilir. Bu noktada doping, günümüzde sporda sosyal bir problem olarak karşımıza çıkmaya devam etmektedir. Bu problemin çözümünde de sporun içerisinde yer alan bireylerin eğitimi önem arz etmektedir. (Ekici ve ark.2009)

2. Holiganizm ve Şiddet

Spor toplumsal ilişkiler açısından çok önemli bir alan olarak görülmektedir (Kharytonov vd., 2020). İnsan katılımıyla gerçekleşen sportif etkinliklerin büyük emek, mücadele, ahlaki değer ve etik ilkelerle gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (Kolomoiets vd.,2021). Artan önemi ve büyük ekonomik getirisiyle bir endüstri haline gelen futbol, dönüşüme uğramakta ve futbol taraftarlığı da bu doğrultuda şekillenmektedir. Stadyumlarda daha çok genç bireylerden oluşan taraftar grupları, kendilerini erişkin birey olarak görmek ve ilgi kazanmak istedikleri için bu oluşumların içerisinde olmak istemektedir. (Belli ve ark.2016)e aşamada narsistik yaklaşımlar (Gök vd., 2021), kullandıkları argo söylemler ve fiziksel şiddetler de yetişkinliğe geçişin bir sembolü olarak genç taraftarlar tarafından benimsenmektedir (Boirov vd., 2021). Holigan kelimesinin 1898 yılında Patrick Hooligan adlı bir futbol taraftarının, müsabaka esnasında kavga etmesiyle soyadından türediği ifade edilmektedir. Daily New'in saldırı içeren bu tür hareketlerde bu kelimeyi kullandığı bilinmektedir (Radmann, 2014). Holiganizm, bir takımı sevmenin ve desteklemenin sınırlarını aşan; karşı takımın taraftarlarına yönelik saldırgan tutumlar ile nefret söylemlerinin ön plana çıktığı bir taraftarlık biçimi olarak tanımlanabilir. Sosyal medya platformlarında aktif olan taraftar hesapları, bireylerin birbirleriyle iletişim kurmalarına ve takımlarına duydukları bağlılığı ifade etmelerine imkân tanımaktadır. Bu paylaşımlar kimi zaman yoğun bir sevgi, sadakat ve destek içerirken, kimi zaman da taraftar grupları arasında gerginliği artıran, düşmanlık ve nefret temelli söylemlerle holiganizmi besleyen bir yapıya dönüşebilmektedir (Aydın & Aydın, 2024). Saldırı içeren ve kamu düzenini tehlikeye sokan davranışlar holiganlık adı altında açıklanmaktadır. Bu tür davranışların futbol içerisinde görülmesi ise futbol holiganizmi olarak adlandırılmaktadır. Fiziksel saldırı, takıma karşı şiddetli protestolar ve sözlü taciz içeren davranışlar bu yaklaşımın bir getirisi olarak görülmektedir (Dunning, 2000; Henderson, 2010; Young ve Smith, 1988).

Şiddet eğilimine yönelten faktörlerden birisi de alkol olarak görülmektedir. Stadyum çevrelerinde alkol satışının olması ve taraftar grupları tarafından tüketimin olması, stadyumda sözlü veya fiziksel şiddetin görülme riskini arttırmaktadır (Cook & Durrance, 2013). Futbol sahaları çevresindeki bu oluşum seyirci şiddetiyle ilgili endişelerin artışına yol açmaktadır (Andres vd., 2023). Bu tür şiddete dayalı yaklaşımı benimseyen holigan taraftarlar, şiddeti yalnızca saha içinde değil aynı zamanda stadyum dışarısındaki çevrelerde de yansıtmaktadır (Roversi, 1991). Holiganizmle ilişkili bulunan şiddet içeren faaliyetler, büyük toplulukların buluşmasının yasaklanmasına, tutuklamalara yol açarak taraftar ve sporcuların korunması amacıyla müsabakaların iptal

edilmesine kadar ileriye gitmektedir. Bu da sportif faaliyetlerin sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesinin önünde büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Priks, 2010).

Toplum bilimciler, futbolda holiganizmin bünyesinde bulundurduğu alt oluşumların şiddet içeren davranışlardan haz ve heyecan duyduğunu ifade etmektedir (Anderson & Bushman, 2002; Cuesta & Bohorquez, 2012; Radmann, 2014). Bu holigan kültür aynı zamanda homofobi ve kadın düşmanlığına yönelik tutumlar sergilemekte, daha da zehirli bir oluşuma dönüşüme yol açmaktadır (Young, 2019).

Bazı araştırmacılar, holiganlığın tarihsel etkilerinin Antik Yunan'daki Olimpiyat Oyunları'na (Schwery & Cade, 2009) ya da 13. yüzyılda gerçekleştirilen Kutsal Oyunlar'a (Frosdick & Marsh, 2005) kadar götürmektedir. Diğer taraftan, bu olgunun sosyolojik açıdan ciddi bir sorun olarak görülmesi 1960'lı yıllardan sonra gerçekleşmiştir (Murphy vd., 1988). Bugüne bakıldığında holiganlık, bilhassa isyanların yüksek derecede can kaybına sebep olduğu Güney Amerika ülkelerinde varlığını ve geniş olarak etkinliğini sürdürmektedir. Brezilya, Kolombiya ve Arjantin, futbol sebepli şiddet olaylarıyla evrensel olarak olumsuz bir üne sahiptir (Houlin, 2016; Young, 2002). 2014–2015 yılları içerisinde Türkiye'nin başı çektiği pek çok ülkede önemli oranda holiganlık olayları yaşanmış; bu zaman içerisinde yüzlerce kişi gözaltına alınmış ve çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır (Gümüşgül & Acet, 2016). Dijital bağımlılığı yüksek olan kişilerde hareketsizlik de yüksek olarak görülmektedir (Mavibaş vd., 2025). Günümüzde sosyal medyanın da varlığıyla birlikte sözlü ve fiziksel saldırının dışında, sosyal medya kullanıcıları, yorum yapabilme özelliği sayesinde argo söylemler içeren paylaşımlar yapabilir ve sosyal medya holiganizmi sergileyebilir.

3. Spor ve Irkçılık

Spor, ırkçılığın yeniden meydana getirildiği aynı zamanda belirgin bir şekilde görünür hâle geldiği bir sosyal alan olarak görülmektedir. Futbolda siyahi oyunculara yönelik kötü ve ırkçı tezahüratlar, ABD'de NFL ve NBA'deki etnik kökenli ayrımcılıklar bunun bilinen örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Farrington vd., 2017). Spor, milliyetçi bir ontolojinin toplum karşılığı olarak doğal ve kendiliğinden kabul görmesinde temel araçlardan biri olarak işlev görmektedir. Dünyanın milletlerden oluştuğu varsayımı, özellikle milli takımların mücadele ettiği uluslararası spor organizasyonları aracılığıyla kitlesel düzeyde yerleşiklik kazanmıştır. Bu bağlamda, belirli bir spor dalında ana belirleyici olanın oyunun içeriğinden ziyade, ortaya koyduğu sınıflandırıcı kategori olduğu belirtilmektedir (Jeremy, 1996). Sporun bu sınıflandırıcı işlevi

tarihsel bir tesadüfün ürünü değildir; tersine on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda sporun, ulus-devlet sistemine dayalı bir rekabet mantığı içinde şekillenmesi, onu milli duyguların inşasında son derece elverişli bir araç haline getirmiştir (Amara, 2011).

Spor, ulusal ve etnik kimliklerin tartışılıp somutlaştırılabileceği şiddet oluşumuna müsaade etmeyen bit ortam oluşturarak, milliyetçi dünya ideolojisinin geniş sınırlara ulaşması için imkanlar yaratmaktadır. Milliyetçiliğin ve spor uygulamalarının evrensel boyutta yayılım göstermesinde, sporun millet ve devlet ayrımını aşma yeteneğinde, ulusal sporların artmasında ve sporun ulusal bir zemine yerleştirilmesinde görülebilmektedir (Arnold, 2021). Bunun yanı sıra milliyetçilik ve ırkçılık bağlamında spor, tartışmaların yoğun olarak devam ettiği kültürel bir alan olarak bilinmektedir (Carrington & McDonald, 2001). Futboldaki ırkçılık münakaşalarında ön plana çıkan ve ses getiren boyutlar öne plandayken, oyunun gündelik uygulamalarına sinmiş olan ırkçılık genellikle görmezden gelinmektedir. Bilhassa İngiltere futbolunda Asyalı kökenli oyuncuların sayısının önemli ölçüde sınırlı kalmasına ve siyah futbolcuların çoğunlukla beyaz kulüp sahiplerinin kontrolündeki bir yapının parçası olarak konumlandırılmasına yol açan yapısal bir ırkçılık görünümü üretmektedir (Burdsey, 2012).

Diğer taraftan ise, ırkçılık karşıtı yaklaşımlar hoşgörüsüz ortamların engellenmesine katkı sağlayarak, ırkçı oluşumların engellenmesine yardımcı olmaktadır. Futbolun ya da farklı branşta olan bir spor dalının yapısının bu tür davranışların nasıl geniş çapta yayılım gösterdiğine dair daha fazla hassasiyet gösterme, bu problemin çözümünde önemli olmaktadır. Ancak tıpkı futbolun yaygınlaşması gibi, futbolla ilişkili ırkçı söylem ve duyguların da yaygınlaşması olası görülmektedir (Arnold, 2021).

Birçok ülkede gerçekleşen spor müsabakalarında ırkçı söylemlere rastlanmaktadır. 2014 dünya kupasında İtalya'nın erken elenmesiyle ilgili hedef gösterilen ve köken olarak Afrikalı olan futbolcu Mario Balotelli, taraftarlar tarafından aşırı ırkçı söylemlere maruz kalmıştır (Doidge 2015; Mauro 2016). 1990'lı yıllarda Almanya'da Neo-Nazi grupların futbol stadyumlarında görünür ve örgütlü bir biçimde varlık göstermeleri dikkat çekici bir olgu olarak görülmüştür. Günümüzde ise futbolla ilişkili yabancı düşmanlığı ve milliyetçilik kaynaklı kaygıların odağı, Batı Avrupa'ya kıyasla daha uzun süredir görece etnik homojenliğin hâkim olduğu Doğu Avrupa ülkelerine kaymış olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle 2018 Rusya Dünya Kupası öncesinde, önemli sayıda gazeteci ve akademisyen, ırkçılık ile futbol kültürü arasındaki ilişkilerin artmasına yönelik ciddi endişeler taşıdıklarını ifade etmiştir (Arnold & Foxall, 2018; Arnold & Veth, 2018; Glathe, 2016).

2018 FIFA Dünya Kupası ve 2012 Avrupa Futbol Şampiyonası gibi dünya çapında fazla görünürlük taşıyan organizasyonlarda önemli bir ırkçı olayın veya davranışın yaşanmamış olması, sporun sosyolojik olarak genellenebilirliği teşvik eden bir araç olarak giderek daha temel bir rol üstlendiğini göstermektedir. Bilhassa futbol nezdinde, oyunun tecrübe boyutuna bakılarak ırkçılıkla ilgili mücadeleye gösterilen önemin arttığı, futbolu köken temelli dışlayıcı millet ifadelerine karşı bir karşıt söylem geliştirme alanı haline dönüştürdüğü görülmektedir. Günümüzde spor, sadece rekabetin değil, aynı zamanda dünya çapında ırkçılık karşıtı girişimlerin de öncü alanlarından biri olarak ifade edilmektedir (Arnold, 2021).

Etnik ve kültürel açıdan farklılık gösteren takımların karşılaşması, kolektif dayanışma duygusunun gelişim göstermesine katkı sağlayan önemli bir olay olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, sosyal bilimlerin literatürünün önemli ölçüde problemlere ve kriz alanlarına odaklanan bir yönelim göstermesi, sporun ırkçılık karşıtı potansiyelini açıklayan kuramsal ve ampirik çalışmaların sınırlı kalmasına yol açmıştır. Sporun ayrımcılık karşıtı girişimlerde hangi mekanizmalar aracılığıyla etkili olduğuna dair sistematik ve bütüncül açıklamalar halen yeterli düzeyde değildir. Bu durum, sporun toplumsal dönüşümdeki rolünün daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Arnold, 2021; Ersherick vd., 2017; Garland & Rowe, 2001).

4. Spor ve Cinsiyet Eşitsizliği

Günümüzde sporda cinsiyet eşitsizliği önemli bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Belli vd., 2025). Bu sorun aynı zamanda paralimpik sporlarda kadın temsili için önem taşımaktadır (Daşkesen & İlhan, 2025). Sporda cinsiyet eşitsizliği liderlik, katılım, finansman ve medya temsiliinde kadın sporcuların sistematik engellere maruz kalmasıyla görülmektedir. Geleneklere dayanan cinsiyet rolleri, temeli eskiye dayanan kültürel normlar kadın sporcular için imkanları kısıtlayarak, erkek sporcuları egemen kılmaktadır. Yetersiz finansman, kurumsal ihmaller ve medya etkisinin eksikliği, sadece alt tabaka sporcularda değil aynı zamanda elit seviyedeki kadın sporcuların da önüne engel olarak çıkmaktadır (Damanik vd., 2025).

Spor alanı tarihsel süreç boyunca büyük ölçüde erkek egemen bir yapıya sahip olmuş; bu durum, farklı spor branşlarında yer almak ve görünürlük kazanmak isteyen kadınlar açısından yapısal engellerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Del Pilar Méndez Sánchez vd., 2023). Toplumsal cinsiyet ile spor arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, kültürel ve kurumsal faktörlerin kadınların spora erişimini sınırlandırdığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Spor kültürüne içkin ataerkil değerler yalnızca kadınların katılım düzeylerini belirlemekle kalmamakta, aynı zamanda medya aracılığıyla kadın sporcuların temsil edilme biçimlerini de

şekillendirerek onların başarılarını gölgede bırakan kalıp yargıların yeniden üretilmesine yol açmaktadır (Shi, 2023).

Bu bağlamda, sporda toplumsal cinsiyet dinamiklerine odaklanan araştırmalar, söz konusu yapısal engellerin daha geniş toplumsal eşitsizlikleri pekiştirdiğini ve spor yönetimi ile örgütsel yapılarda kapsamlı reformların zorunlu olduğunu vurgulamaktadır (Fletcher vd., 2024). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele edilmesi, yalnızca spor alanında değil, aynı zamanda sosyal adalet ve kapsayıcılık gibi daha geniş toplumsal hedefler açısından da kritik bir öneme sahiptir. Kadınların spora katılımının artırılmasına yönelik girişimler, sporda çeşitliliğin tanınmasına yönelik küresel çapta büyüyen bir hareketin parçası olarak değerlendirilmektedir (Spaaij vd., 2023). Bu tür girişimler, bireysel düzeyde güçlenmeyi desteklemenin ötesinde, topluluklar içinde kapsayıcı bir spor kültürünün oluşmasına da katkı sunmaktadır (Ouyang vd., 2022).

Sporda toplumsal cinsiyet eşitsizliği küresel ölçekte kadınların katılımını, yönetim kademelerindeki temsillerini ve farklı platformlardaki görünürlüklerini olumsuz yönde etkilemektedir (Purnomo vd., 2024). Kadınların spor organizasyonlarında ve yönetim organlarında liderlik pozisyonlarında yeterince temsil edilmedikleri görülmektedir (Damanik vd., 2025). Evans ve Pfister'a (2021) göre, kadınların sporda liderliğe ulaşma süreçleri, bu kurumların tarihsel olarak erkek egemen yapılar üzerine inşa edilmiş olmasından kaynaklanan sistematik engellerle sekteye uğramaktadır. Benzer şekilde, karar alma mekanizmalarında kadınların sınırlı temsili, erkek sporcuları ve yöneticileri önceleyen yerleşik toplumsal cinsiyet kalıplarıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir (Nkrumah vd., 2023).

Kurumsal uygulamalar, spor medyasında erkek merkezli anlatıların baskınlığını sürdürerek bu eşitsizliği daha da derinleştirmektedir. Kadın sporcuların başarıları sıklıkla erkek meslektaşlarının gölgesinde kalmakta ve bu durum, yetersiz tanınma ve sınırlı temsil döngüsünü beslemektedir (Cooky vd., 2021). Diğer taraftan premenstrüel sendromlar da kadın sporcuların mücadelelerini zorlaştırmaktadır (Şeran, 2025; Şeran, 2024). Cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik boyutları da kadınların sporda karşılaştığı dezavantajları belirginleştirebilir. Kadın sporcular, erkek sporcularla karşılaştırıldığında daha düşük gelir elde etmekte ve sponsorluk olanaklarına daha sınırlı ölçüde erişebilmektedir. Bu durum, eşitliği sağlamaya yönelik politika girişimleri ve savunuculuk çabalarına rağmen devam edebilir.

Nitekim yapılan araştırmalar, İngiltere Kadınlar Süper Ligi gibi yüksek görünürlüğe sahip organizasyonlarda dahi kadın sporcuların, erkek sporcuların daha kolay erişebildiği beslenme, sağlık ve performans destek hizmetlerinden eşit düzeyde yararlanamadığını ortaya koymaktadır (Horan vd., 2024). Bu tür ekonomik eşitsizlikler yalnızca kısa vadeli gelir farklılıkları yaratmakla kalmamakta, aynı

zamanda kadın sporlarının uzun vadeli gelişimini de olumsuz etkileyebilir. Yetersiz kaynak ve destek mekanizmaları, genç kadın sporcuların spora devam etme motivasyonunu zayıflatarak yetenek kaybına yol açabilir.

Ücret politikaları ve sponsorluk fırsatlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen düzenlemeler, kadın sporcuların sürdürülebilir gelişimi açısından hayati öneme sahiptir. Toplumsal cinsiyet duyarlılığını esas alan spor politikalarının yeniden yapılandırılması, Endonezya örneğinde olduğu gibi, yalnızca kadın sporcuların değil, spor sisteminin bir bütün olarak daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sağlayacaktır (Saeed vd., 2024). Bu doğrultuda atılacak adımlar, sporun toplumsal eşitlik ve adaletin güçlendirilmesindeki dönüştürücü rolünü daha da pekiştirebilir.

SONUÇ

Bu bölümde ele alınan bulgular, sporun evrensel bir güç olarak toplumsal sorunları hem yansıtmaya hem de yeniden üretme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Giderek büyüyen spor endüstrisi, bir yandan etik değerler ve adil rekabet ilkeleri etrafında şekillenen idealleri barındırırken, diğer yandan doping, şiddet, ırkçılık ve cinsiyet eşitsizliği gibi sosyolojik problemlere zemin hazırlamaktadır. Sporun giderek artan görünürlüğü ve ekonomik getirileri, bu problemlerin daha belirgin hale gelmesine neden olmuş; böylece sportif başarıyı gölgeleyen veya toplumda çatışma yaratan bu olgular, sporu sadece bir oyun olmaktan çıkarıp önemli bir çalışma alanı haline getirmiştir.

Sporun doğasında var olan rekabet ve tutku unsurları, toplumsal sorunlarla birleştiğinde karmaşık bir etkileşim ağı ortaya çıkarmaktadır. Doping, şiddet, ırkçılık ve cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlar sadece sportif faaliyetlerin dürüstlük ve güvenilirliğini zedelemekle kalmamakta, aynı zamanda toplumsal adalet duygusunu yaralamaktadır. Bu problemlerin kalıcı çözüme kavuşturulabilmesi, yapısal dönüşümlerin hayata geçirilmesine ve spor kültürünün özündeki etik değerlerin güçlendirilmesine bağlıdır. Uluslararası spor kuruluşlarının ve ilgili paydaşların son yıllarda attığı adımlar, sporun daha adil, kapsayıcı ve güvenli bir ortam haline gelmesi yönünde umut vaat etmektedir. Ancak, sporun toplumsal dönüşümdeki olumlu rolünü pekiştirmek için çok yönlü çabalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Eğitim programları, sıkı denetimler, katı yaptırımlar ve farkındalık kampanyaları gibi girişimler hem sporcuların hem de izleyicilerin bilinç düzeyini artırarak bu sorunların etkisini azaltabilir. Sonuç olarak, sporun bir sosyal laboratuvar işlevi gördüğü unutulmamalıdır. Toplumun aynası olan bu alanda gerçekleştirilecek her türlü iyileştirme, sadece sportif alana sınırlı kalmayacak; daha eşitlikçi, saygılı ve sağlıklı bir toplumsal yapının inşasına da hizmet edecektir.

KAYNAKÇA

- Al Harthy, S. S., Hammad, M. A., & Awed, H. S. (2024). The role of sports clubs in promoting social integration among people with disabilities in saudi arabia. *Journal of Disability Research*, 3(2), 20240007. <https://doi.org/10.57197/JDR-2024-0007>
- Amara, M. (2011). *Sport, politics and society in the Arab world*. Springer.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 27-51. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135231>
- Andres, L., Fabel, M., & Rainer, H. (2023). How much violence does football hooliganism cause?. *Journal of Public Economics*, 225, 104970. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2023.104970>
- Arnold, R. (2021). Nationalism and sport: A review of the field. *Nationalities Papers*, 49(1), 2-11. <https://doi.org/10.1017/nps.2020.9>
- Arnold, R., & Foxall, A. (2018). The beautiful game. *Problems of Post-Communism*, 65(2), 79-87. <https://doi.org/10.1080/10758216.2018.1433936>
- Arnold, R., & Veth, K. M. (2018). Racism and Russian football supporters' culture: A case for concern?. *Problems of Post-Communism*, 65(2), 88-100. <https://doi.org/10.1080/10758216.2017.1414613>
- Aydın, G., & Aydın, G. (2024). Medyada taraftarlığı şekillendiren inançlar: Fanatizm, evangelizm ve holiganizm. İçinde Alaeddinoğlu, V. & Aktaş, B. S., & Siren, E. (Ed), *Beden Eğitimi ve Sporda Akademik Araştırmalar* (s.1-11). Özgür Yayınları. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub641.c2779>
- Aydın, S., & Arıkan, Y. (2012). Spor kulüplerinde yolsuzluklar ve kara para aklama. *Journal of Academic Studies*, 14(55), 51-82.
- Backhouse, S. H., & McKenna, J. (2012). Reviewing coaches' knowledge, attitudes and beliefs regarding doping in sport. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 7(1), 167-175. <https://doi.org/10.1260/1747-9541.7.1.167>
- Backhouse, S. H., Griffiths, C., & McKenna, J. (2018). Tackling doping in sport: A call to take action on the dopogenic environment. *British Journal of Sports Medicine*, 52(23), 1485-1486. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2016-097169>
- Baker, R. E., Jackson, S., & Sam, M. (2017). *Case studies in sport diplomacy* (Vol. 10, p. 219). C. Esherick (Ed.). Morgantown, WV: FiT Publishing.

- Beissel, A. S., Andrews, D. L. (2022). *Sport, globalization, and glocalization* (pp. 173-193). Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197519011.013.11>
- Belli, E. Gürbüz, A., Biricik, Y.S. (2016). An Analysis of Motivation of Students at Sports Science Faculty as Football Sports Fans, *Universal Journal of Management* 4(7): 397-404
- Belli, E., Başoğlu, Ö. E., & Dertli, Ş. (2025). Sporda toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitsizliği üzerine yapılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi: yök tez ve proquest örneği. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 57-75. <https://doi.org/10.61962/bsd.1559972>
- Boiarov, V., Larkin, M., Kyrychenko, O., Penkov, S., & Kruhlov, O. (2021). Features of the investigation of hooliganism committed by football fans. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 513-529. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.32>
- Burdsey, D. (2012). They think it's all over... It isn't yet! the persistence of structural racism and racialised exclusion in twenty-first century football: Daniel Burdsey. In *Race, Ethnicity and Football* (pp. 13-28). Routledge.
- Carrington, B., & McDonald, I. (Eds.). (2001). *Race', sport and British society*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203187913>
- Coakley, Jay and Pike, Elizabeth (2014). *Sports in society: Issues and controversies*. McGraw-Hill.
- Cook, P. J., & Durrance, C. P. (2013). The virtuous tax: lifesaving and crime-prevention effects of the 1991 federal alcohol-tax increase. *Journal of Health Economics*, 32(1), 261-267. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2012.11.003>
- Cooky, C., Council, L. D., Mears, M. A., & Messner, M. A. (2021). One and done: The long eclipse of women's televised sports, 1989–2019. *Communication & Sport*, 9(3), 347-371. <https://doi.org/10.1177/21674795211003524>
- Cuesta, J., & Bohórquez, C. (2012). Soccer and national culture: estimating the impact of violence on 22 lads after a ball. *Applied Economics*, 44(2), 147-161. <https://doi.org/10.1080/00036846.2010.500275>
- Damanik, F. H. S., Sukmana, O., & Susilo, R. K. D. (2025). Sociological Perspectives on Gender Inequality in Indonesian Sports: A Systematic Literature Review. *Retos*, 67, 607-623. <https://doi.org/10.47197/retos.v67.114332>
- Daşkesen, S. S., & İlhan, E. L. (2025). In the shadow of double disadvantage: Turkish women athletes' participation and representation in paralympic

- games. *International Journal of Disabilities Sports and Health Sciences*, 8(2), 227-236. <https://doi.org/10.33438/ijdshs.1600006>
- Del Pilar Méndez Sánchez, M., Gómez, R. P., Méndez, M. G., Sánchez, J. C. J., & Sánchez, L. F. R. (2023). Perception about participation of women in Mexican sports. *Retos*, 48, 816–826. <https://doi.org/10.47197/RETOS.V48.94474>
- Dhull, S. (2017). A comparative study of sports achievement motivation among national level athletes. *Int. J. Phy. Edu. Spo*, 2(12), 43-45.
- Dhull, S. (2023). Doping in sports: An ethical examination of performance enhancement. *Sports Science & Health Advances*, 1(2), 96-98. <https://doi.org/10.60081/SSHA.1.2.2023.96-98>
- Doidge, M. (2015). ‘If you jump up and down, Balotelli dies’: Racism and player abuse in Italian football. *International Review for the Sociology of Sport*, 50(3), 249-264. <https://doi.org/10.1177/1012690213480354>
- Dunning, E. (2000). Towards a sociological understanding of football hooliganism as a world phenomenon. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 8(2), 141-62. <https://doi.org/10.1023/A:1008773923878>
- Ekici, S., Belli, E., Gürbüz, A. (2009). Muğla Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin kitap okumaya ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt.6 Sayı.2.
- Evans, A. B., & Pfister, G. U. (2021). Women in sports leadership: A systematic narrative review. *International Review for the Sociology of Sport*, 56(3), 317-342. <https://doi.org/10.1177/1012690220911842>
- Farrington, N., Hall, L., Kilvington, D., Price, J., & Saeed, A. (2017). *Sport, racism and social media*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203794807>
- Fletcher, T., Velija, P., & Nicholson, R. (2024). The Hundred: A sociological analysis of gender relations and the (semi-) professionalisation of women's cricket in England. *International Review for the Sociology of Sport*, 59(7), 1012-1031. <https://doi.org/10.1177/10126902241246581>
- Frosdick, S., & Newton, R. (2006). The nature and extent of football hooliganism in England and Wales. *Soccer & Society*, 7(4), 403-422. <https://doi.org/10.1080/14660970600905703>
- Gardiner, S., Parry, J., & Robinson, S. (2017). Integrity and the corruption debate in sport: Where is the integrity? *European Sport Management Quarterly*, 17(1), 6-23. <https://doi.org/10.1080/16184742.2016.1259246>
- Garland, J., & Rowe, M. (2001). *Racism and anti-racism in football*. Springer.

- Giulianotti, R., & Robertson, R. (2013). Sport and globalization. *A Companion to Sport*, 41-60. <https://doi.org/10.1002/9781118325261.ch2>
- Glathe, J. (2016). Football fan subculture in Russia: Aggressive support, readiness to fight, and far right links. *Europe-Asia Studies*, 68(9), 1506-1525. <https://doi.org/10.1080/09668136.2016.1244260>
- Gök, O., Hazar, K., & Koç, A. F. (2021). Examination of Narcissistic Behaviors of Physical Education Teachers and Their Relationship with Job Satisfaction. *Journal of Education and Learning*, 10(4), 192-201. <https://doi.org/10.5539/jel.v10n4p192>
- Gumusgul, O., & Acet, M. (2016). The open sore of football. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 71(1), 30-37. <https://doi.org/10.1515/pcssr-2016-0015>
- Henderson, S. (2010). Football broadcasting: tipping point or bleeding edge? *Soccer & Society*, 11(5), 614-626. <https://doi.org/10.1080/14660970.2010.497361>
- Hochstetler, D., Linder, G. F., & Ball, J. (2024). Ethical discourses for and against doping in sport philosophy. *Journal of the Philosophy of Sport*, 51(3), 515-538. <https://doi.org/10.1080/00948705.2024.2369518>
- Horan, D., Delahunt, E., Roe, M., Häggglund, M., Blake, C., & Kelly, S. (2024). 'More than likely the men come first. That's just very frustrating'. A qualitative exploration of contextual factors affecting the implementation of injury prevention initiatives and the provision of effective injury management in elite-level women's club football in Ireland. *British journal of sports medicine*, 58(2), 89-96. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2022-106548>
- Houlin, A. (2016). Hooligans and barras bravas: The fight to stem the evolution of small-time neighborhood soccer rivalries to large scale organized crime. *Tulane Journal of International & Comparative Law*, 25(1), 183-211.
- Jeremy, M. (1996). Sport, identity and ethnicity. *Sport, Identity and Ethnicity*, 1-20.
- Kharytonov, E., Kharytonova, O., Kostruba, A., Tkalych, M., & Tolmachevska, Y. (2020). To the peculiarities of legal and non-legal regulation of social relations in the field of sport. *Retos: nuevas tendencias en educación física, deportes y recreación*, 41, 131-137. <https://dx.doi.org/10.47197/retos.v0i41.84178>
- Kolomoiets, T., Tkalych, M., Melnyk, P., Panchenko, B., & Tolmachevska, Y. (2021). Combating corruption in sport: Legal aspect. *Retos*, 41, 746-755. <https://doi.org/10.47197/retos.v41i0.86975>

- Lazuras, L., Barkoukis, V., Rodafinos, A., & Tzorbatzoudis, H. (2010). Predictors of doping intentions in elite-level athletes: a social cognition approach. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 32(5), 694-710. <https://doi.org/10.1123/jsep.32.5.694>
- Lenk, C. (2007). Is enhancement in sport really unfair? Arguments on the concept of competition and equality of opportunities. *Sports, Ethics and Philosophy*, 1(2), 218-228. <https://doi.org/10.1080/17511320701425157>
- Mauro, M. (2016). *The Balotelli generation: Issues of inclusion and belonging in Italian football and society*. Peter Lang Publishing Group. <https://doi.org/10.3726/978-3-0343-2503-5>
- Mavibaş, M., Çingöz, Y. E., Turan, M., Savaş, B. Ç., & Asan, S. (2025). The effect of nomophobia on exercise procrastination: The mediating role of self-control. *Journal of Physical Education and Sport*, 25(8), 1730-1741. <https://doi.org/10.7752/jpes.2025.08193>
- Morente-Sánchez, J., & Zabala, M. (2013). Doping in sport: a review of elite athletes' attitudes, beliefs, and knowledge. *Sports Medicine*, 43(6), 395-411. <https://doi.org/10.1007/s40279-013-0037-x>
- Mottram, D. (2022). The evolution of doping and anti-doping in sport. In *Drugs in sport* (pp. 17-36). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315222790-2>
- Murphy, P., Dunning, E., & Williams, J. (1988). Soccer crowd disorder and the press: Processes of amplification and de-amplification in a historical perspective. *Theory, Culture and Society*, 5, 645-693. <https://doi.org/10.1177/026327688005004003>
- Nkrumah, A. A., Apaak, D., & Addae, S. K. (2023). Professional experiences, leadership growth, and progression approaches adopted by women working within professional sports organisations in Ghana. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 3(130), 11-24. <https://doi.org/10.33607/bjshs.v3i130.1416>
- Orunbayev, A. (2023). Globalization and sports industry. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 3(11), 164-182. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume03Issue11-18>
- Ouyang, Y., Lee, P. C., & Ko, L. M. (2022). A systematic review of the development of sport policy research (2000–2020). *Sustainability*, 15(1), 389. <https://doi.org/10.3390/SU15010389>
- Pope Jr, H. G., Wood, R. I., Rogol, A., Nyberg, F., Bowers, L., & Bhasin, S. (2014). Adverse health consequences of performance-enhancing drugs: an Endocrine Society scientific statement. *Endocrine reviews*, 35(3), 341-375. <https://doi.org/10.1210/er.2013-1058>

- Priks, M. (2010). Does frustration lead to violence? Evidence from the Swedish hooligan scene. *Kyklos*, 63(3), 450-460. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.2010.00482.x>
- Purnomo, E., Aisyah, S., Hadjarati, H., Azis, A. C. K., Suardika, I. K., Jermaina, N., ... & Gumilar, A. (2024). The Coach's Role in Understanding the Athletes' Condition: Maximizing Communication Functions. *Retos*, 55, 543-551. <https://doi.org/10.47197/retos.v55.105991>
- Radmann, A. (2014). Hooligans: nice guys or the last alpha males? A study of football supporters' self-image. *Soccer & Society*, 15(4), 548-563. <https://doi.org/10.1080/14660970.2013.828597>
- Roversi, A. (1991). Football violence in Italy. *International Review for the Sociology of Sport*, 4, 311-331. <https://doi.org/10.1177/101269029102600406>
- Schwery, R., & Cade, D. (2009). Sport as a social laboratory to cure anomie and prevent violence. *European Sport Management Quarterly*, 9(4), 469-482. <https://doi.org/10.1080/16184740903331895>
- Shablysty, V. V., & Anisimov, D. O. (2021). Doping as a global problem of the 21st century on account of its illegal influence on the results of official sports competitions. *Wiadomości Lekarskie*, 3092. <https://doi.org/10.36740/WLek202111239>
- Shi, D. (2023). Influences of women in the sports field from the sociology perspective. *SHS Web of Conferences*, 155, 03020. <https://doi.org/10.1051/SHSCONF/202315503020>
- Spaaij, R., Luguetti, C., McDonald, B., & McLachlan, F. (2023). Enhancing social inclusion in sport: Dynamics of action research in super-diverse contexts. *International Review for the Sociology of Sport*, 58(4), 625-646. <https://doi.org/10.1177/10126902221140462>
- Şeran, B., (2024). Sürdürülebilirlik sağlık için kadın ve spor. *Beden Eğitiminde Sürdürülebilirlik ve Nitel Araştırma* (pp.123-138), Erzurum: Özgür Eğitim Yayıncılık.
- Şeran, B. (2025). Adherence to 24-hour movement guidelines in reducing premenstrual symptoms: physical activity, sleep, and sedentary behaviors. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(1), 1-17.
- Tomlinson, A. (2021). Globalization and Sport: Reflections and Projections. *In the palgrave handbook of globalization and sport* (pp. 21-40). London: Palgrave Macmillan UK.
- Wachter, Kurt, Susanne Franke, and Jacek Purski. 2009. "Football Against Racism in Europe." In *Anti-Racism in European Football: Fair Play for All*, edited by Christos Kassimeris, 35–66. Lanham: Lexington Books.

- WADA. (2023). *World Anti-Doping Code and International Standards*. World Anti-Doping Agency.
- Woods, R. B., & Butler, B. N. (2025). *Social issues in sport*. Human Kinetics.
- Young, K. (2002). Standard deviations: An update on North American sports crowd disorder. *Sociology of Sport Journal*, 19 (3), 237-275.
<https://doi.org/10.1123/ssj.19.3.237>
- Young, K. (2019). *Sport, violence and society*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315737089>
- Young, K., & Smith, M.D. (1988). Mass media treatment of violence in sports and its effects. *Current Psychology*, 7, 298-311.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF02686627>

8. Bölüm

Sporun Geleceği ve Dijitalleşme

Buket ŞERAN¹

Sporun Dijital Dönüşümü

Beden eğitimi ve spor, modern yaşamın ayrılmaz ve önemli bir parçası hâline gelmiştir. Bu alan yalnızca bireylerin fiziksel gelişimini desteklemekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal etkileşim, kültürel aktarım ve sağlık politikaları açısından da belirleyici bir işlev üstlenmektedir. Günümüzde yalnızca beden eğitimi ve spor alanı değil, tüm toplumsal yapılar dijital bir dönüşüm sürecinden geçmektedir (Lyakh vd., 2021). Bu dönüşüm, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle hız kazanmış, eğitsel ve sportif faaliyetlerin yapısı da bu süreçten etkilenmiştir (Lyakh vd., 2021; Segovia & Kennett, 2022). Ancak spor biliminde dijital yeterliliklerin nasıl yapılandırılacağına ilişkin tartışmalar henüz yeterince derinlikli şekilde ele alınmamıştır. Bunun temel nedenlerinden biri, spor biliminin 20. yüzyıl sonu ile 21. yüzyıl başında daha çok yüksek performanslı spor dallarına odaklanmasıdır. Bu süreçte araştırmalar, sporcunun bedensel yapısını özellikle tıbbi ve biyolojik yönleriyle ele almış, dijital yeterlilik gibi bilişsel ve teknolojik beceriler geri planda kalmıştır. Buna karşılık, kitle sporları ve rekreasyonel beden eğitimi alanında çalışan spor bilimciler, bireylerin işlevsel özelliklerine ilişkin daha bütüncül bir bakış açısı geliştirme yönünde ilerleme kaydetmektedir (Lyakh vd., 2021).

Günümüzde dijitalleşme, spor alanındaki aktörlerin (sporcular, takımlar, antrenörler, taraftarlar, yöneticiler ve teknoloji sağlayıcılarının) belirli toplumsal, örgütsel ya da bireysel hedefleri gerçekleştirmek üzere dijital nesne ve çözümleri kullanması olarak tanımlanmakta ve bu kapsam giderek genişlemektedir (Aydın, 2025; Baiyere vd., 2023). Dijital çözümler, sporun çok paydaşlı yapısında yalnızca bireysel değil, aynı zamanda etkileşimli ve sistemik dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Spor dijitalleşmesinde tek bir teknolojik inovasyonun birden fazla paydaşı eş zamanlı etkileyebilmesi ve

¹ Erzurum Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum, Türkiye

E-mail: buket.seran@erzurum.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-3985-6124>

aktörler arasında zincirleme etkileşimler yaratabilmesi, bu karmaşık olgunun çok katmanlı yaklaşımlarla incelenmesini gerekli kılmaktadır (Haffner vd., 2025).

Formula 1 ile Amazon Web Services (AWS) iş birliği bu durumu somut biçimde örneklemektedir. Yarış araçlarına entegre edilen yaklaşık 300 sensör sayesinde sağlanan gerçek zamanlı veri akışı, yalnızca sürücü performansını ve takım stratejilerini değil; taraftar deneyimini, medya içeriklerini ve yarış esnasında uygulanan denetim süreçlerini de dönüştürmüştür. Bu sistem, yarış sırasında elde edilen içgörülerin daha sonra hem sporcular hem de izleyiciler için detaylı analizlere dönüştürülmesini sağlamakta, hatta kural ihlalleri konusundaki tartışmaların niteliğini de yeniden şekillendirmektedir. Dolayısıyla, tekil teknolojilerin etkisini izole biçimde ele alan geleneksel yaklaşımlar, sporun dijitalleşen ekosistemindeki çoklu ilişkileri açıklamakta yetersiz kalmaktadır (Haffner vd., 2025). Bu dijital dönüşüm yalnızca profesyonel sporu değil, spor eğitimi politikalarını da doğrudan etkilemektedir. Li vd. (2022), küresel ölçekte dijitalleşmenin eğitime etkisini vurgularken, sporla ilgili eğitim alanlarında katılımın düşük kaldığını ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde dünya standartlarında dijital spor eğitimi altyapısının eksik olduğunu belirtmektedir. Bu durum dijital dönüşümün yalnızca teknoloji temelli değil, aynı zamanda eğitim eşitsizlikleri ve kurumsal kapasite ile ilgili bir konu olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, spor endüstrisi dijital teknolojilerin hızlı evrimiyle yönlendirilen çok boyutlu bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Yapay zekâ, büyük veri analitiği, artırılmış ve sanal gerçeklik, blok zinciri ve metaverse gibi yenilikçi teknolojiler sporu sadece fiziksel bir etkinlik olmaktan çıkarıp, dijital platformlarda yeniden şekillenen, çok yönlü bir deneyime dönüştürmektedir (Glebova vd., 2025; Pizzo vd., 2024; Qi vd., 2024). Bu dönüşüm, sporun nasıl oynandığı, nasıl deneyimlendiği ve nasıl ekonomikleştirildiği gibi temel soruları yeniden tanımlamakta ve tüm paydaşların rollerini baştan inşa etmektedir.

Yapay zekâ, veri odaklı stratejiler ve sürdürülebilir dijitalleşme, spor endüstrisinde antrenman yöntemlerinden yönetim pratiklerine, iş gücü piyasalarından kurumsal stratejilere kadar birçok yapıyı dönüştürmektedir. Spor organizasyonlarının teknolojik yenilikleri benimsemeye devam etmesiyle birlikte, bu gelişmeleri konu alan çalışmalar, araştırmacılar, uygulayıcılar ve karar vericiler için önemli kavrayışlar sunmaktadır. Özellikle dijital dönüşümün spor endüstrisini biçimlendirmeyi sürdürdüğü bu dönemde, mevcut literatür gelecekteki akademik araştırmalara yön verecek birçok kritik başlık ve yeni temaya işaret etmektedir. Bu doğrultuda, geleceğe dönük çalışmaların

odaklanabileceği başlıca araştırma yönleri ve ortaya çıkan temalar aşağıda özetlenmektedir:

1. Yapay Zekâ Destekli Eğitim ve Performans Optimizasyonu

- Sporcuların bireysel ihtiyaçlarına uyum sağlayan kişiselleştirilmiş yapay zekâ koçluk sistemleri geliştirmek.
- Voleybol ve futbolun ötesinde yapay zekâ destekli antrenmanın çoklu spor uygulamalarını keşfetmek.
- Yapay zekâ destekli geri bildirimin sporcu gelişimi ve sakatlık önleme üzerindeki uzun vadeli etkisinin araştırılması.

2. Veriye Dayalı Hayran Katılımı ve Tüketici Davranışı

- Dijital ve fiziksel stadyum ortamlarında taraftar deneyiminin kişiselleştirilmesini geliştirmek için gelişmiş makine öğrenimi modellerinin uygulanması.
- Spor pazarlamasında yeni hayran etkileşim stratejileri için blokzincir ve NFT teknolojilerinin olanaklarının incelenmesi.
- Yapay zekâ destekli segmentasyonun biletleme, pazarlama ve sponsorluk etkinliği üzerindeki etkilerinin araştırılması.

3. Yapay Zekanın Spor İşgücü Piyasası Üzerindeki Yıkıcı Etkisi

- Yapay zekânın geleneksel görev ve rolleri otomatikleştirmesiyle birlikte, spor yönetimi alanında ortaya çıkan yeni beceri gereksinimlerinin sistematik olarak analiz edilmesi.
- Spor profesyonellerinin dijital dönüşüme uyum sağlayabilmesi için yeniden eğitim ve beceri geliştirme programlarına duyulan yapısal ihtiyacın değerlendirilmesi.
- İşe alım süreçlerinde önyargıların azaltılmasında ve adil istihdam uygulamalarının tesis edilmesinde, etik yapay zekâ yönetişiminin rolünün derinlemesine incelenmesi.

4. Sağlık Hizmetlerinde ve Yaralanma Önlemede Yapay Zekâ

- Giyilebilir teknolojiler ve yapay zekâ algoritmaları kullanılarak, sporcularda gerçek zamanlı yaralanma tahmini yapabilen modellerin geliştirilmesi.
- Sporcuların ve spor alanında çalışan profesyonellerin ruh sağlığının izlenmesinde yapay zekâ tabanlı sistemlerin rolünün araştırılması.
- Elit düzey sporcularda performans analizinde kullanılan biyometrik verilerin etik kullanımına yönelik çerçevelerin tasarlanması ve uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi.

5. Spor Yönetiminde İkili Dönüşümün (Dijitalleşme + Sürdürülebilirlik) Rolü

- Stadyum operasyonları, pazarlama ve etkinlik yönetimi alanlarında çevre dostu dijital yeniliklerin uygulanabilirliğinin ve etkilerinin değerlendirilmesi.
- Spor endüstrisinde döngüsel ekonomi yaklaşımlarının incelenmesi, özellikle giyim ve ekipman üretiminde atıkları azaltmak amacıyla teknolojik çözümlerin nasıl kullanıldığının araştırılması.
- Spor organizasyonlarının pazarlama, lojistik ve yönetim süreçlerinde sürdürülebilirlik taahhütleriyle dijital büyüme stratejilerini nasıl dengelediklerinin analiz edilmesi.

Gelecekteki Araştırmalar için Ortaya Çıkan Temalar

- Spor koçluğu, hakemlik ve yönetim gibi alanlarda insan uzmanlığı ile yapay zekâ destekli karar alma sistemleri arasındaki etkileşimin incelenmesi (Pashaie vd., 2024).
- Artırılmış ve sanal gerçeklik (AR/VR) teknolojilerinin spor eğitiminde, taraftar katılımında ve sürükleyici deneyimlerin tasarlanmasındaki etkilerinin incelenmesi (Glebova & Mihail'Ova, 2023).
- Blokzincir teknolojisinin sporcu sözleşmeleri, biletleme sistemleri ve spor yönetimi süreçlerinde şeffaflık, güvenlik ve verimlilik sağlama potansiyelinin incelenmesi (Glebova vd., 2024).
- Oyuncu takibi, maç hakemliği ve performans değerlendirme sistemlerinde yapay zekâ tabanlı kararların şeffaf ve tarafsız olmasını sağlamak amacıyla düzenleyici ve etik çerçevelerin geliştirilmesi (Qi vd., 2024).

Dijital teknolojiler spora giderek daha fazla entegre olurken, gelecekteki araştırmalar yalnızca yapay zekâ destekli inovasyonların teknik sınırlarını zorlamakla yetinmemeli aynı zamanda bu gelişmelerin etik, sürdürülebilir ve insan merkezli ilkelerle uyumlu olmasına da odaklanmalıdır. Bu doğrultuda ortaya konacak araştırma yönelimleri, spor endüstrisinde dijital dönüşümün bir sonraki evresini biçimlendirmede kritik bir rol oynayacaktır (Glebova vd., 2025).

E-spor

E-Spor (esports / electronic sports), dijital oyunların rekabetçi ve organize hâle gelmiş biçimine verilen addır. Geleneksel anlamda “spor” denildiğinde fiziksel efor, kas gücü ve bedensel aktivite akla gelse de e-spor; bilgisayar, konsol veya mobil platformlar üzerinden bireysel ya da takım hâlinde, çevrim içi veya çevrim dışı olarak planlı ve kurallı biçimde gerçekleştirilen video oyunu karşılaşmalarını kapsamaktadır (Gültekin & Kaçay, 2024)

Elektronik spor ya da kısaca e-spor, dijital oyunların rekabetçi ve organize biçimde icra edildiği, hızla büyüyen bir endüstridir (Navarro-Lucena vd., 2025).

Rekabetçi video oyunlarının belirli kurallar çerçevesinde oynandığı bu alan, insan oyuncular arasında dijital ortamda gerçekleştirilen kodlanmış ve düzenlenmiş bir karşılaşmayı ifade etmektedir (Navarro-Lucena vd., 2025; Nothelfer vd., 2024).

Geliştiriciler, takımlar, oyuncular, yayıncı platformlar, sponsorlar ve izleyicilerden oluşan geniş ölçekli bir ekosistem tarafından desteklenen e-spor, başta spor bilimi, işletme, iletişim, hukuk, sosyoloji ve psikoloji olmak üzere birçok disiplinden araştırmacının dikkatini çekmiştir (Navarro-Lucena vd., 2025; Reitman vd., 2020). Nitekim 2002'den bu yana e-spor alanında yapılan yayın sayısında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Özellikle son yıllarda gerçekleştirilen bibliyometrik analizler, e-spor literatürünün ağırlıklı olarak yayıncılık, pazarlama stratejileri, izleyici davranışları, sağlık, cinsiyet gibi temalar etrafında yoğunlaştığını göstermektedir (Navarro-Lucena vd., 2025). E-sporun 2022 yılında dünya genelinde yaklaşık 532 milyon izleyiciye ulaşması ve bu sayının 2025 yılı sonunda 640 milyona çıkacağına öngörülmesi, bu alanın popülerliğini ve ekonomik potansiyelini açık biçimde ortaya koymaktadır (Rietz & Hallmann, 2022).

E-sporun Spor Olarak Sınıflandırılmasına Yönelik Tartışmalar

E-sporun spor olarak sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağı konusu hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde süregelen çok disiplinli bir tartışma alanıdır. Çeşitli akademik disiplinlerde e-spor; “rekabetçi oyun”, “bilgisayar aracılı spor” ya da “etkileşimli seyircilik” gibi farklı terimlerle tanımlanmıştır (Freeman & Wohn, 2017). Bu tanımlamalar arasında fiziksellik, teknolojik aracılık, kurumsal yapı ve izleyici boyutu gibi öğelere verilen önem değişkenlik göstermektedir. E-sporun tanımı yalnızca bir kavramsal tercih değil, aynı zamanda akademik araştırmaların çerçevesini belirleyen ve bu alanın meşruiyetine doğrudan etki eden önemli bir temeldir (Reitman vd., 2020).

E-sporun en yaygın tanımlarından biri onu “rekabetçi video oyunları” olarak görülmektedir ve bu bağlamda ister profesyonel düzeyde ister arkadaş çevresinde düzenlensin, rekabet ilkesine dayanan dijital oyun karşılaşmaları e-spor kapsamına girmektedir (Holt, 2016). Bu yaklaşıma göre, oyunun e-spor sayılması için illa ki kurumsal bir altyapıya veya kitlesel izleyiciye sahip olması gerekmez, yayın popüleritesi ve organizasyon düzeyi ikincil faktörlerdir. Buna karşılık bazı yaklaşımlar, e-sporun spor olarak kabul edilebilmesi için daha çok geleneksel sporlara benzerliklerine odaklanır. Örneğin Wagner (2006), e-sporu “ bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak zihinsel veya fiziksel yeteneklerini geliştirdikleri ve uyguladıkları bir spor etkinliği alanı” olarak

tanımlamıştır. Bu tanımda teknolojinin aracı rolü korunurken, e-sporun fiziksel olmayan doğası bir engel olarak görülmemektedir.

E-sporun spor olarak sınıflandırılmasında fiziksel aktivite, organizasyonel yapı, eğlence ve rekabet unsurları kadar sosyal kabulün de önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Bu çerçevede, e-sporun gelişimiyle birlikte kurumsal yapılar, turnuva sistemleri, profesyonel ligler, oyuncu sözleşmeleri, sponsor ilişkileri ve taraftar etkileşimi gibi fiziksel sporlarda da bulunan unsurlar giderek daha görünür hale gelmiştir. Özellikle takım tabanlı e-spor oyunlarında, araştırmalar teknolojinin takım içi iletişimi ve eş zamanlı stratejik karar alma süreçlerini nasıl mümkün kıldığını da incelemektedir (Reitman vd., 2020). Sonuç olarak, e-sporun spor olup olmadığına ilişkin tartışmalar sadece terminolojik bir mesele değil, aynı zamanda bu alanın toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlarda nasıl konumlandığını belirleyen çok katmanlı bir değerlendirmedir. Gelişmekte olan kurumsal altyapı, profesyonel lig sistemleri ve izleyici kitlesiyle birlikte e-spor, giderek daha fazla geleneksel sporla yapısal benzerlikler taşıyan bir alan hâline gelmekte ve spor olarak kabul görme yönündeki akademik ve toplumsal desteği artırmaktadır.

E-Sporun Tarihsel Gelişimi

E-sporun kökenleri, video oyunlarının gelişimiyle paralel olarak 1970'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bousquet and Ertz (2021) ilk video oyununun 1967'de ortaya çıktığını ve e-sporun yaklaşık yarım asırlık bir geçmişe sahip olduğunu vurgularken, gerçek anlamda büyük popülerliğe ise son on yılda ulaştığını belirtmektedir. 1980'lerde arcade salonlarında düzenlenen turnuvalar, e-sporun ilk toplu organizasyon örneklerini oluşturmuştur. Bu dönemde, 1981 yılında Atari tarafından düzenlenen "Space Invaders Championship" turnuvası, on binlerce kişinin katılımıyla dikkat çekerek e-sporun kamuoyunda bilinirliğini artırmıştır.

1990'lardan itibaren internetin yaygınlaşması ve özellikle Güney Kore'de "PC bang" olarak adlandırılan, oyuncuların yüksek donanımlı bilgisayarlarda çok oyunculu oyunlar oynayabildiği internet kafelerin çoğalması, rekabetçi oyun deneyimini küresel ölçekte daha erişilebilir ve yaygın bir hâle getirmiştir. Bu gelişme, özellikle Güney Kore'de StarCraft gibi oyunlar üzerinden yürütülen çevrim içi turnuvalarla birlikte e-sporun uluslararası yayılımını hızlandırmıştır. Günümüzde e-spor, çoğu zaman geleneksel sporlarla boy ölçüşebilecek ölçekte bir fenomen haline gelmiştir ve özellikle Çin ve Güney Kore gibi Doğu Asya ülkelerinde geniş bir takipçi kitlesine sahiptir (Riatti & Thiel, 2022). League of Legends, Dota 2 ve Counter-Strike gibi önde gelen e-spor oyunları, dünya çapında milyonlarca oyuncu ve izleyiciye ulaşmayı başarmıştır.

Tarihsel Arka Plan ve Yaygınlaşma

Dijital oyunların rekabetçi bir yapıya bürünerek e-spor kimliğini kazanması, büyük ölçüde internetin yaygınlaşması ve çevrim içi oyun altyapılarının gelişmesiyle paralel bir seyir izlemiştir. İlk e-spor etkinliklerinden biri olarak genellikle 1997 yılında düzenlenen *Quake* turnuvası gösterilse de e-sporun küresel ölçekte bir sıçrama yaşaması 2010’lu yıllarda streaming (canlı yayın) platformlarının yaygınlaşmasıyla mümkün olmuştur. Bu dönemde Twitch ve YouTube Gaming gibi platformlar sayesinde izleyiciler, fiziksel olarak bir mekânda bulunmaksızın, dünyanın farklı noktalarındaki turnuvaları anlık olarak takip etme fırsatı elde etmiştir. Bu dönüşüm, e-sporu yalnızca oyuncular için değil izleyiciler, yayıncılar, sponsorluklar, organizatörler ve yayın platformları için de kârlı ve sürdürülebilir bir endüstri hâline getirmiştir (Block & Haack, 2021).

Ekonomik ve Kültürel Etkiler

E-spor, hızla büyüyen bir endüstri olarak milyar dolarlar seviyesinde ekonomik hacme ulaşmıştır. Örneğin, 2023 yılına dair Newzoo raporu, e-spor sektörünün yaklaşık 1,64 milyar USD gelir elde ettiğini tahmin etmektedir. Bu gelirin büyük bölümü sponsorluklar ve yayın haklarından kaynaklanmaktadır: 2021 verilerine göre küresel e-spor gelirlerinin yaklaşık %62’si sponsorluklardan, %19’u yayın haklarından gelmiştir (Novák vd., 2025). Ayrıca büyük turnuvaların ödül havuzları yüz binlerce dolara ulaşmakta, ligler ve takımlar oyun geliştirici şirketler tarafından desteklenmektedir. E-sporun kültürel etkisi de kayda değerdir: Dünyada yüz milyonlarca kişi e-spor karşılaşmalarını canlı olarak takip etmektedir. 2022 yılı itibariyle dünyada yaklaşık 273 milyon e-spor tutkunu ve buna ek olarak 223 milyon pasif izleyici bulunduğu tahmin edilmektedir (Bousquet & Ertz, 2021). Bu büyüyen ilgiyi fark eden üniversiteler de kampüslerindeki resmi spor programlarına e-sporu dahil etmeye başlamıştır. Kültürel olarak e-spor, genç nüfusta strateji, iletişim ve takım çalışması gibi becerilerin gelişimine katkı sağlarken, aynı zamanda yeni medya ve dijital eğlence anlayışını da biçimlendirmektedir (Novák vd., 2025)

Sosyolojik Yönler

E-spor, oyuncu topluluklarında kimlik, aidiyet ve dayanışma gibi sosyal olguları güçlendiren bir etki yaratmaktadır. Riatti & Thiel (2022)’nin incelemesi, e-sporun gençler arasında takım çalışması, stratejik düşünme ve teknoloji okuryazarlığı gibi olumlu kazanımlar sağladığını; ancak aşırı ve kontrolsüz kullanımın madde bağımlılığı benzeri davranışlara ya da sosyal

izolasyona yol açabileceğini göstermiştir. Sosyolojik araştırmalar, e-sporla ilişkili olarak cinsiyet, yaş, kültür gibi demografik farklılıkları ve toplumsal algıların nasıl şekillendiğini de incelemektedir (Aydın vd., 2025). Özellikle kadın oyuncu oranının düşük kalması, e-spor endüstrisinde cinsiyet uçurumunu kapatmaya yönelik çalışmaları gündeme getirmiştir. Genel olarak e-sporun hem sanal hem de fiziksel dünyada yeni sosyal çevreler yarattığı, dijital göçebe bir kültür oluşturduğu ve yeni medya tüketim alışkanlıklarını teşvik ettiği vurgulanmaktadır (Riatti & Thiel, 2022).

Teknolojinin Spora Etkisi

Son yıllarda sporun farklı alanlarında dijital teknolojilerin kullanımı önemli ölçüde artmıştır. Bu teknolojiler yalnızca e-sporun oluşumunu değil, aynı zamanda geleneksel sporun pratiğini de dönüştürmektedir. Kullanıcıların fiziksel aktivite ve antrenman verilerini izleyebileceği giyilebilir fitness cihazları, spor becerilerinin geliştirilmesi için kullanılan sanal ve artırılmış gerçeklik (VR/AR) ortamları ve VR/AR tabanlı spor müsabakaları bu gelişmelere örnek teşkil etmektedir (Methlagl vd., 2025; Shin vd., 2019).

Giyilebilir sensörler, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik uygulamaları, performans analizi, sakatlık önleme, antrenman planlaması, taraftar deneyimi ve spor ekonomisi gibi alanlarda yaygın şekilde kullanılmaktadır. Özellikle elit sporda GPS tabanlı takip sistemleri, ivmeölçerler ve kalp atım sensörleri gibi cihazlar sayesinde sporcuların performansına dair çok boyutlu veriler anlık olarak izlenebilmekte; bu da antrenörlerin veri temelli kararlar almasına olanak tanımaktadır (Shin vd., 2019). Teknolojinin etkisi yalnızca profesyonel sporcularla sınırlı değildir. Giyilebilir cihazlar ve mobil uygulamalar, genel popülasyonda fiziksel aktiviteyi teşvik etmekte ve bireylerin sağlık davranışlarını izlemelerine yardımcı olmaktadır. Sistemik incelemeler, adım sayar, akıllı saat ve bileklik gibi teknolojilerin bireylerin hareket düzeyini artırabildiğini ve motivasyonel geri bildirim sağladığını göstermektedir (Ferguson vd., 2022).

Sanal gerçeklik tabanlı antrenmanlar, motor beceri öğrenimi ve karar verme süreçlerinde yeni olanaklar sunmaktadır. Bu tür uygulamalar, oyuncuların oyun içi karar alma hızını, mekânsal farkındalığını ve tepkisel yetkinliklerini geliştirebilmektedir. Ayrıca, VR temelli eğitim ortamları güvenli ve kontrollü koşullarda beceri tekrarını mümkün kılarken, bilişsel yük ve performans baskısı gibi unsurları da simüle edebilmektedir (Connolly vd., 2025). Bu teknolojik dönüşüm, yalnızca fiziksel sporlarda değil, e-spor gibi dijital odaklı alanlarda da etkisini göstermektedir. E-sporun bilgi toplumundaki uygulamalı doğası dikkate alındığında, bu yapının bir iletişim kanalı ve dijital oyun ortamı olarak özgün

boyutları bulunmaktadır. E-spor sporcularının antrenman süreçlerini destekleyen dijital ekipmanlara yönelik çalışmalar artmakta; fiziksel aktiviteye dayalı müsabakalarda dokunmatik kontrol cihazları gibi yeni sistemler test edilmektedir. Ancak bu gelişmelere rağmen, dijital yeterliliklerin oluşumuna ilişkin sistematik bir analiz hâlâ eksiktir (Boguslavskaya vd., 2018).

Sonuç olarak, teknoloji sporun yalnızca araç ve ekipman boyutunu değil; performans, sağlık, eğitim, ekonomi ve toplumsal yapısını da dönüştüren yapısal bir güç hâline gelmiştir. Gelecekte, yapay zekâ ile entegre kişiselleştirilmiş antrenman sistemleri, sakatlık riskini önceden tahmin edebilen modeller ve tamamen dijitalleşmiş spor ekosistemlerinin daha da yaygınlaşması beklenmektedir.

Spor Teknolojilerindeki Güncel Uygulamalar ve Yenilikler

- Kablosuz teknolojiler, vücutlara veya toplara yerleştirilen sensörler sayesinde gerçek zamanlı veri alışverişi yapılmasına olanak tanımaktadır.
- Spor ekipmanı üreticileri, teknolojik inovasyonlar yoluyla daha yüksek performans sunan ürünler geliştirmektedir.
- Akıllı giysiler, egzersiz sırasında fizyolojik değişkenleri izlemek üzere entegre sensör sistemleri içermektedir.
- Hawk-Eye teknolojisi, topun konumu ve skor durumu gibi bilgileri çoklu kameralar ve yapay zekâ ile yüksek hassasiyetle tespit etmektedir.
- HANS (Head and Neck Support) cihazı, omurga hizasını koruyarak sporcularda baş-boyun güvenliğini artırmaktadır.
- Elektronik puanlama sistemleri (taekwondo, eskrim vb.), temasları hassas şekilde ölçerek nesnel puanlamayı mümkün kılmaktadır.
- Kablosuz skor sensörleri, çeşitli sporlarda anlık puanlamada kesinti ve gecikmeleri azaltmaktadır.
- Anlık video tekrar sistemleri, hakem kararlarının doğruluğunu artırmak için şüpheli pozisyonları tekrar analiz etmeye olanak tanımaktadır.
- GPS takip cihazları, sahadaki oyuncuların konum, hız ve hareket modellerini anlık olarak izlemektedir.
- Soğutma yelekleri, sporcuların vücut sıcaklığını düşürerek performansı optimize etmektedir.
- Basketbol ayakkabıları, darbe emilimi ve destek sağlayan gelişmiş malzemeler içermektedir.
- Akıllı koşu ayakkabıları, taban sensörleri aracılığıyla biyomekanik veri sağlayarak yaralanma riskini azaltmaktadır.
- Tenis raketi sensörleri, servis hızı, spin ve yön gibi metrikleri analiz ederek teknik performans verisi sunmaktadır.

- Akıllı golf eldivenleri, basınç dağılımı analizi ile sporcuya geri bildirim sağlamaktadır.
- Pandemi sürecinde, ev temelli dijital fitness platformlarının kullanımı artmıştır.
- Pandemi sürecinde, ev temelli dijital fitness platformlarının kullanımı artmıştır.
- Yapay zekâ, bireylerin biyolojik verilerini analiz ederek kişiselleştirilmiş antrenman ve beslenme programları üretmektedir.
- Spor sponsorluğuna dair güncel çalışmalar, etkileşim dinamikleri, marka algısı ve tüketici davranışlarını açıklamada katkı sunmaktadır.
- Gol çizgisi teknolojisi, topun çizgiyi geçip geçmediğini yüksek doğrulukla tespit etmektedir (Bilić vd., 2023; Cooney vd., 2022; Daşkesen, 2025; Ghosh vd., 2023; Luftglass vd., 2023; Qi vd., 2024; Sajjad vd., 2022; Sun vd., 2022; Swartz vd., 2022).

Teknolojinin Yaralanmaların Önlenmesi ve İyileşmedeki Rolü

Bilgi teknolojisinin gelişimi, spor dünyasını önemli ölçüde etkileyerek sporcuların hareketlerini geliştirmeyi ve hijyenik bir ortamı korumayı kolaylaştırmıştır. Teknoloji kullanımı, sporu tamamen pratik bir faaliyetten, yaralanmaları önleme, tedavi etme ve iyileşme yöntemlerini içeren daha kapsamlı ve veri odaklı bir girişime dönüştürmüştür (Patel vd., 2022). Hastalıklar ve hareketler hakkında gerçek zamanlı bilgiler, iletişim cihazlarının ve özel spor yazılımlarının kullanımı, spor programlarını daha verimli bir şekilde organize etmeyi mümkün kılmıştır. Sporda teknoloji kullanımı, performansı iyileştirme, yaralanmayı önleme, yaralanmayı tedavi etme ve iyileşme ve sporcuların sağlığını koruma odaklı olarak önemli ölçüde artmıştır (Karababa vd., 2025; Patel vd., 2012; Qi vd., 2024).

Spor Teknolojilerinde Sağlık, Rehabilitasyon ve Performans Analitiği

- Giyilebilir cihazlar, kalp atış hızı, sıvı dengesi, adım sayısı, oksijen saturasyonu ve vücut sıcaklığı gibi sağlık parametrelerini kablosuz olarak gerçek zamanlı izlemektedir.
- Modern protez teknolojileri, engelli sporcuların yüksek performansla müsabakalara katılmasını sağlayarak paralimpik sporların gelişimini desteklemektedir.
- Sensör entegre edilmiş spor ekipmanları (raket, ayakkabı, giysi vb.) ve bilgisayar görüşü teknolojileri, sporcuların hareketlerini analiz ederek detaylı biyomekanik veri sağlamaktadır.

- Veriye dayalı rehabilitasyon sistemleri, sensörlerden gelen ölçümleri kullanarak iyileşme sürecini izler ve kişiselleştirilmiş tedavi protokollerinin etkinliğini artırmaktadır.
- Uzaktan izleme sistemleri, antrenman ve rehabilitasyon süreçlerinin doktor, fizyoterapist veya antrenör tarafından gerçek zamanlı takip edilmesini mümkün kılmaktadır.
- Dijital simülasyonlar ve VR eğitim ortamları, sporcuların ve öğrencilerin riskli hareketleri güvenli şekilde çalışmasına olanak tanıyarak performans, güvenlik ve eğitim verimliliğini optimize etmektedir (Adesida vd., 2019; Ginevičienė vd., 2022; Qi vd., 2024; Daşkesen & Alp, 2024).

Gelecekte Spor Sosyolojisinin Yönelimleri

Gelecekte spor sosyolojisinin yönelimleri, büyük ölçüde dijitalleşme, kimlik politikaları ve küresel politik ekonomi ekseninde şekillenecektir. Dijital spor kültürleri, e-spor, çevrim içi taraftarlık ve algoritmik medya yapıları, sporun mekân ve zamandan bağımsız, ağ temelli bir toplumsal pratik olarak incelenmesini gerektirmektedir (Broch, 2022).

SONUÇ

Bu bölümde ele alınan e-spor ve dijital spor kültürü, teknolojinin spora etkisi ve spor sosyolojisinin gelecekteki yönelimleri, sporun dijitalleşme süreciyle nasıl dönüştüğünü çok boyutlu biçimde ortaya koymaktadır. E-sporun yükselişi ve dijital spor kültürünün yaygınlaşması, fiziksel spor kavramının sınırlarını genişletmiş, sanal ortamlarda kurulan rekabet, aidiyet ve topluluk yapılarıyla sporun kültürel anlamını yeniden tanımlamıştır. Öte yandan yapay zekâ, giyilebilir teknolojiler, veri analitiği, VR/AR ve blokzincir gibi dijital teknolojiler, sadece spor performansını değil antrenman süreçlerinden seyirci deneyimine, yönetimden etik tartışmalara kadar sporun tüm ekosistemini etkilemektedir. Bu teknolojik gelişmeler, sporun izlenme, yönetilme ve pazarlanma biçimlerinde derin yapısal değişimlere yol açmıştır. Son olarak, geleceğin spor sosyolojisi, dijitalleşmenin, sürdürülebilirliğin, kapsayıcılığın ve kimlik politikalarının kesişiminde şekillenen yeni dinamiklere odaklanmakta, insan-makine etkileşimi, sanal aidiyetler ve veri temelli adalet gibi kavramları merkezine almaktadır. Tüm bu gelişmeler, sporun sadece teknik değil aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir dönüşüm geçirmekte olduğunu göstermekte; dijital çağda sporun geleceğini, teknolojiyle bütünleşmiş ama insan merkezli bir perspektifle yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adesida, Y., Papi, E., & McGregor, A. H. (2019). Exploring the role of wearable technology in sport kinematics and kinetics: A systematic review. *Sensors*, 19(7), 1597.
- Aydın, G. (2025). The effects of sports team evangelism on licensed product purchase intention: The moderating role of website usage quality. *Business and Economics Research Journal*, 16(3), 339-357.
- Aydın, G., Aydın, G., & Keleş, M. Akademik motivasyona giden yolda fırsat eşitliği: Eğitimde eşitliğin önemi. *Sportive*, 8(2), 1-15.
- Baiyere, A., Grover, V., Lyytinen, K. J., Woerner, S., & Gupta, A. (2023). Digital "x"-charting a path for digital-themed research. *Information Systems Research*, 34(2), 463-486. <https://doi.org/10.1287/isre.2022.1186>
- Bilić, Z., Dukarić, V., Šanjug, S., Barbaros, P., & Knjaz, D. (2023). The concurrent validity of mobile application for tracking tennis performance. *Applied Sciences*, 13(10), 6195.
- Block, S., & Haack, F. (2021). eSports: a new industry. SHS Web of Conferences,
- Bousquet, J., & Ertz, M. (2021). eSports: Historical review, current state, and future challenges. In *Handbook of research on pathways and opportunities into the business of esports* (pp. 1-24). IGI Global.
- Broch, T. B. (2022). The cultural sociology of sport: A study of sports for sociology? *American Journal of Cultural Sociology*, 10(4), 535-542.
- Connolly, J., Alder, D., Frame, M., & Wilson, A. D. (2025). Training decision making in sports using virtual reality: A scoping review. *International review of sport and exercise psychology*. <https://doi.org/10.1080/1750984x.2025.2484727>
- Cooney, N. J., Sowman, P., Schilaty, N., Bates, N., Hewett, T. E., & Doyle, T. L. (2022). Head and neck characteristics as risk factors for and protective factors against mild traumatic brain injury in military and sporting populations: A systematic review. *Sports Medicine*, 52(9), 2221-2245.
- Daşkesen, S.S., & Alp, A. (2024). Investigation of sport injury anxiety levels of sitting volleyball players. *International Journal of Sports Engineering and Biotechnology (IJSEB)*, 2(1).
- Daşkesen, S.S. (2025) Spor sakatlıkları. A. İslam (Ed.), *Spor Psikolojisi* (s. 79-90) içinde. Akademisyen Kitabevi.
- Ferguson, T., Olds, T., Curtis, R., Blake, H., Crozier, A. J., Dankiw, K., Dumuid, D., Kasai, D., O'Connor, E., Virgara, R., & Maher, C. (2022). Effectiveness of wearable activity trackers to increase physical activity and improve health: A systematic review of systematic reviews and meta-

- analyses. *Lancet Digit Health*, 4(8), e615-e626. [https://doi.org/10.1016/S2589-7500\(22\)00111-X](https://doi.org/10.1016/S2589-7500(22)00111-X)
- Freeman, G., & Wohn, D. Y. (2017). eSports as an emerging research context at CHI: Diverse perspectives on definitions. Proceedings of the 2017 CHI conference extended abstracts on human factors in computing systems,
- Ghosh, I., Ramamurthy, S. R., Chakma, A., & Roy, N. (2023). Sports analytics review: Artificial intelligence applications, emerging technologies, and algorithmic perspective. *Wiley Interdisciplinary Reviews-Data Mining and Knowledge Discovery*, 13(5). <https://doi.org/10.1002/widm.1496>
- Ginevičienė, V., Utkus, A., Pranckevičienė, E., Semenova, E. A., Hall, E. C., & Ahmetov, I. I. (2022). Perspectives in sports genomics. *Biomedicines*, 10(2), 298.
- Glebova, E., & Mihail'Ova, P. (2023). New currencies and new values in professional sports: Blockchain, NFT, and fintech through the stakeholder approach. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5).
- Glebova, E., Desbordes, M., & Czegledi, O. (2024). The “clockwork” model for deployment technology innovations in sports industry ecosystem: Holistic approach. *Societies*, 14(2), 23.
- Glebova, E., Su, Y. R., Desbordes, M., & Schut, P. O. (2025). Editorial: Emerging digital technologies as a game changer in the sport industry. *Frontiers in Sports and Active Living*, 7. <https://doi.org/ARTN160513810.3389/fspor.2025.1605138>
- Gültekin, G. Ş., & Kaçay, Z. (2024). Dijital çağda spor taraftarlığı: Dijital dönüşümün etkileri. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 34-52.
- Haffner, L., Oshri, I., & Kotlarsky, J. (2025). Directions for future IS research on sports digitalisation: A stakeholder perspective. *Journal of Strategic Information Systems*, 34(2). <https://doi.org/ARTN10190510.1016/j.jsis.2025.101905>
- Holt, J. (2016). Virtual domains for sports and games. *Sport Ethics and Philosophy*, 10(1), 5-13. <https://doi.org/10.1080/17511321.2016.1163729>
- Karababa, B., Aydin, G., Yilmaz, O., Akkus, Y., Bayram, E., & Aydin, G. (2025). Trust yourself, discover your resilience! From self-efficacy to life satisfaction: The mediating effect of psychological resilience. *Frontiers in Psychology*, 16. <https://doi.org/ARTN169787610.3389/fpsyg.2025.1697876>
- Li, Z. X., Slavkova, O., & Gao, Y. (2022). Role of digitalization, digital competence, and parental support on performance of sports education in low-income college students. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/ARTN97931810.3389/fpsyg.2022.979318>

- Luftglass, A. R., Feeney, D. F., & Queen, R. M. (2023). The effect of upper panel stiffness on biomechanical performance in athletic footwear. *Footwear Science*, 15(3), 193-202. <https://doi.org/10.1080/19424280.2023.2184874>
- Lyakh, Y., Sarafanova, E., & Skarzhinskaya, E. (2021). Digital economy competencies in the physical education and sports industry. *Education in a Changing World: Global Challenges and National Priorities*, 114, 670-676. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2021.07.02.80>
- Methlagl, M., Mairhofer, S., & Michlmayr, F. (2025). Exploring technology acceptance patterns of users of the mixed-reality sport technology Zwiift: Antecedents and consequences of technology acceptance. *Universal Access in the Information Society*, 24(1), 721-732. <https://doi.org/10.1007/s10209-024-01094-2>
- Navarro-Lucena, F., Molinillo, S., Anaya-Sánchez, R., & Muñoz-Leiva, F. (2025). Levelling up esports research: Mapping the past, present, and future of a thriving digital arena. *Performance Enhancement & Health*, 13(4). <https://doi.org/ARTN 10035410.1016/j.peh.2025.100354>
- Nothelfer, N., Jenny, S. E., & Besombes, N. (2024). Defining and spelling esports. In *Routledge handbook of esports* (pp. 6-18). Routledge.
- Novák, P., Hohmann, B., Sipos, D., & Szoke, G. (2025). The legal and economic aspects of the "Esports Illusion"-why competitive gaming fails to become an independent industry. *Frontiers in Sports and Active Living*, 7. <https://doi.org/ARTN 163682310.3389/fspor.2025.1636823>
- Pashaie, S., Mohammadi, S., & Golmohammadi, H. (2024). Unlocking athlete potential: The evolution of coaching strategies through artificial intelligence. *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers Part P-Journal of Sports Engineering and Technology*. <https://doi.org/10.1177/17543371241300889>
- Patel, S., Park, H., Bonato, P., Chan, L., & Rodgers, M. (2012). A review of wearable sensors and systems with application in rehabilitation. *Journal of Neuroengineering and Rehabilitation*, 9. <https://doi.org/Artn 2110.1186/1743-0003-9-21>
- Patel, V., Chesmore, A., Legner, C. M., & Pandey, S. (2022). Trends in workplace wearable technologies and connected-worker solutions for next-generation occupational safety, health, and productivity. *Advanced Intelligent Systems*, 4(1). <https://doi.org/ARTN210009910.1002/aisy.202100099>
- Pizzo, A. D., Fornaciari, C. J., Coyle, P., Varzgani, N., & Pierce, M. (2024). Opening the metaverse: The next frontier in sport and leisure. *Leisure Sciences*. <https://doi.org/10.1080/01490400.2024.2407023>

- Qi, Y. F., Sajadi, S. M., Baghaei, S., Rezaei, R., & Li, W. (2024). Digital technologies in sports: Opportunities, challenges, and strategies for safeguarding athlete wellbeing and competitive integrity in the digital era. *Technology in Society*, 77. <https://doi.org/ARTN10249610.1016/j.techsoc.2024.102496>
- Reitman, J. G., Anderson-Coto, M. J., Wu, M., Lee, J. S., & Steinkuehler, C. (2020). Esports research: A literature review. *Games and Culture*, 15(1), 32-50. <https://doi.org/10.1177/1555412019840892>
- Riatti, P., & Thiel, A. (2022). The societal impact of electronic sport: A scoping review. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 52(3), 433-446. <https://doi.org/10.1007/s12662-021-00784-w>
- Rietz, J., & Hallmann, K. (2022). A systematic review on spectator behavior in esports: Why do people watch? *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 24(1), 38-55.
- Sajjad, U., Hamid, K., Tauseef-ur-Rehman, Sultan, M., Abbas, N., Ali, H. M., Imran, M., Muneeshwaran, M., Chang, J. Y., & Wang, C. C. (2022). Personal thermal management. A review on strategies, progress, and prospects. *International Communications in Heat and Mass Transfer*, 130. <https://doi.org/ARTN 10573910.1016/j.icheatmasstransfer.2021.105739>
- Segovia, M. G., & Kennett, C. (2022). Digitalization and sports sponsorship strategy: A review and research agenda. *Annals of Applied Sport Science*, 10(4). <https://doi.org/ARTN e106610.52547/aassjournal.1066>
- Shin, G., Jarrahi, M. H., Fei, Y., Karami, A., Gafinowitz, N., Byun, A., & Lu, X. (2019). Wearable activity trackers, accuracy, adoption, acceptance and health impact: A systematic literature review. *J Biomed Inform*, 93, 103153. <https://doi.org/10.1016/j.jbi.2019.103153>
- Sun, F. X., Zhu, Y. S., Jia, C. J., Ouyang, B. W., Zhao, T. M., Li, C. X., Ba, N., Li, X., Chen, S., Che, T. T., & Mao, Y. P. (2022). A flexible lightweight triboelectric nanogenerator for protector and scoring system in taekwondo competition monitoring. *Electronics*, 11(9). <https://doi.org/ARTN 130610.3390/electronics11091306>
- Swartz, E. E., Register-Mihalik, J. K., Broglio, S. P., Mihalik, J. P., Myers, J. L., Guskiewicz, K. M., Bailes, J., & Hoge, M. (2022). National athletic trainers' association position statement: Reducing intentional head-first contact behavior in american football players. *Journal of Athletic Training*, 57(2), 113-124. <https://doi.org/10.4085/1062-6050-0062.21>
- Wagner, M. G. (2006). On the scientific relevance of eSports. International conference on internet computing.